

**ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ORTAOKUL MATEMATİK DERS KİTAPLARINDAKİ METİN VE GÖRSELLERİN
DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

**MATEMATİK VE FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
(İLKÖĞRETİM MATEMATİK EĞİTİMİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET YILDIZ

AĞUSTOS 2019

**ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ORTAOKUL MATEMATİK DERS KİTAPLARINDAKİ METİN VE GÖRSELLERİN
DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

**MATEMATİK VE FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
(İLKÖĞRETİM MATEMATİK EĞİTİMİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET YILDIZ

DANIŞMAN: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa AKINCI

ZONGULDAK

Ağustos 2019

KABUL:

Mehmet YILDIZ tarafından hazırlanan “Ortaokul Matematik Ders Kitaplarındaki Metin ve Görsellerin Değerler Açısından İncelenmesi” başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından değerlendirilerek Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Matematik ve Fen Bilimleri Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliğiyle kabul edilmiştir.23/08/2019

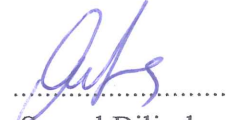
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa AKINCI

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Matematik Eğitimi Bölümü

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Canan TUNÇ ŞAHİN

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Özge GÜN

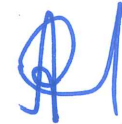
Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü

ONAY:

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20...

Prof. Dr. Ahmet ÖZARSLAN
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

“Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.”

M. Yıldız
Mehmet YILDIZ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ORTAOKUL MATEMATİK DERS KİTAPLARINDAKİ METİN VE GÖRSELLERİN DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Mehmet YILDIZ

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa AKINCI

Ağustos 2019, 101 sayfa

Bu araştırmada, 2005 yılı matematik öğretim programından günümüze kadar yayınlanmış olan ortaokul matematik düzeyinde, matematik öğretim programlarının değerler ve değerler eğitimi açısından gelişimi ve matematik ders kitaplarında son iki programda yer alan değerler ile bazı matematiksel değerler esas alınarak bugünkü durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Talim ve Terbiye Kurulu tarafından kabul edilerek ders kitabı olarak okutulması tavsiye edilen 5, 6, 7. ve 8. sınıf toplam dört adet ders kitabında yer alan metin ve görseller bu değerler açısından incelenmiştir. Çerçeveyi oluşturan değerler şunlardır: "adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, bilimsellik, estetik, paylaşım, esneklik, eşitlik, özgürlük, tasarruf, rasyonellik, iletişim ve bağlantı kurma" değerleridir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Bu bağlamda Türk Milli Eğitimi'nin değerlere yaptığı tanımlardan yola çıkarak bir "Değer İnceleme Formu"

ÖZET (devam ediyor)

hazırlanmıştır. Çerçeve de değerlerin ders kitaplarındaki durumu, hazırlanan form dikkate alınarak incelenmiştir. Metin ve görsellerde yer alan değer içerikli ifadeler tespit edilmiştir. Elde edilen bu değer verileri kodlanıp sınıflandırılmıştır. Analiz işlemi MAXQDA 12 programı kullanılarak yapılmıştır.

Çalışma sonuçlarına göre, incelenen matematik ders kitaplarından beşinci sınıf düzeyinde en çok yer alan değer " Vatanseverlik" değeridir ve matematiksel değerlere değinilmemiştir. Altıncı sınıf düzeyinde en çok yer alan değer "Bağlantı kurma" olup matematiksel bir değerdir. Yedinci sınıf düzeyinde en çok yer alan değer dürüstlük, sorumluluk ve yardımseverliktir. Matematiksel değerlere değinilmemiştir. Sekizinci sınıf düzeyinde ise en çok yer alan değer "bağlantı kurma", " eşitlik" ve " yardımseverlik" değerleridir. Matematiksel değerlere diğer sınıf seviyelerine göre daha fazla yer verilmiştir.

Matematiksel değerler olarak tanımlanan değerler boyutunda yapılan araştırmada ise bu değerlerin genel anlamda matematiğin bilimsel disiplini ile yani matematiksel bilginin doğasıyla ilgili değerler olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla farklı kültürlerde yetişen matematikçiler tarafından üretilmiş olduğundan genel eğitimsel değerlerden farklılık gösterdiği tespit edilmiş ve ders kitaplarında yeterince yer almamıştır.

Değerler eğitiminin ve değer kavramının doğrudan kazanımlarla ilişkilendirilmediği gözlemlenmiştir. 2005 ve 2009 yıllarında yayınlanan matematik öğretim programlarında değerlerden açık bir şekilde bahsetmese de disiplinler arası ilişki kurma yöntemiyle bazı değerlere değinilmiştir. Bu programların öncelikli kazandırmak istediği değer yargıları bağımsız düşünebilme, karar verebilme ve öz düzenleme değerleridir. 2013 yılında yayınlanan matematik öğretim programında ise değerler kavramından söz edilmemiş ve matematik öğretim programına da yansımamıştır. 2017 yılında yayınlanan matematik öğretim programında ise 10 farklı değer öğretim programında yer almış ve hangi kazanımla ilişkili olacağı programda net bir şekilde belirtilmiştir. Ancak 2018 yılında değerlerimiz kök değerler altında toplanmış ve kapsam biraz genişletilmiş, bazı değerler birlikte ele alınmış, vatanseverlik bir değer olarak yer almıştır. Bu değerler adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik adı altında verilmiştir.

ÖZET (devam ediyor)

Anahtar Kelimeler: Matematikte değerler eğitimi, matematik ders kitapları, matematik öğretim programları

Bilim Kodu:

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

EXAMINATION OF TEXT AND VISUAL YIELD VALUES IN SECONDARY SCHOOL MATHEMATICS TEXTBOOKS

Mehmet YILDIZ

**Zonguldak Bulent Ecevit University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Mathematics and Science Education**

Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Mustafa AKINCI

August 2019, 101 pages

In this investigation, it is aimed to develop the mathematics curriculum at the secondary school mathematic level from 2005 to now, in terms of values and values education and the mathematics textbooks in the last two programs and some mathematical values and to present the current situation based on the last program. For this purpose, the texts and visuals in the 5th,6th,7th and 8th class textbooks, which were accepted by the Board of Education and Discipline recommended to be read as textbooks, were examined in terms of values.

The values that make up the frame are: justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, helpfulness, scientificness, aesthetics sharing, flexibility, equality, freedom, saving, rationality, communication and connection.

In this context, a 'Value Analysis Form' was prepared based on the definitions made by Turkish National Education to values. In this context, the status of the values in the textbooks has been

ABSTRACT (continued)

examined by taking into consideration the prepared form. Expressions of values in text and images were confirmed. The obtained data are coded and classified. Analysis process was made using MAXQDA 12 program.

According to the result of the study, in the fifth grade of mathematics textbooks examined the highest value is patriotism and mathematical values are not mentioned. The most common value at the sixth grade level is 'linking up' which is a mathematical value. The most common value at the seventh grade level is honesty, responsibility and helpfulness. Mathematical values are not mentioned. At the eighth grade level, the most common values are "linking", "equality" and "helpfulness". Mathematical values are given more space than other grade levels.

In the research carried out in the dimension of values defined as mathematics values, it was found that these values are related to the scientific discipline of mathematics in general; in other words the nature of mathematics. As it was produced by mathematicians who grew up in different cultures, it was determined that it differs from general educational values and is not adequately included in the textbooks.

In the mathematics curriculum published in 2013, the concept of values wasn't mentioned and wasn't reflected in the mathematics curriculum. In the mathematics curriculum published in 2017, 10 different values have been included in the curriculum and it has been clearly stated in which program it will be associated. However, in 2018, our values were gathered under root values and the scope was slightly expanded, some values were taken together and patriotism took place as a value. These values are given under the name of justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, benevolence.

Keywords: Values education in mathematics, Mathematics textbooks, Mathematics teaching programs

Science Code:

TEŞEKKÜR

Araştırmamıza başladığımızdan bu yana, beni hep olumlu yönde destekleyen değerli hocam Dr. Öğretim üyesi Mustafa AKINCI' ya çok teşekkür ederim.

Sevgili eőime, bu süreçte göstermiş olduğu özveri ve sabır için minnettarım.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvii
BÖLÜM 1 GİRİŞ.....	1
1.1 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	2
1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI	3
1.3 ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ	4
1.4 VARSAYIMLAR	4
1.5 SINIRLILIKLAR	4
1.6 TANIMLAR	5
BÖLÜM 2 KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI	9
2.1. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	9
2.1.1. Değer Kavramı	9
2.1.2. Değerlerin Sınıflandırılması	10
2.1.3. Değer Kuramları.....	15
2.1.4. Değerlerin İşlevleri	20
2.1.5. Değerlerin Öğretimi.....	21
2.1.6. Matematiksel Değerler	22
2.1.7. Değerlerin Matematik Öğretim Programları İle Kazandırılma Süreci.....	25
2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	29
2.2.1. Ülkemizde Yapılan Araştırmalar	29

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

	<u>Sayfa</u>
2.2.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	38
BÖLÜM 3 YÖNTEM	41
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	41
3.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ.....	41
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI	42
3.3.1. Veri Toplama Araçları	42
3.4. VERİLERİN DÖKÜMÜ VE ANALİZİ.....	44
3.5. GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİK.....	45
BÖLÜM 4 BULGULAR.....	47
4.1. BEŞİNCİ SINIF MATEMATİK DERS KİTABINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR.....	47
4.2. ALTINCI SINIF MATEMATİK DERS KİTABINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR.....	61
4.3. YEDİNCİ SINIF MATEMATİK DERS KİTABINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR.....	70
4.4. SEKİZİNCİ SINIF MATEMATİK DERS KİTABINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR.....	78
4.5. MATEMATİK ÖĞRETİM PROGRAMLARINDAKİ DEĞERLERİN DEĞİŞİMİNE AİT BULGULAR.....	86
BÖLÜM 5 TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	91
5.1. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	91
5.1.1. Matematik Ders Kitaplarının İncelenmesinden Elde Edilen Sonuçlar	91
5.1.2. Matematik Öğretim Programları ve Matematiksel Değerlerin İncelenmesinden Elde Edilen Sonuçlar	92
5.2. ÖNERİLER	93

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

	<u>Sayfa</u>
KAYNAKLAR.....	95
ÖZGEÇMİŞ	101

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>No</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1 Rokeach'ın değer sınıflandırması	17
Şekil 2.2 Schwartz Değer Kuramındaki Değer Tipleri ve Ana Değer Grupları Arasındaki İlişkilerle İlgili Model	20
Şekil 4.1 Eşitlik ve özgürlük değeri	48
Şekil 4.2 Dürüstlük değeri.....	49
Şekil 4.3 Özdenetim ve sorumluluk değeri	49
Şekil 4.4 Dürüstlük, sorumluluk ve özdenetim değerleri.....	50
Şekil 4.5 Sevgi, sabır, özdenetim değeri	50
Şekil 4.6 Özdenetim değeri	51
Şekil 4.7 Özdenetim ve bilimsellik değeri	51
Şekil 4.8 Adalet ve özdenetim değerleri	52
Şekil 4.9 Özdenetim, sorumluluk ve dürüstlük değerleri.....	52
Şekil 4.10 Vatanseverlik, saygı, sevgi, sorumluluk değerleri	53
Şekil 4.11 Vatanseverlik, saygı, sorumluluk, özdenetim değerleri.....	53
Şekil 4.12 Vatanseverlik ve saygı değeri	53
Şekil 4.13 Vatanseverlik, saygı, sorumluluk değerleri.....	54
Şekil 4.15 Sorumluluk ve vatanseverlik değerleri	55
Şekil 4.16 Sorumluluk ve yardımseverlik değeri	55
Şekil 4.17 Sorumluluk ve yardımseverlik değeri	56
Şekil 4.18 Vatanseverlik ve yardımseverlik değeri.....	56
Şekil 4.19 Yardımseverlik değeri.....	56
Şekil 4.20 Yardımseverlik ve eşitlik değerleri	57
Şekil 4.21 Bilimsellik değeri.....	57
Şekil 4.22 Bilimsellik değeri.....	58
Şekil 4.23 Bilimsellik değeri.....	58
Şekil 4.24 Bilimsellik değeri.....	59
Şekil 4.25 Estetik değeri.....	59
Şekil 4.26 Eşitlik ve paylaşım değerleri	60
Şekil 4.27 Eşitlik ve paylaşım değerleri	60
Şekil 4.28 Eşitlik, Paylaşım ve yardımseverlik değerleri.....	60
Şekil 4.29 Eşitlik değeri	62
Şekil 4.30 Eşitlik değeri	62
Şekil 4.31 Adalet, dürüstlük, vatanseverlik, sorumluluk değerleri	63
Şekil 4.32 Öz denetim değeri	63
Şekil 4.33 Öz denetim ve sorumluluk değeri	63

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam ediyor)

<u>No</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 4.34 Saygı ve sevgi değerleri	64
Şekil 4.35 Sevgi, yardımseverlik ve sorumluluk değerleri	64
Şekil 4.36 Vatanseverlik, sevgi ve sorumluluk değerleri	65
Şekil 4.37 Vatanseverlik, sevgi ve sorumluluk değerleri	65
Şekil 4.38 Yardımseverlik ve sorumluluk değerleri.....	65
Şekil 4.39 Bilimsellik ve bağlantı kurma değerleri.....	66
Şekil 4.40 Bilimsellik ve bağlantı kurma değerleri.....	66
Şekil 4.41 Bilimsellik ve bağlantı kurma değerleri.....	67
Şekil 4.42 Bilimsellik, estetik ve bağlantı kurma değerleri	67
Şekil 4.43 Bilimsellik ve bağlantı kurma değerleri.....	68
Şekil 4.44 Bilimsellik ve bağlantı kurma değerleri.....	68
Şekil 4.45 Bağlantı kurma değeri	69
Şekil 4.46 Bağlantı kurma değeri	69
Şekil 4.47 Vatanseverlik ve dürüstlük değeri.....	71
Şekil 4.48 Adalet değeri	71
Şekil 4.49 Dürüstlük ve sorumluluk değeri.....	72
Şekil 4.50 Dürüstlük ve vatanseverlik değeri.....	72
Şekil 4.51 Dürüstlük ve vatanseverlik değerleri	73
Şekil 4.52. Öz denetim değeri	73
Şekil 4.53 Öz denetim, tasarruf ve yardımseverlik değerleri.....	74
Şekil 4.54 Öz denetim ve sabır değerleri	74
Şekil 4.55 Saygı ve sevgi değerleri	74
Şekil 4.56 Saygı, sevgi ve yardımseverlik değerleri	75
Şekil 4.57 Saygı, sevgi ve sorumluluk değerleri	75
Şekil 4.58 Sorumluluk değeri.....	76
Şekil 4.59 Yardımseverlik değeri.....	76
Şekil 4.60 Yardımseverlik değeri.....	76
Şekil 4.61 İletişim değeri	77
Şekil 4.62 İletişim değeri	77
Şekil 4.63 İletişim değeri	78
Şekil 4.64 Adalet değeri	79
Şekil 4.65 Sevgi, dostluk ve yardımseverlik değerleri.....	80
Şekil 4.66 Öz denetim ve sorumluluk değerleri	80
Şekil 4.67 Öz denetim değeri	81
Şekil 4.68 Saygı ve Yardımseverlik değerleri.....	81
Şekil 4.69 Sorumluluk ve yardımseverlik değerleri.....	81
Şekil 4.70 Sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri	82
Şekil 4.71 Vatanseverlik ve özdenetim değeri	82
Şekil 4.72 Eşitlik değeri	83

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam ediyor)

<u>No</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 4.73 Bağlantı kurma ve iletişim değerleri.....	83
Şekil 4.74 Bağlantı kurma değeri.....	83
Şekil 4.75 Esneklik değeri.....	84
Şekil 4.76 Esneklik değeri.....	84
Şekil 4.77 Rasyonellik değeri.....	85
Şekil 4.78 Rasyonellik değeri.....	85
Şekil 4.79 Rasyonellik değeri.....	86

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

KISALTMALAR

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
T.T.K	: Talim Terbiye Kurulu
5.S.M.D.K	: Beşinci Sınıf Matematik Ders Kitabı
6.S.M.D.K	: Altıncı Sınıf Matematik Ders Kitabı
7.S.M.D.K	: Yedinci Sınıf Matematik Ders Kitabı
8.S.M.D.K	: Sekinci Sınıf Matematik Ders Kitabı

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Günümüzde birçok alanda, özellikle de bilim ve teknolojiye önemli gelişmeler meydana gelmektedir. Bu gelişmeler toplumların yaşam standartlarını yükseltirken, kimi zaman da olumsuz sonuçlar meydana ortaya çıkarır. Eğitimin, kişi ve toplum açısından tüm bu gelişmeler ışığında önemi daha da artmaktadır. Burada eğitim, toplum üzerindeki olumsuz etkiyi olumlu yöne çevirmede etkin bir rol oynar.

Milletler kendi sosyal hayatlarına genç kuşakları hazırlamak için ne gibi eğitim ülkülerini, hedef belirleyeceklerini ortaya koyarlar. Ortaya koydukları ülküleri o milletin “eğitim felsefesini meydana getirir. Her milletin eğitim felsefesine o milletin değişen kültür kalıtları olan gelenekleri (dinsel inanç ve alışkanlıkları, dili, sanatı vb), devlet yasaları, politik ve ekonomik kuruluşları gibi kültür varlıkları değerleri temel teşkil eder. (Güngördü 1966) Bununla birlikte eğitim felsefesi; öğrenme kuramlarını geniş bir perspektifte inceleyip, çeşitli kuruluşların deneysel çalışmalarla ortaya çıkan bulgularını da bütünleştirir (Fidan ve Erden 1998). Böylece, o millet için düşünülmüş eğitim felsefesinin en hakiki sonuçları, çağdaş uygarlığın milletlerarası ortak ve yetkin değerlerine dayanır.

Değer, kavramsal olarak üzerinde epeyce çok durulan bir konudur. Bu kavrama ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Değer tanımları incelendiğinde, sonsuz düşüncelerden davranışsal eylemlere kadar her şeyi kapsayacak şekilde tanımlanmakta olup kapsamı çok geniştir. Bu kadar geniş bir alana yayılan değer kavramında anlamca farklı sınıflamaların yapılması doğaldır (Özensel 2003). Winter, Newton ve Kirkpatrick (1998)’e göre değerler anlamca ilgili olduğu toplumun özelliklerine göre bireysel değerler, ailevi değerler ve toplumsal değerleadı altında sınıflandırılabilir.

Okulda karşılaşılan her bir iş ve çalışma bölümü o alana özgü değerleri ve inançları içinde barındırır. Matematiksel bilgi konusundaki felsefi farklılıklar öğrenme-öğretme süresince her

aşamasında karşılığını bulur. Bu alanların en önemlilerinden birisi olan matematik çalışma alanı, değerler açısından ele alındığında, sadece öğretmenler tarafından değil ebeveynler tarafından, matematikçiler ve toplumu oluşturan diğer bireyler tarafından da değer-içermeyen (value-free) alan olarak düşünülmektedir (Clarkson, Fitz Simons ve Seah 2004). Matematiksel bilginin doğası ile matematiksel bilgi içeren işlem ve kavramsal bilginin ele alınış biçimi böyle bir kanının oluşmasını güçlendirmektedir. Bir üçgenin iç açılar ölçüleri toplamının tüm üçgenler ve tüm zamanlar için 180 olarak hesaplanması bunu örnek olarak gösterebilir. Oysaki asıl paradoks bu değişmezlik ve kesinliğin, yani matematik alanının evrensel geçerliliğinin, onun değer içermediği anlamına gelmeyeceğini ifade etmektedir (Bishop 1992). Matematik böyle her mekâna ve duruma uygulanabilirliği bile, onun içerdiği değerlerden birisi olarak görülmelidir. Matematik de diğer alanlarda olduğu gibi, insani ve kültürel değerler taşıyan (kültür-temelli), değerler yüklü bir çalışma alanıdır (Seah ve Bishop 2000). Böyle bir kabul, matematiğin kendine özgü kültürel öğelerle örülmüş değerler içerdiğini kapalı bir şekilde ortaya koymaktadır.

1.1 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Toplumlar kendi sosyal hayatlarına genç ve yeni kuşakları hazır kılmak için ne gibi eğitim ülkülerini hedef alacaklarını belirleyerek ortaya koyarlar. Ortaya koydukları hedef ve amaçlar o toplumun eğitim felsefesini meydana getirir. Her milletin eğitim felsefesine o milletin değişen kültür varlıkları olan gelenekleri (dili, dinsel inanç ve alışkanlıkları, sanatı vb.), devlet kanunları, politik ve ekonomik kurumları gibi kültür varlıkları değerleri temel teşkil eder (Güngördü 1966). Bunun yanında eğitim felsefesi; öğrenme alanlarını çok geniş bir perspektif içinde inceleyip, birbirinden farklı kuruluşların deneysel çalışmalarla ortaya çıkan bulgularıyla bütünleşir. Böylece, o millet için tasarlanmış eğitim felsefesinin en ileri sınırları, çağdaş uygarlığın farklı toplumların ortak ve seçkin değerlerine dayanır (Fidan ve Erden 1998). Bu bağlamda değer nasıl öğretilir, değer öğretiminde; öğretmen, ders kitabı ya da okul ne ölçüde etkindir gibi sorular araştırmamızın problemini oluşturmaktadır.

Bu sebepler doğrultusunda bu araştırmada aşağıdaki problem cümlelerine cevap aranmıştır.

1. Öğretim programları dikkate alınarak matematik ders kitaplarındaki metin ve görseller incelendiğinde kitaplar örtük ya da doğrudan hangi değerleri öğretiyor?
2. İlgili literatürde yer alan matematiksel değerler incelendiğinde programda yer alan değerlerle örtüşüyor mu ve ders kitaplarında ilgili değerlere yer verilmiş mi?

1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI

Eğitim sistemimizin temel gayesi değerlerimiz ve yetkinliklerle bir bütün olmuş bilgi ve becerilere sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi ve beceriler ğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi ve beceriler arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir. Değerlerimiz toplumun milli ve manevi kaynaklarından süzülerek dnden bugüne gelmiş ve yarınlarımıza aktaracağımız hakiki mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın gündelik hayata ve insanlık ailesine erişmesini ve katkı vermesini sağlayan eylem içeren bütünlüklerimizdir. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinliklerimiz birbirinden ayrılmaz bir şekilde teori-pratik bütünlüğündeki hakiki parçamızı oluşturur. Güncellik içinde öğrenme öğretme zamanlamasıyla edindirmeye çalıştığımız bilgi ve beceriler ise bizi gerçekten biz yapan değerlerimizin ve yetkinliklerin gündelik hayatın şartları içinde işlevsellik kazanma araç ve zeminidir; günün şartları içinde farklılık gösterebilir yapısıyla arızidir ve bu nedenle de her zaman gözden geçirilerek güncellenir, yenilenir (MEB 2018). Bununla birlikte değerler eğitimi adı altında kazandırılmak istenen kök değerlerimizin, ğretim programında ve ders işlenişinde nasıl ele alındığı ve ders kitaplarında ne ölçüde yer aldığı önem arz eder.

ğrenme ortamının sağlanması, öğrenmenin etkili bir şekilde gerçekleşmesinde ders materyalleri ve öncelikli olarak ders kitapları çok önemli bir yere sahiptir. Öğretmenler ders kitaplarından planlarını hazır hale getirirken, ders anlatımı esnasında ve özellikle öğrenmenin çok daha kalıcı hale gelmesi için etkin bir şekilde öğrencileri devlendirmede kullanırlar. Öğrenciler için ders kitabı özellikle kazanım edinmede, disiplinler arası benzetme ya da ilişki kurmada ve güncel hayatta hangi değer yargılarının ne ölçüde karşımıza çıkmakta olduğunun fark edilebileceği işlevsel bir materyaldir. Ve bütün bunları göz önüne alarak ders kitaplarında yer alan metin ve görsellerde yer alan ve kazandırılmak istenen değerlerin neler olduğunun farkına varmak ve daha işlevsel şekilde sunmak önem arz eder. Bu amaçla ortaokul matematik ders kitaplarındaki metin ve görsellerin erevde belirlenen değerlerden oluşan ve değer inceleme formu esas alınarak incelenmesi ve bu değerlere ne ölçüde yer verildiğinin belirlenmesi literatür için bir farkındalık ortaya koyacaktır.

1.3 ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ

Eğitimin hedefleri düşünülduğünde; bu hedeflerden birincisi ve belki de en önemlisi toplumun değer yargılarını bir sonraki nesle aktarmaktır. Eğitimde değerlerin rolü yıllarca önceden tartışma konusu olmaya başlamıştı ve değerler doğrudan veya dolaylı bir şekilde eğitimin içinde, özellikle hazırlanmış olan programlarla açık veya kapalı bir biçimde verilmiştir (Akbaba ve Altun 2003).

Ülkemizde 2005'ten bu yana öğretim programlarında yer verilen değerler eğitiminin önemi özellikle son yıllarda daha belirgin hale gelmiş, ne kadar büyük bir ihtiyaç olduğu daha hissedilir olmuştur. Ve sadece belirli birkaç dersle ya da bu derslerin kitaplarında yer alan kazanımlarla değil, disiplinler arası ilişkiler kurularak matematik ders kitaplarında da yer verilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu kitaplarda yer alan değer yargılarının ne derece ele alındığını araştırmak gerekir.

Çalışmamızın önemine değinecek olursak ilk olarak yazılan bu kitaplar hakkında izlenim edinmiş oluruz, yani mevcut durum analiz edilmiş olur. Bununla birlikte değerler eğitiminin ve kök değerlerimizin nasıl matematiksel değerlerle ilişkilendirildiğini ve daha işlevsel hale nasıl gelebileceği konusunda kitap hazırlama sürecinde uygulayıcılara yardımcı olacaktır.

1.4 VARSAYIMLAR

1. Araştırmada kullanılan veri toplama yöntemleri, araştırmanın hedefine uygun bir şekilde bilgileri toplayabilecek geçerlilik ve güvenilirliğe sahiptir.

1.5 SINIRLILIKLAR

(1) Araştırma 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında ders kitabı olarak kabul edilen ve okutulan dört ortaokul matematik ders kitabı ile sınırlıdır.

(2) Araştırmada incelenen öğretim programları 2005 yılından günümüze kadar yayınlanan öğretim programları ile sınırlıdır.

(3) Araştırmada, kitaplarda incelenen değerler son iki programdaki değerler ve bazı matematiksel değerlerle sınırlıdır.

1.6 TANIMLAR

Değer: Bireylerin yaşantısı, davranışları üstünde sistematik şekilde değiştirici bir etkisi olan ve bireyi hem sosyal hem de duygusal açıdan gösteren ifadelerdir (Dilmaç 2007). Değerler birey, toplum ya da herhangi bir grup tarafından önem verilen, çoğunluk tarafından kabul edilen, beğenilen, istenilen şeyler olarak tanımlanabilir. Değerler bir yönden bireylerin diğer insanların, toplumsal anlam içeren olguların ve ifadelerin değerlerini ölçmede kullandıkları ölçütlerdir. Birey, toplum ya da grup tarafından paylaşılır, coşkularla birlikte bulunur, ciddiye alınır ve diğer nesnelere soyutlanabilirler. Hangisinin iyi hangisinin kötü, hangisinin güzel hangisinin çirkin, hangisinin doğru hangisinin yanlış olduğuna dair daha doğru kararlarımızı değerlerin kılavuzluğu eşliğinde veririz. (Haralambos 1987). Değerler, sosyal varlıkların ya da bireyin diğer hayatına ışık tutan ilkeler olarak hizmet eden, önemlilik düzeyleri birbirinden farklılık gösteren, ilgili durumların çok ötesinde arzu edilen gayelerdir (Schwartz 1994).

Değerler Eğitimi: Değerlerin, bireylere okul ya da farklı eğitim kurumlarında, planlı ve programlı etkinlikler vasıtasıyla kazandırılması ve kalıcı hale getirilmesi aşamasıdır (MEB 2018). Öğretim programında 10 adet değer kavramı yer almaktadır. Ancak 2017 öğretim programında yer alan bazı değerler 2018 öğretim programında farklı değerler ile iç içe verilmiş ve ayrı bir şekilde kök değer olarak yer almamıştır. Bilimsellik ve estetik değeri buna örnektir. Bununla birlikte sıklıkla da metinlerde ve bazı bölümlerde de görsellerde yer almaktadır. Bu değerler şunlardır:

Adalet: Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme anlamına gelir (TDK 2019). Adil olmayı, eşit davranmayı, paylaşmayı gerektirir ve en önemli değerlerden biridir.

Dostluk: Diğerkâmlık, güven duyma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma anlamlarına gelir (Meydan 2018). Dost; görünce mutlu olduğumuz, varlığında acılarımızı unuttuğumuz, yokluğunda hüznü duyduğumuz; bizleri dinleyen, anlayan, bizimle dertlenen, sırlarımızı paylaşabildiğimiz, kusurlarımıza anlayış gösteren, tahammül eden, zor zamanlarda bizlere hakkı ve sabrı tavsiye eden, gerektiğinde sevgisini ve yiyeceğini paylaşan, bizimle ağlayan, bizimle gülen kişidir (Ekinci 2016).

Dürüstlük: Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, etik davranma, güvenilir olma, sözünde durma anlamlarına gelir (Meydan 2018). Toplumca kabul edilen dürüstlük kuralı, ahlak

kuralları içinde, bireyin kendine yüklenmiş olan görev ve sorumluluklar ile hak olanın kötü yönde kullanılması yasağıdır. Dolayısıyla, Türk toplumunun değerler mekanizmasının temel yapı taşlarından biridir.

Sabır: "Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç" olarak tanımlanmıştır (TDK 2019). Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme anlamlarına gelir.

Öz denetim: Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu alabilme, öz güven sahibi olma anlamlarına gelir. Kişinin ya da toplumun kendiyile bir iç hesaplaşmaya girmesidir (Meydan 2018). Benlik saygısı yeterince gelişmiş bir fert öz denetimini bilinçli şekilde yapabilir. Davranışlarını zorlanmadan kontrol edebilen, gerekli yerlerde sorumluluğunu alabilen ve öz güven sahibi bireyler toplum nezdinde kazanılmış bir bireylerdir (Ulusoy ve Dilmaç 2014).

Saygı: Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı, yani bir varlığa karşı özen ve ölçülü davranmayı gerektiren sevgi ve hürmet duygusudur (Yılmaz 2016). Dolayısıyla, saygı değeri; alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme hissiyatlarını tam anlamıyla barındırır.

Sevgi: İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duyguya anlamına gelir (TDK 2019). Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma gibi duyguları en iyi yansıtan ve içeren bir değerdir.

Sorumluluk: "Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet" olarak tanımlanmaktadır (TDK 2019). Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme gibi yeterlilikler gerektiren bir değerdir.

Yardımseverlik: Cömert olma, fedakâr olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma anlamlarına gelir (Meydan 2018). Toplumsal dayanışmanın somut bir göstergesidir. Var olanı paylaşabilme gönül zenginliğe dayandığı için yardımseverlik de gönüllük esasına dayanan kıymeti bir değerdir (Yılmaz 2018).

Vatanseverlik: "Vatanseverlik, doğduğu yeri, evini, köyünü, müstakil devlet sınırları içinde memleketini sevmektir" (TDK 2019). Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme anlamlarına gelir (Meydan 2018).

Bilimsellik: "Bilimsel olma durumu, ilmîlik anlamlarına gelir" (TDK 2019). Güncel gelişmelere açık olmak ve uyum sağlamak, kısaca çağın gereksinimlerine uymak adına önemli bir değerdir.

Estetik: "Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat" anlamına gelmektedir (TDK 2019).

Paylaşım: Eşit paylaşımın esas olduğu durumlardır. Ancak eşit paylaşımın her zaman adil paylaşım olmayacağı durumlar da örneklendirilerek bu değer kazanımı sağlanabilir (MEB 2017).

Esneklik: Esnek olma durumu anlamına gelir (TDK 2019). Matematik öğrenim sürecinde farklı yaklaşımlar içeren bir derstir ve problem çözme, denklem kurma gibi durumlarda birden fazla yaklaşım dikkate alınabilir. Zihinden işlem, tahmin gibi durumlarla bu değer kazandırılabilir (MEB 2017).

Eşitlik: İki veya daha çok şeyin eşit olması durumudur ve denklik anlamına gelir (TDK 2019). Farklılıklara eşitliğin bu anlamı ile bakılarak eşitlik değerinin matematikteki eşitlik ilkesi kurulabilir (MEB 2017).

Özgürlük: Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı kalmaksızın düşünme veya davranma durumudur (TDK 2019).

Tasarruf: En genel anlamda tutum, kullanım olarak ifade edilir (TDK 2019). Kaynakların verimli ve dikkatli bir şekilde kullanımı hayati önem taşır. Matematik dersinde özellikle ölçme ve öğrenme alanındaki kazanımlar ile bu değer ile kazandırılabilir (MEB 2017).

İletişim: Öğrencilerin matematik öğrenme deneyimlerinde grup çalışması yapmaları gerekliliği olarak tanımlanan matematiksel bir değerdir (Seah ve Bishop 2001).

Bağlantı Kurma: Öğrencilerin sınıfta istedikleri zaman manipulatifleri kullanmakta özgür olduğu durum olarak tanımlanan matematiksel bir değerdir (Seah ve Bishop 2001).

Rasyonellik: Bu değere göre matematik; kuram, mantık ve hipotez içerir (Bishop 2000). Rasyonellik değeri, bir sınıf içi uygulamasında veya bir matematik dersi kitabında o halde, buna göre, öyleyse, buradan, böylece, bu nedenle, vb. şeklinde mantıksal bağlaçların kullanımında ön plana çıkar (Dede 2006). Pisagor teoreminin ispat yöntemleri ve matematik tarihindeki önemli ispatlar (Gauss Yöntemi) de rasyonellik değerinin sınıf içi uygulamalarına örnek olarak verilebilir (Bishop 2008).

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesi ve ilgili araştırmalar olmak üzere iki ana başlık altında verilmiştir. Birinci kısımda, öncelikle değer kavramı, değerlerin sınıflandırılması, değer kuramları, değerlerin işlevleri, değerlerin öğretimi, değerlerin matematik öğretim programı ile kazandırılma süreci üzerinde durulmuş ve yapılan çalışmalar aktarılmıştır. İkinci bölümde ise, incelenen programlardaki değerlerin günümüze kadar olan değişimi ve gelişimi incelenerek matematik eğitiminde geçen değer kavramı üzerinde durulmuş, matematiksel değerler ve bu alanda yapılmış araştırmalar özetlenerek sunumu yapılmıştır.

2.1. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1.1. Değer Kavramı

İlk olarak Znaniecki bu kavramı sosyal bilimler alanına kazandırmıştır. Değer kavramı, "kıymetli olmak" veya "güçlü olmak" manalarına gelen Latince dilinden "valere" kökünden türetilmiştir (Aydın 2003).

Bireyin insan olarak sahip olduğu kişiliği, karakteri, meziyetleri gibi unsurlar da değerlerin biçimlenmesinde önemli bir rol oynar (Tezcan 2011).

Aydın (1991)'ın da söylediği gibi en genel anlatımla değerler, nesne, birim ve davranış ifadelerine yüklenmiş bir anlam, nispeten bir kıymettir. İnsanla ilgili olmakla birlikte insanı nispeten aşan bir yönü de olan değerler köklerini iki temel kaynaktan alır: İç kaynaklar ve dış kaynaklar.

Sabuncuoğlu ve Tüz (2003) ise değeri, "insanların, başka insanları yargılamada ve değerlendirmede kullandıkları örüntüler" biçiminde ifade etmiştir.

Rokeach, değerleri; tercih, inançlarımız ve standartlarımız olarak değerlendirmiştir.

Değerler temelde bazı özellikler içerir. Bu özellikler aşağıdaki gibi ifade edilebilir (MEB 2005):

Değerler;

- Toplum ve fertler tarafınca özümsemiş bir araya getirici tutumlardır.
- İnsanlara faydalı olan ve toplum olarak sosyal istek ve ihtiyaç görüleni karşılamanızı sağlayan unsurlardır.
- Sadece bilincimizle ilgili olmayıp duygu, fikir ve heyecan duyulan hislerle de ilgilidir.
- İnsanların fikir ve yaşamına yön verebilir.
- Belirli bazı normlar içerir fakat bu normlara göre daha genellenebilir ve soyut kalır.

2.1.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerlerle ilgili yapılan araştırmalarda etkili bir yol izleyebilmek amacıyla birçok sınıflandırma tercih edilmiştir. Bunlardan en fazla tanınan ve onay görenler; Nelson, Spranger, Rokeach ve Schwartz'a ait olanlardır. Nelson değerleri; bireysel değerler ve grup değerleri ve sosyal değerler olarak üçe ayrılır (Akbaş 2004).

Çizelge 2.1 Nelson'a göre değerlerin sınıflandırılması

Bireysel Değerler	Bireysel değerler seçim yaparken ve satın aldığımız ürünlerde, boş zaman aktivitelerimizde olduğu gibi çeşitli kişisel tercihlerimizle alakalıdır (Michaelis 1988).
Grup Değerleri	Grup değerleri, bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu grup; aile, kulüp, politik veya dini bir grup olabilir (Naylor ve Diem 1987).
Sosyal Değerler	Sosyal değerler de hak, saygı, farklılık, eşitlik gibi değerlerdir ve bireyin içinde bulunduğu toplumsal yapı içerisinde varlığını sürdürmesine fayda sağlar (Michaelis,1988:361). Sosyal değerlerin tanımlanmasında sosyalleşme, norm, sosyal bilinç ve grup ruhu gibi kavramlar kullanılmaktadır (Akbaş 2004).

Rokeach'a göre değerler aşağıdaki Çizelgede görüldüğü gibi; Temel değerler (Terminal) ve Araç değerler (Instrumental) olarak ikiye ayrılır (Naylor ve Diem 1987).

Çizelge 2.2 Rokeach'a göre değerlerin sınıflandırılması

Temel Değerler	İstenen nihai değerleri içerir	Başarı, erdem, özgür seçim, eşitlik vb.
Araç Değerler	Temel değerlere ulaşmak amacıyla kullanılacak davranış tarzlarını ifade eder.	Cesaret, tutku sorumluluk, gerçeklik vb

Spranger, değerleri altı ana grupta değerlendirmiştir. Bunlar: estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, dini, sosyal ve siyasi değer gruplarıdır. Daha sonraki yıllarda Alport ve arkadaşları bu değer gruplarını bir ölçeğe dönüştürmüştür (Akbaş 2004).

Çizelge 2.3 Spranger' e göre değerlerin sınıflandırılması

Bilimsel Değer	Gerçeğe, bilgiye, kıyaslama ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan akılcı, deneysel entelektüel ve eleştiricidir.
Ekonomik Değer	Faydalı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerler hayatta önemsenmelidir ilkesini benimser.
Estetik Değer	Simetri, uyum ve form estetik değer için önemlidir. Kişi yaşamı olayların bir türü olarak görür. Ona göre Sanat toplum için zorunludur.
Sosyal Değer	Başkalarını sevme, onlara yardım etme ve bencil olmama esasına dayanır. Değerlerin en yükseği insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Bencil değildir. Nazik ve sempattir.
Politik Değer	Kişisel güç, etki ve şöhret her şeyin üstündedir ve kuvvetle ilgilidir.
Dini Değer	Evreni bir bütün olarak düşünür ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi zevklerden vazgeçer.

Schwartz da değerleri; kültürel ve bireysel olarak, iki düzeyde incelemiştir. Bireysel seviyedeki incelemelerde değerler, kişilerin hayatlarını yönlendirmedeki önem seviyelerine göre ele alınırlar. Değerler kültürel düzeyde incelenirken de hedef, toplumsal normlara dayanan ve toplumun genelinde paylaşılan somut olmayan düşüncelerle alakadar bilgi üretmektir. Kültürel seviyedeki inceleme birimi de ulus ve etnik grup gibi kültürel grubun kendisidir. Bu iki düzey arasındaki farklılığın sebebi ise, bireysel seviyede kişiyi yönlendiren değerler arasındaki güdüsel ilişkilerin kültürel düzeyde aynı özellikleri sergilememesi ihtimalinin olmamasıdır. Schwartz'ın birey seviyesi değer tipleri Çizelge 4'de verilmiştir. (Kağıtçıbaşı ve Kuşdil 2000).

Çizelge 2.4 Schwartz'a göre bireysel değerlerin sınıflandırılması

Açıklama	Değerler	Kaynaklar
Güç (power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü	Sosyal güce sahip olmak, zengin olmak, otoritesi olmak, insanlar tarafından benimsenmek	Etkileşim Grup
Başarı (achievement): toplumsal standartları baz alan şahsi başarı yönelimi	Zeki olmak, Hırslı olmak, Başarılı olmak, Yetkin olmak, Sözü geçen biri olmak	Etkileşim Grup
Hazcılık (hedonism): bireysel zevke, hazza yönelim	Haz, Hayattan zevk almak	Organizma
Uyarılım (stimulation): heyecan ve yenilik arayışı	Değişken bir hayat yaşamak, Heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak, Cesur olmak	Organizma
Özyönelim (self-direction): düşünce ve eylemde bağımsızlık	Kendine saygısı olmak, Yaratıcı olmak, Kendi amaçlarını seçebilmek, Merak duyabilmek, Özgür olmak, Bağımsız olmak	Organizma Etkileşim
Evrenselcilik (universalizm): anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini istemek	Erdemli olmak, Açık fikirli olmak, İç uyum, Toplumsal adalet, Eşitlik, İyiliklerle dolu barış içinde bir dünya istemek, Çevreyi koruyup doğayla bütünlük içinde olmak	Grup b Organizma
İyilikseverlik (benevolence): kişinin yakın olduğu arkadaşlarının iyiliğini düşünmek ve geliştirmek	Yardımsever olmak, Sadık olmak, Dürüst olmak, Affedici olmak, Sorumluluk sahibi olmak (Sahte olmayan arkadaşlık, Olgun sevgi, Maneviyat dolu bir hayat)	Organizma Etkileşim Grup
Geleneksellik (tradition): kültürel ya da dinsel adet ve idealara saygı ve bağlılık	Dindar olmak, Alçakgönüllü olmak, Hayatın kişiye verdiklerini kabullenmek, Ananelere saygılı olmak, Dünyevi işlerden el ayak çekmek	Grup
Uyma (conformity): etrafımızdakilere zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek güdü ve aksiyonların kısıtlanması	İtaatkar olmak, Ebeveynlere ve yaşlılara değer vermek, Kibarlık, Kendini denetleyebilmek	Etkileşim Grup
Güvenlik (security): var olan ilişkilerin, kişinin kendisinin ve toplumun huzuru ve sürekliliği	Toplumsal düzenin sürmesini istemek, Aile güvenliği, Ulusal güvenlik, Temiz olmak, Bağlılık duygusu, Sağlıklı olmak	Organizma Etkileşim Grup

Not: Organizma: Biyolojik organizma olarak fertlerin evrensel gereksinimleri;

Etkileşim: uyum içinde bir toplumsal etkileşimin universal nitelikteki ön şartları;

Grup: grupların sorunsuz fonksiyon göstermesi ve varlığını sürdürebilmesi için evrensel gereklilikler.

a. Kültürler arası kıyaslamalarda tutarsız sonuçlar verdiği tespit edilen değerler parantez içerisinde belirtilmiştir

b. İnsanların asıl gruplarının dışındaki insanlarla alaka kurdukları, gruplar arası karşılıklı bağımlılığı kabullendikleri ve doğal kaynakların kısıtlı olduğunu fark ettikleri anlarda meydana geldiği varsayılır.

Schwartz, içinde Türkiye'nin de yer aldığı 60'dan fazla ülkede değer ifadesinin ne içerdiği ve yapısının nasıl olduğunu araştırmak için bir teori oluşturmuştur. Bu teoride yaklaşık 56 değer olarak inşa edilmiştir. Bu yaklaşımda düşünsel açıdan farklı olarak 10 değer ifadesi bulunmuştur. Buradaki 10 ifade, tüm farklı kültürlerde kabul gören esas değerleri birçok açıdan barındırmaktadır. Schwartz 1992'de inşa ettiği ve ortak değerler olarak kabul edilen 10 esas değeri ve içinde barındırdığı alt değerleri Çizelge 4'te de ifade edilmiştir (Mehmedoğlu 2007).

Değerler, gerekli amaçları ifade eder. Bu amaçlar arasında; sevgi, saygı, hoşgörü, başarı, hoşgörü, özdenetim gibi soyut ifadeler bulunmaktadır. Geçmişten bu yana birçok çalışmada araştırma konusu olan değerler, yukarıda bahsi geçen sınıflandırmanın dışında da farklı bir şekilde sınıflandırılmış olup, yapılan bu sınıflamalardan bazıları ise şunlardır:

Filiz değerleri; içerik olarak ve işlevsellik açısından sınıflandırmaya gitmiştir (Keskinoglu 2008).

Bolay (2007) değerleri;

- Hukukî ve iktisadî değerler,
- Ahlâkî değerler,
- Dini değerler,
- Estetik değerler,
- Bilimsel değerler,
- İnsani(hümanistik) değerler biçiminde sınıflandırarak, bu değerlerin iç içe bir yapıda olduğunu ve bir diğerinden net bir çizgiyle ayrıştırma yapılamayacağını ifade etmiştir.

Allport, Vernon ve Lindzey araştırmalarında değer yargılarını;

- Sosyal değerler,
- Estetik değerler,
- Siyasî değerler,
- İlmi değerler,
- Dinî değerler,
- İktisadi değerler biçiminde sınıflandırma yoluna gitmiştir (Tahiroğlu 2011).

Özlem, felsefî tarih olarak öznel ve nesnel açıdan farklı değer sınıflarını bir araya getirerek değerleri (Şen 2007);

- Hazsal (Hedonist) değerler,
- Bilgi içerikli değerler veya bilgi değerler,
- Ahlâki değerler,
- Estetik değerler,
- Dini değerler şeklinde sınıflandırmıştır.

Tezcan, Değerleri (Keskinoglu 2008);

- Ailevi değerleri,
- Eğitimsel değerler,
- Ekonomi değerleri,
- Dini değerler,
- Politik değerler,
- Boş zaman değeri olacak şekilde altı bölümde ele almış; bunları olumlu ve olumsuz şeklinde iki farklı gruba ayırmıştır. Türklerin olumlu sayılacak değer yargılarını ise; kahramanlık, saygı-hürmet, yurtseverlik, alçak gönüllülük, iç temizlilik, hayırseverlik, tutumluluk, ağırbaşlı olma, toprağa bağlılık, konukseverlik, mertlik, dindarlık, kanaatkârlık, hoşgörülük, namus-şerefilik, ciddilik, olarak belirtmiştir.

Lalek (2007) ise araştırmalarında değerlerin sınıflandırmasını şu şekilde yapmıştır:

- Kurumsal değerler: Kritik ve rasyonel yöntemler aracılığıyla gerçeğin bulunmasına daha çok önem verirler,
- Ekonomik değerler: Fayda ve pratik olmaya göre değer yargısı taşırlar,
- Estetik değerler: Biçimsel ve uyumluluğun kıymetine dönük değer yargılarıdır,
- Sosyal değerler: İnsancıl sevgi ve insan ilişkilerini yansıtan değerlerdir,
- Politik değerler: Otorite ve etkililik kazanmanın kıymet arz eden değerlerdir,
- Kutsal değerler: Somut dünyanın dışında kalan olguları anlayarak açıklama olayına dönük değerlerdir.

Ayrıca değerler; amaçsal ve araçsal değerler şeklinde olup; bilimsel değerler, temel değerler, demokratik değerler, geleneksel değerler, çalışma-iş değerleri, şeklinde de araştırmıştır (Yaman, Taflan ve Çolak 2009).

Evin ve Kafadar (2004) çalışmasında değerleri “Ulusal” ve “Evrensel” değerler şeklinde iki kısımda araştırmıştır.

Ulusal Değerler: Devlet, cumhuriyet, vatan, kahramanlık, dil, ordu, millet, ulusa ait simgeler (marş, anıtlar, bayramlar, bayrak), gelenekler ve görenekler şeklindedir.

Evrensel Değerler: Demokrasi, insan hakları, özgürlükler, eşitlik anlayışı, sanat, çevre duyarlılığı, sevgi, bilim ve bilimsel düşünce, uygarlık, barış.

2.1.3. Değer Kuramları

Maslow'un Değer Kuramı

Maslow, insanların ihtiyaca göre bazı kapasitelerinin olduğunu ve bu kapasitelerini kullanmaları ile birlikte de değerlerin şekil aldığını ifade etmiştir. "Bu bakımdan Maslow, insanların sahip oldukları kapasiteleri, onların ihtiyaçlarını belirleyen içsel değerleri olarak nitelendirmektedir." (Lalek 2007). Maslow, değerlerin oluşumu sırasında her değer her insan için aynı ölçüde ortak bir anlayışa sahip olamayacağını ifade etmiştir. Maslow'a göre insanlığın yaşamı bir hiyerarşi olarak ele alındığında, temel ihtiyaç sayılan ve bu yüzden de paylaşılan değerleri ortak değerler olarak tanımlamıştır. Bir takım temelde oluşan farklılıklar ise insanların başkalarıyla nasıl ve ne düzeyde ilişki kuracağını belirler ki bu da değerleri meydana getirir. Yani bir diğer anlatımla Maslow; her insanın sahip olduğu kendine özgü kapasiteleri doğrultusunda ihtiyaçları için kullandıkları her durumun değerlerin şekillenmesinde rol oynadığını savunmaktadır. Dolayısıyla Maslow burada ihtiyaçlar doğrultusunda belirlenen değerleri içsel değerler olarak tanımlamıştır. Farklı içsel değerlerin olmasını ise farklı kapasitelerin var olmasına bağlamıştır. Kısaca, kapasite farkı olduğu sürece değerlerde ortaya çıkan farklılık da doğaldır (Çakmak 2007).

Kluckhohn'un Değer Kuramı

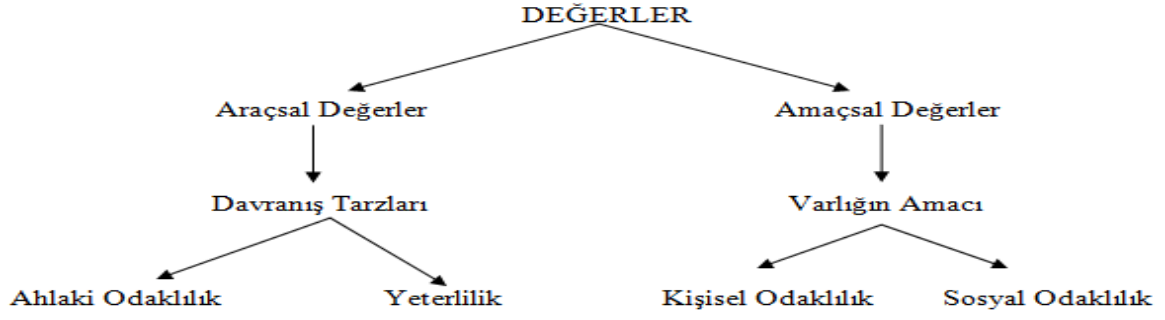
Kluckhohn, değerleri, bir ferdin ya da bir topluluğun özelliklerini anlaşılır ya da gizli olarak ifade eden, o kimsenin tercihini etkileyen, istenilen bir yargı olarak ifade etmiştir. Kluckhohn, "değerlerin, insanların ortak sorunlarına aradıkları çözümlerde yattığını öne sürmektedir." Bu problemlerin çözümlerinin ise, kültürlere ve toplumlara göre farklılık gösterebileceğini ifade ederek, bireylerin kişilikleri ile içinde yer aldığı toplumun kültür yapısının ve değer yargılarının her anlamda benzer olduğunu ve toplumda var olan yaşam biçiminin, bir değerler sistemi etrafında şekil aldığını ifade etmiştir. Bir takım evrensel insancıl sorunların olduğunu ifade eden kuramcı, bu sorunların çözüme kavuşması için insan davranışlarına yön veren ve bunların çözümünü için etkili bir yöntem olan değer yönelimlerinin bulunduğunu vurgulamıştır (Lalek 2007).

Allport, Vernon ve Lindzey'in Değer Kuramı

Psikoloji alanında ilk kez değerlerin test olarak çalışmalarını kullanmış olan Spranger'in değer teorisini değer sistemlerinde eğilimleri ölçme amacıyla bir ölçüm aracı olarak dönüştüren 3 isim Allport, Vernon ve Lindzey'dir. Spranger bu teoride değerleri kişilik türüne göre 6 farklı gruba ayırarak her bireyin bu değer yargularından birine ait olabileceğini vurgulamıştır (Güngör 1993). Bahsedilen değerleri; dinî, ekonomik, estetik, siyasî, sosyal ve teorik şeklinde sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmada bütün değerlerin kendine has bir yapısı olmaktadır ve değerlerin önem sırası kişilere göre farklılık göstermektedir. Bu şekilde her bireye ait bir değer kimliği bulunmaktadır. Bu kimlikte bir şahıs için kimi değerler fazla önem taşıırken bazı değerler çok da fazla olmayan öneme sahip olabilir veya önemsiz olabilir. Bireyin fazla önemsendiği değerler, kişinin hayat tarzını belirler ve yaşantısını yönlendirir (Çakmak 2007). Dolayısıyla sonuç değerler insan hayatına önemli ölçüde yön verebilen bir etki sahibidir.

Milton Rokeach'ın Değer Kuramı

Rokeach, değerleri, amaçsal ve araçsal değerler olarak iki şekilde incelemiştir. Bunlardan amaçsal değerlere gerçek dostluk, rahat bir yaşam, sosyal itibar güzel bir evren, özgürlük ve akıl gibi örnekler verebiliriz. Bu hedefe varabilmek için aracı gibi kullanılan ve görülen davranış biçimini ifade eden araçsal değerleri de hırslı, bağımsız, yaratıcı, sevgi dolu ve cesur olmak gibi örneklendirebiliriz (Rokeach 1973). Bu iki değer kendi aralarında ikiye ayrılır. Amaçsal değerler bireysel ve toplumsal, Araçsal değerler de yeterlilik değerleri ve ahlâkî değerler şeklinde ikiye ayrılmıştır. Rokeach diğer kuramlardan farklılık anlamında değerleri, gündelik yaşamın gayesini gösteren amaçsal değerlere varabilmek için araç olarak kullanılan araçsal değerler şeklinde sınıflandırmıştır (Çakmak 2007).

Şekil 2.1 Rokeach'ın değer sınıflandırması

Hofstede'nin Değer Kuramı

Hofstede'ye göre, bir sistemin varlığını sosyal açıdan sürdürebilmesi ile insan davranış biçiminin sistemli olması doğru orantılıdır. Hofstede, "Değerler insan hayatının ilk senelerinde programlanmıştır ve irrasyoneldir." fikrini vurgulayarak değerlerin bir sistem içerisinde kendine özgü hiyerarşisi olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanı sıra bu sistem içerisinde bulunan değerlerin birbiriyle alakalı olduğunu söylemiştir (Özkul 2007).

Değerler üzerine, Hofstede farklı kültürleri içeren kapsamlı bir çalışmada bulunmuştur. Bu araştırmada, Rokeach'ın yapmış olduğu tanıma benzeyen, insanların aynı tarz durumlara benzer tepki göstermesine sebep olarak "sabit bir zihinsel programdan" kaynaklandığı iddiasında bulunmuştur. Buna bağlamda kişilerin vakalar ya da durumlar karşısında nasıl davranacağını veya ne tarz tepki göstereceğinin tahmin edilebilmesi amacıyla, bireyin yanısıra içinde yer aldığı durumun da dikkate alınması gerekir. Hofstede'nin üzerinde durduğu zihinsel programın tanımlanabilmesinin yolu, kültür ve değerlerden geçer. Değerler, sadece bireylere değil topluma da ait özelliklerden meydana geldiğinden, o topluma özgü kültürün yol göstericisidir. Hofstede'ye göre değer toplumun temel yapı taşıdır ve bir durumu başka bir duruma tercih etmektir (Yaman 2001).

England'ın Değerler Kuramı

Değer kavramının yöneticilere yönelik davranışlarına dönük ilgileri konusunda kuram geliştiren England, bu çalışmada davranışın değerlerden etkilendiğini iddia eder. Kişinin bir durumda davranışı hususunda kati bir karara varmadan sahip olduğu değerlerle beraber düşünebilmesini ister. Bununla birlikte değerlerin davranışları etkileyen iki yöntemi olduğunu iddia eder. Bunlar; davranışın yönünü algılama ve değiştirme durumunu gizlemektedir. Bu kurama göre, insanların tutumları hususunda kati kararlar vermeden önce kişinin tutumunu etkileyecek olan nedenlerin de göz önüne alınması gereklidir (Lalek 2007). Dolayısıyla

sergilenen tutumun sebebini araştırmadan insanların içinde bulunduğu durumla birlikte değerlendirilmesi ve bireylerin üzerinde katı kararlara varılmaması gerektiği ifade edilebilir.

McDonald ve Gandz'ın Değer Kuramı

McDonald ve Gandz, nicel olmayan yöntemler kullanmıştır. Bu şekilde 32 farklı yapıyı içine alan bir araştırma sonucunda 21 farklı değer yargısına ulaşmışlardır. Bundan sonra n testlerden elde edilen bulgular ışığında 21 farklı boyutta elde edilen bu yapıya itaat, düzenli olma ve otonom boyutlarını da ilave ederek 24 boyuta ulaşmışlardır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında en mühim değer yargılarının görev statüko, değişim yönelimi ve ilişki değerler olarak tespit etmişlerdir (Lalek 2007).

Graves'in Değerler Kuramı

Graves, insan yaşam biçimlerini ve değerlerini varoluşu olarak ele almıştır ve başarı durumlarını hiyerarşik sistemde bir denge gibi açıklığa kavuşturmuştur (Turan ve Aktan 2008). Kuramında, Graves (1970),  önermeyi ifade eden değerleri tetkik etmiştir. Bu nermeler; insan tabiatı sistematiktir. İnsan doğası durgun bir seviyeden diğer seviyeye atlayarak gelişmektedir. İnsanın bütün psikolojisi yeni bir durağan seviyeye her ilerleyişinde yeni bir şekle brndğinden değerleri de farklı sistemlere göre değişiklik gösterir. Graves'in (1970) bahsini ettiği hiyerarşide her başarı konumu bir denge durumu içerir. Ve bir seviye düzeyinde dengenin başarıya varmasıyla bu denge hali artarak sürmektedir. Birey denge durumunda sahip olduğu psikolojiye aittir. Birey, varoluş koşullarının değişimi esnasında, ileri doğru gelişecek yapısal ya da genetik yeterliliğe sahip olmayabilir. Bazen kişi sistematik yapı içinde gelgitler yaşayabilir ya da bu gelgitler olmaksızın düz bir çizgi üzerinde yaşayabilir veya sistemdeki seviyelerin birleşimiyle yaşamını devam ettirebilir. Yeni bir düzeyin ortaya çıkma ihtimali kişinin sistematik yapıdaki mecburi ihtiyaçlarını gidermesine ve var olmasıyla alakadar olan problemleri zme kavuşturmasına endekslidir (akmak 2007). Sağlıklı bir denge durumuna ilişkin ruhsal kaliteler mevcuttur. Bu kaliteler her bir denge durumunun kendine hastır. Her durumda düşünce, güdü, tercihler ve değerler bulunmaktadır. "Seviye değiştiğinde kişinin karşı karşıya kaldığı yeni düzeye ilişkin olma evresi, kişinin yeni vaziyete uyumunu sağlayacak yeni değerlere sahip olmasını sağlar." (Turan ve Aktan 2008). Turan ve Aktan (2008), Graves'in tayin ettiği var olma seviyesini şu şekilde sıralamıştır:

1. Düzey: Tepkisel Var Olma: Bireylerin ana fiziksel gerekliliklerini karşılamaya çalıştığı düzeydir. Değerler bu düzeyde tepkiler ile belirlenir.

2. Düzey: Geleneksel Var Olabilme: Bu seviyede bireyler yalnızca var olma gereksinimi duyarlar. Tek gereksinim, neslin devamını sağlamaktır.

3. Düzey: Ben-merkezli Olma: İnsan olarak yaşama olgusunun belirlediği seviyedir. Birey olma dürtüsü oldukça kuvvetlidir. Başka bireyler üzerinde baskı kurabilme ve bir birey olarak var olabilme güdüsü oldukça fazla olduğu için, değerler bu hedefi yerine getirebilecek şekilde biçimlenir.

4. Düzey: Özverili Var Olma: Acı ve öldükten sonraki hayat için varolma ağır basan bir duygudur. Allah'ın koyduğu değerlere yönelmeden bahsedilir.

5. Düzey: Materyalist Var Olma: Evrenin gizlerini açığa çıkarma ve dünyayı yönetme hissi hâkimdir. Bu durum, materyalist bir hayat ve değerlerin ön planda olmasına neden olur.

6. Düzey: Toplumsal Var Olma: Dönemin hayat tarzının sunduğu rasyonel değerlerden ziyade insani değerler ön plandadır. Diğer bireyler önemlidir ve toplum bütün haliyle değerlidir.

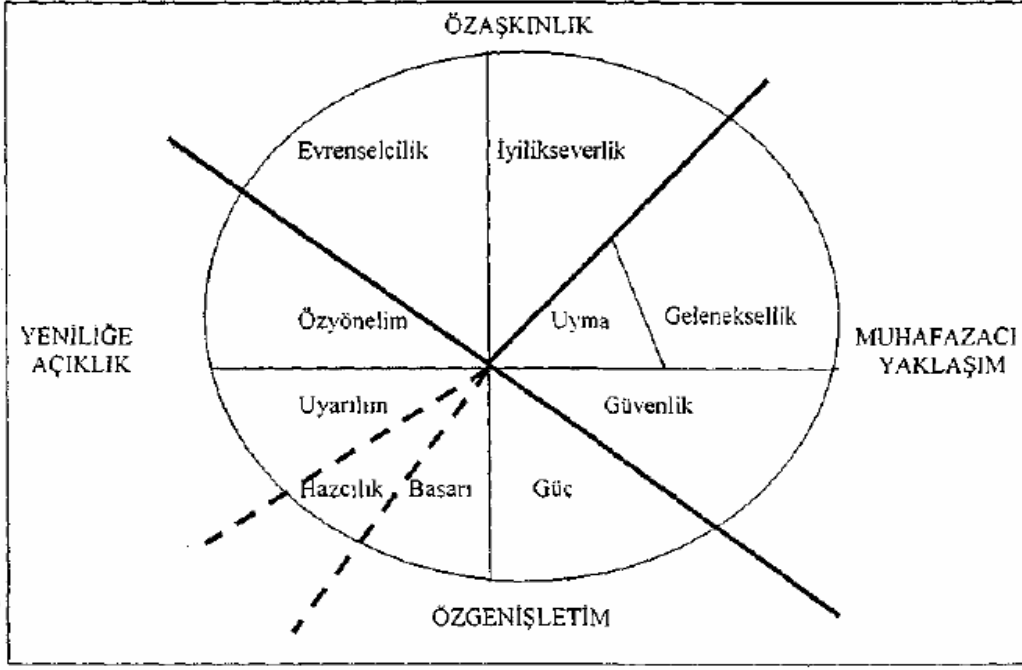
7. Düzey: Varoluş: Değerler sisteminin başlangıcı dünya ile ilgili gerçek olgulara ve bilgiye dayanmaktadır. İnsanoğlu, kendine güvenir; yaşama, bağımsız olmaya ve toplumun menfaatlerine önemli görür. Değişik değerlere tolerans gösterir, kontrolsüz otorite kullanımına karşı gelir.

Schwartz Değer Kuramı

"Schwartz'ın değer kuramı, değer öncelikleri arasındaki arbeye ve bağdaşmaların evrensel modellerinin çift boyutlu bir yapısı olduğunu anlatmaktadır. İlk boyutta değişime açıklık, diğer boyutta da kendini geliştirme vardır (Özkul 2007).

Schwartz'a göre her birey farklı değer yargılarına sahiptir ve bu değerlerin önem düzeyi bireyden bireye değişiklik gösterebilir. Schwartz Değer Kuramı, değerlerin güdüleyici bir gücü olduğunu öne sürer.

Rokeach'ın hazırlamış olduğu değer listesini değişik bir metotla ve kuramsal olarak değerlendiren Schwartz, kişi değerlerinin bazı ana düzeyler etkisiyle tetkik edilebileceğini vurgulamıştır. Bu kuram değer türleri arasındaki aktif yakınlığı tespit edecek şekilde inşa edilmiştir (Lalek 2007).

Şekil 2.2 Schwartz Değer Kuramındaki Değer Tipleri ve Ana Değer Grupları Arasındaki İlişkilerle İlgili Model (Sağnak 2005).

2.1.4. Değerlerin İşlevleri

Sosyal açıdan değerler birtakım sosyal etkilere yol açarlar. Bu sosyal etkiler literatürde sosyal değerlerin işlevleri olarak isimlendirilmektedir (Lalek 2007).

Değerlerin, sosyal yaşamda önem teşkil eden özellikleri ve bu özelliklerden dolayı da farklı görevleri vardır. İnsanların tercihlerinde yol göstererek, etkili ve belirleyici özelliklerdir. İçinde bulunduğu toplumun kimliğini bire bir yansıtır (Canatan 2008). İnsanların sosyal bağlamda rol seçiminde ve yaşamına uyarlamasında rehber olur ve bu sayede toplumun kurallarına uymalarını sağlar.

Toplumda belirli bir düzen sağlayarak, insanlara yön veren ve toplumu şekillendiren kısacası, gerekirse toplumsal yaşama yön verici konumunda bulunan değerlerin genel yapısını ve bu yapının özelliklerini şu şekilde belirtmiştir (Lalek 2007):

“Sosyal değer, temel uyumun standardıdır.” Dolayısıyla değerler tasarlanmış bir halde ve önceden tespit edilmiş olan tutumların genel kıstaslarıdır. Sosyal faaliyette yer alan birinin ifade ve isteklerine temel oluşturmaktadır.

Değerler, kültürle yoğurulur. Dolayısıyla kültürlere yön verici bir etkisi vardır. Kültürlerin gelişimsel sürecinde şekillenen değerler, kültürlerin temel taşı oluşturur.

"Değerler, insanlarla bütünleşmiştir. Yani sosyalleşme aşamasında, kişi tarafından kazanılır ve üstlenilmektedir. Bunun bir neticesi olarak da değerler kişinin kimliğinin bir parçası olarak düşünülmektedir."

"Değerlerin, sosyal bir boyutu vardır. Yani hem düşüncesele (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de hissî-duygusal bir anlam belirten olgulardır."

Değerler duygu ve düşüncelerimize yön verebilen, yaşamımızın her boyutunda varlık gösteren, sosyal hayatımızı yön veren, tam olarak belirli olmayan kurallardır. Hızla farklılaşan yaşamımızda değerler de bazı değişikliklere uğramış; bu da insan yaşamı olumsuz etkilemiştir. Teknolojideki gelişim ve değişim ile farklılaşan sosyal çevre gerçeği, bu farklılığın en baştaki nedenlerinden birisi olarak görülebilir.

Günümüzde bireylerin sosyal yaşamlarında sadece aileler bulunmamaktadır. Televizyon, internet, bilgisayar oyunları, dergi, oyunlar, sinema ve reklamlar yoluyla bütün herkes çocukların farklı yaşam alanı olmuştur (Bilgi Bülteni 2007). Dolayısıyla be değişim ve çeşitlilik içerisinde değer olgusunun yaşamını devam ettirmesi, sağlam temel üzerinde duran bir eğitimle gerçekleşebilir ve devamı sağlanabilir.

2.1.5. Değerlerin Öğretimi

Çocuklar, yer aldıkları ortamlarda davranış açısından hangisinin iyi veya kötü, doğru veya yanlış görüldüğünü ve insanların bu tip durumları sosyal yaşamda nasıl deneyim edindiğini öğrenmekle yükümlüdür (Beill 2003). Buradaki yükümlülükler eğitim hayatında etkili yöntem ya da yaklaşımlara duyulan ihtiyacın artmasına sebep olmuş ve yeni yaklaşımları ortaya çıkarmıştır.

"Sağlıklı, düşünceli, çevresiyle ve kendisiyle barışık, uyumlu fertler yetiştirmenin yolu bu fertlerin sahip olduğu değerler ve bu değerlerin ahlâkî yaşantılarına olumlu etki etmesinden geçmektedir. Bireyler ahlâkî yönden sağlıklı yetişirse toplum da o kadar gerçek ahlâkî değerlere ulaşmış olacaktır." (Keskinoğlu 2008).

Eğitim, toplumsal değerleri bireylerde kazanıma dđnüştürmede önemli bir rol oynar (Taşdemir 2009). Eğitim programlarının hedefi, yalnızca bilgi ile donanım sağlamak değil, bir yandan da toplumsal değerleri öğrencilere kazandırmak olmalıdır. Bu sistemde değerler eğitimi mühim bir yer tutmaktadır. Değerlerin kazanıma dönüşmesinde ise, öğretmen etkili bir rol oynamaktadır. Çocukların gelecek planlamaları üzerindeki etki ve yetki en fazla öğretmenlere aittir. Bu amaçla eğitim hayatının her kademesinde yer aldığı gibi değerlerin eğitiminde de eğitimci bireylerin nasıl eğitildiği gerçekten çok önem arz etmektedir. Toplumsal olaylara karşı duyarlı, ulusal-evrensel, bireysel-toplumsal, millî-manevî değerleri özümsemiş fertler yetiştirebilmek geleceğe, bu hayatta yapılabilecek en büyük ve en önemli yatırım olacaktır.

Değerlerin kazandırılmasında en önemli etken okuldur. Okulda görevlerin en önemlisi eğitimcilerle düşmektedir. Eğitimciler kimi zaman plânlı, genelde de örtük program dâhilinde nesillere değer edindirmeye uğraşırlar. Günümüzde değerler öğretiminde yaşanan sıkıntılı durumlar göz önüne alındığında, plânlı bir şekilde değer öğretim faaliyetine okullarda ve daha çok sınıf ortamında, derslerde yer verilmesi gereklidir. Öğretmenlerin değer eğitimi adına sınıf ortamında yapabileceği faaliyetler aşığıdaki gibi ifade edilebilir: (Demirtaş 2009).

- Kılavuzluk yapma ve aynı anda model konumunda olabilme,
- Saygı, sevgi fikrini gözeterek, huzurla dolu sınıf ortamlarını sağlama,
- Demokratik bir anlayışa sahip sınıf ortamı hazırlayabilme,
- Değerleri de dersler gibi eğitim programının içine katarak öğretme.

2.1.6. Matematiksel Değerler

(Ernest 1991, Bishop 1998, Bishop 2002)'a göre matematik değerleri olan ve yanlı olan bir derstir. Fakat matematikte değerleri açık bir şekilde öğretmemek gerekir (Durmuş 2004). Durum böyle olduğu için matematik öğretimindeki tartışmalarda değerler ender olarak dikkate alınmaktadır (Bishop 1999). Bunun yanısıra, matematik öğretmenleri derslerinde değerlerin eğitimine çok itibar etmemektedirler (Clarkson, FitzSimons, BishopveSeah 2000). Bishop ve meslektaşlarının düşüncelerine bakacak olursak, günümüzdeki programlar bu şekilde hazırlanıp öğrencilerin başarı geleceğine odaklaşmaktadır. Bishop ve meslektaşlarına göre, matematik programında değerler öğretimine yönelik ifadeler vardır fakat bunları geliştirecek fazla bilgi bulunmamaktadır. Oysa kişilerin sosyal ve bireysel kimliklerinin tanımlanması için

değerler önemli yer tutar. Bunun sebebi ise, insan bedeninden ziyade ruhu içerisinde derinlere inmiş ve bunu içselleştirilmişlerdir (Seah 2003). Bilhassa matematik dersinde değerlerin bu yönü ön plana daha fazla çıkmaktadır. Bunun sebebi ise değerlerin, öğrencilerin matematikle ilgilenme ya da ilgilenmeme seçimleri üzerindeki etkisidir (Bishop 2005, FitzSimons ve Seah 2001). Ernest ile Sam (1997) matematik öğretimiyle ilgili değerleri üç kategori halinde sınıflandırmıştır. Bu kategoriler şu şekildedir.

1. Kültürel ve Sosyal Değerler: Bireylerin, matematik eğitiminde topluma yönelik olan sorumluluklarını gösterir. Mesela; dürüstlük, minnettarlık, şefkat, ılımlılık ve vs.
2. Kişisel Değerler: Bireyi kişi ya da bir öğrenci olarak etkisi altına alan değerlerdir. Mesela; Sabır, güven, yaratıcılık, merak, tutumluluk vs.
3. Kuramsal Değerler: Matematiksel bilginin, rasyonellik, kesin olma, sistematik olma gibi yaklaşımsal biçimin, matematik bilgisinin özelliklerini kazanımını, değerlendirilişini ifade eden değerlerdir. Mesela; mantığa uygunluk kesin olma, problem çözme ve analitik yapı gibi.

Bishop Matematik derslerinde öğretilen değerleri daha fazla özelleştirip matematik eğitiminin değerleri, genel eğitimsel değerler, matematiksel değerler olarak üç değişik kategoriye sınıflamıştır (Bishop 1999).

Genel Eğitimsel Değerler: Bu kategorideki değerler; toplumda kültür seviyesinin, öğretmen ve öğrenci seviyelerinin, okulun genel seviyesinin gelişimine katkı sağlar. Genel olarak nezaket ve alçakgönüllülük, iyi davranış, dürüst olma, itaat etme gibi ahlak temelli değerleri içerisinde bulundurur (Bishop 1999, FitzSimons, Seah ve Clarkson 2000). Bu tarz değerlere örnek vermek gerekirse bir sınavda kopya çeken öğrenciyi öğretmenin uyarması örneği gösterilebilir (Seahve Bishop 2000).

Matematiksel Değerler: Bunlar, matematiksel bilginin doğasını yansıtır ve bunu değişik kültürlerde yaşamakta olan matematikçiler üretirler (Bishop 1999). Pisagor Teoremi'nin farklı biçimlerde ispatlanmış olması bu ispatların karşılaştırılmış olması örnek teşkil edebilir (Seahve Bishop 2000). Matematiksel değerlerde kültür güçlü bir belirleyicidir. Ayrıca değerler kültüre göre farklılık gösterebilir. Bu sebeble de aynı değer öğretildiğini düşünen bir eğitimci düşündüğü gibi bir sonuca ulaşamayabilir (Bishop, Clarkson, FitzSimons ve Seah 2000). Bishop (2004), bu değerleri birbirini bütünleyen şekilde aşağıdaki gibi kategorize etmiştir:

- Rasyonellik-Nesnelcilik: Rasyonellik değerine göre matematik, mantık, kuram ve hipotezlere dayalı görüşler içerir (Bishop 2000). Özetle ifade etmek gerekirse olursak rasyonellik değeri, neticelerin ve açıklamaların yalnızca kesinliğiyle, doğruluğuyla ilgilenen tümevarımcı olmayan bir mantığı işaret etmektedir. Nesnelcilik değeri ise somutluk içermeyen bir dile sahip matematiğin somuta dönüşmesine aracı olan sembolleri ve nesnelere gösterir (Bishop 1999).
- Kontrol- İlerleme: Kontrol değeri, matematiğin hem doğasıyla ilgili olaylar üzerinde hem de sosyal ortamlardaki problemlerin çözümlerine de uygulanabilirliğini gösterir (Seah ve Bishop 2000). Bunun yanı sıra matematik, doğru cevaplara sahiptir ve sonuçları her zaman kontrol edilebilir (Bishop 1999). Bununla birlikte matematik, her daim ilerlemeye ve gelişime açıktır.
- Açıklık-Gizem: Açıklık değeri, matematikte yer alan kanıtların, ideaların, netice ve tartışmaların herkese açık bir ortamda tartışılıp, çözümlenmesini göstermektedir. Bu durum, doğrulara varmasına ve yeni kuramlar bulunmasına olanak sunmaktadır (Seah ve Bishop 2000). Gizem Değeri de matematiğin doğasında bulunan sürprizleri, bağıntıları, örüntüleri göstermektedir. Mesela, her çemberin çevresini çapına bölersek aynı sayıya varırız (Clarkson 2000).

Matematik Eğitimi Değerleri: Bu değerler matematiksel beceri ve anlamının gelişmesi için kullanılmakta olan yukarıda anlatılan genel eğitimsel ve matematiksel değerlerin bir sonucu olarak düşünülebilir (Seah 2013) Dolayısıyla ders kitaplarının ve öğretim uygulamalarının içinde örtük ya da diğer ifadeyle gömülmüş bir şekildedir (Bishop 2001). Örneğin, bir sınav ya da etkinlikte, öğretmen yapılan uygulamanın sonuna gelindiğinde öğrencilerden cevaplarında emin olmalarını ya da hesap makinesi kullanmadan tahmin edebilmelerini isteyebilir. Burada öğretmen öğrencilerine, bilinçli olma ve tahmin edebilme değerlerini kazandırmış olacaktır (Bishop 1998). Bu değer türünde değer sınıflandırması ya da net bir değer tanımı yapılmamıştır; Buna nedenî olarak ise kültür farklılığı gözetildiğinde bir değer bir kültürden diğerine öğretmenler tarafından ön plana çıkarılmaması olarak gösterilebilir (Dede 2011).

Çizelge 2.5 Derslerimizde kazandırılan değerlerin, genel olarak gösterimi (Seah, Bishop, FitzSimons ve Clarkson 2001)

Değerin Genel Anlamı	Matematiksel Değerler	Matematik Eğitimi Değeri
<p>Yönetimdir</p> <p>Övgüdür</p> <p>Dikkat çekmelidir</p> <p>İtibardır</p> <p>Bir Değer,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Standarttır • Paha biçer • Davranış ilkesidir • Neyin önemli olduğunu gösteren değerlendirme standardıdır • Yardımcı olarak uyumumuzu sağlayan niceliklerdir 	<p>Rasyonellik</p> <p>Nesnelcilik</p> <p>Kontrol</p> <p>İlerleme</p> <p>Açıklık</p> <p>Gizem</p>	<p>Kesinlik</p> <p>Açıklık</p> <p>Kestirim</p> <p>Tutarlılık</p> <p>Etkili organizasyon</p> <p>Etkili çalışma</p> <p>Hoşlanma</p> <p>Esneklik</p> <p>Açık fikirlilik</p> <p>Israr</p> <p>Sistemik çalışma</p>

2.1.7. Değerlerin Matematik Öğretim Programları İle Kazandırılma Süreci

Okulda karşımıza çıkan her bir çalışma alanı o alana has değerleri ve inançları içinde bulundurur. Matematiksel bilgi konusundaki bu felsefi değişiklikler öğrenme-öğretme sürecinin her etabında yansımaları bulur. Bu alanların en mühimlerinden biri olan matematik çalışma alanı, değerler açısından incelendiğinde, sadece öğretmenler tarafından değil, ayrıca ebeveynler, matematikçiler ve toplumdaki diğer bireyler tarafından da “değer içermeyen (value-free)” (Clarkson, FitzSimons ve Seah 2004, FitzSimons, Bishop, Seah ve Clarkson 2001) bir alan olarak görülmektedir. Matematiksel bilginin doğası ile matematiksel kavramsal ve işlem bilgilerin ele alınışı böyle bir kanaatin oluşmasını kuvvetlendirmektedir. Mesela, bir üçgenin iç açıları toplamının bütün üçgenler ve bütün zamanlar için 180 olması ya da işleminin sonucunun hep aynı olması gibi.

Oysaki asıl çelişki bu değişmezlik ve katiyetin, yani matematiğin üniversal geçerliliğinin, onun değer içermediği manasına gelmemesinde gizlidir (Bishop 1992). Matematiğin, her mekâna ve duruma uygulanabilirliği de onun değerlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer alanlarda olduğu gibi matematikte de insani ve kültürel unsurlar taşıyan (kültür-temelli), değer yüklü bir çalışma alanıdır (Bishop 2002 Seah ve Bishop 2000). Bu tarz bir kabul, matematiğin

kültürel unsurlarla bezenmiş kendine has değerleri olduğunu açık olmayan bir şekilde göstermektedir.

Matematik eğitiminde değerlerin öğretilmesi bilişsel alandan ziyade, duyuşsal alanı içeren uzun vadeli sıkı ve yoğun bir çaba gerektirmektedir. Öğrenciler sınıf içinde çalışma yaparken arkadaşlarına saygılı olmalarını, dürüst olmalarını, mantık çerçevesinde kararlar vermelerini beklemek yalnızca matematik derslerinde değil, tüm derslerde kullanılması gerekli olan maddelerdir (Seah ve Bishop 2003). Burada önemli olan konu, matematiğe özgü değerlerin neler olabileceğidir. Matematik alanında tıpkı diğer öğrenme alanlarında olduğu gibi duyuşsal alanın en mühim formatını meydana getiren değerlerin neler olduğuna ve bunların öğretimini hedef alan çalışmalar daha çok yeni yapılmaktadır (Bishop 2001, Filz- Simons 2001, Jurdak 1999). Matematik eğitiminde bu konu yeni bir ilgi alanı olması sebebiyle birçok matematik öğretmeni, ele alınan matematik konularıyla alakadar olan değerleri açıklama ve üzerinde münakaşa etme hususunda zorluk yaşamaktadır. (Seah 2002). Bishop ve Seah'a (2001) göre, bu devirdeki bireylerin sahip olması gerekli olan değerlerde; açıklık ve iletişim, dinleme, beraber çalışma, matematik derslerinde de kazandırılabilir. Öğrencilere kendi fikirlerini müdafaa etmelerini işleyerek ve bunu yaparken de meydan okuyucu meraklarını harekete geçirici sualler sorarak, "açıklık" değeri ön plana çıkarılabilir. Matematiğe özgü değerler, yaygın bir kontekst üzerinde kurulabilir. Clarkson ve Bishop (1999), bunu beş kategoride toplamışlardır.

- Sosyo-kültürel pratikler,
- Öğretmen ve öğrencilerin gelişim ortamları,
- Sosyal-tarihsel bilgi,
- Öğrencilerin mikro-genetik gelişimleri,
- Sınıftaki öğrencilerin yaşadıkları çevredeki uygulamalar.

Öğretmenler, sınıfın yapısının, tüm sınıfı kapsayacak bir tartışma ortamı sağlamak, küçük gurup çalışması içerisindeki problem çözme ve araştırma etkinliklerini başarıyla uygulayabilmek gibi etkenlerden açık veya kapalı bir şekilde etkilendiğini unutmamalıdır.

Şu sorular matematik ve değerlerle ilgili üzerinde düşünmemiz gereken sorulardır:

- Matematik dersi öğretmenleri hangi değerleri öğrettiğinin farkındalar mı?
- Öğrencilerinden hangi değerler öğrenilir?
- Aynı konuyu öğretiyor olsa da herkes aynı değerleri öğretir mi?
- Bu ve bu tarz sorular araştırma konusu olmuştur (Clarkson ve Bishop 1998).

Bu konuyla alakalı dil ve kavramsal çerçevenin sınırlanmasına gereksinim vardır (Bishop ve Clarkson 2001). Duyuşsal alan öğrenme-öğretme sürecinin mühim boyutlarından biridir. Bu alanda; inançlar, tutumlar, değerler ve duygular ön planda yer alır. Bunlardan her biri kişiliğimizin ayrılmaz parçalarıdır. Duruşumuz, hareketlerimiz ve söylemimiz sahip olduğumuz inançları ve değerleri iletir. İnanç ve tutumların içselleştirilmiş formu olarak değerler görülebilir (Seah 2002). İnançlar doğru/yanlış şeklinde sınıflandırılabilir görüşler şeklinde düşünülebilir. İnanç boyutunda anlatılan önermeler aşağıdaki gibi sınıflanabilir:

- a. Matematik; hesaplama, kavram ve problemlerle alakalı becerileri içerir,
- b. Reel matematik problemleri, okulda öğrenilen bazı matematik kurallarından ziyade, yargılamayla çözülebilir,
- c. Matematikte bir şey doğrudur veya yanlıştır gibi. (Seah 2001).

Değerler ise, önemli/önemli olmayan olarak düşünülebilecek görüşlerle alakalıdır. "Mantık çerçevesinde düşünmeyi", "teknolojiyi", "problem çözmeyi" mühim birer değer olarak alan eğitimciler, uygulamalarında bu değerlerin kazandırılması üzerinde yoğunlaşacaklardır. Değerler bir bağlamdan bağımsızdır ama inançlar bir bağlamla alakalıdır. Bir inançla alakalı önermenin doğruluk derecesi, incelenen bağlamla alakadardır. Bu nedenle, değerler bir ferdi ayırdeder ve umumileştirebilir (Seah 2001). Bir ferdi ayırdeden değerler, bu esnada özümsemiş inançlar olarak da düşünülebilir. Burada değer ve inançlar arasında iki taraflı bir bağlantıdan söz edilebilir. Bir matematik öğretmeni, $\frac{1}{3}$ kesrinin ortalama değerinin 0,333... olarak anlatılamayacağına olan inancını matematiğin "kesinlik" değeri olarak özümsemiştir. Matematiğin farklı sahalarında ve uygulamalarında da bu değer görülecektir. Mesela, alan hesaplamaları yapılırken birçok integral kurallarını uygulayıp kesin bir alan bulmayı yeğleyecektir (Seah 2001). Matematiksel değerlerle inanç arasındaki ilişkiyi, Seah ve Bishop (2002) Çizelge 2.6'de özetlemiştir. İnançlar, sözel olarak anlatılıp incelenebilir davranışlar olarak oluşturulamayabilir. Ama değerler, bir ferdineylemleriyle beraber davranış şeklineyemeydana gelen duyusal niteliklerdir (Seah ve Bishop 2003).

İnanç ile değer arasındaki alakadan şu netice çıkabilir: Bir şahsın sahip olduğu inançları tetkik etmek, onun değer verdiği ana özelliklerini meydana çıkarmaya yardım eder. Mesela, matematik sunumunun alternatif bir değerlendirme vasıtası olduğuna inanan bir öğretmen, sınıf içinde sunumu kullanarak önem verdiği değerlerin; "proses" ve "içerik ya da holistik değerlendirme" olduğunu işaret eder. "Öğrenciler buldukları neticelerin mantıksallığını

savunmaları yönünde, isteklendirilmelidir" inancına sahip olan bir başka öğretmenin, belki "tahmin etme" ve "sonucu yerine koyarak değerlendirme" değerlerine önem verdiği savunulabilir.

Çizelge 2.6 Matematiksel inanç ve değer arasındaki ilişki (Seah, Bishop, FitzSimons ve Clarkson 2001).

İnanç	Değerler
Matematiksel ispatlar öğrencilere öğretilmelidir.	Rasyonalizm
Matematikte neyin önemli olduğu ve olacağı matematikçiler tarafından gösterilmiş ve gösterilmeye devam edecektir.	Gizem
Matematikte asıl olan hangi yöntem olursa olsun doğru sonuca ulaşmaktır.	Ürün, Kontrol
Matematiksel değerlendirmeler çoktan seçmeli ve kısa cevaplı sorular üzerinde yoğunlaşmalıdır.	Ürün, Verimlilik
Sayısal sonuç yanlış olsa da doğru yönteme tam puan verilmelidir.	Süreç
Okul matematiğinde öğrenilen herşey günlük yaşamla ilişkilidir.	İlgi
Okul matematiği yeni matematik yöntemlerinin uygulamalarını içermelidir.	İlgi, Teknoloji
Okul matematiği fikirleri anlama ve öğrenme üzerinde yoğunlaşmalıdır.	Kavram
Matematik öğretmenin rolü kavramları ve ilgili becerileri öğretmektir.	Otorite
Okul matematiği başarılı problem çözebilmenin araçlarını sunar.	Araç
Öğrenciler matematik öğrenme deneyimlerinde grup çalışması yapmalarını gereğine inanırım	İletişim, İş birliği yapma
Öğrenciler sınıfta istedikleri zaman manipulatifleri kullanmakta özgürdür.	Sorumluluk, Bağlantı Kurma

Bishop' a ve Seah'a (2000) göre, öğrenme- öğretme prosesini idare eden öğretmenler bir matematik konusunu değerlendirirken devamlı birbiriyle etkileşim halindeki değişik üç çeşit değere bilinçli ya da bilinçsiz şekilde göndermede bulunurlar: Matematiksel değerler, genel eğitim değerleri ve matematik eğitimsel değerler bir disiplin olarak matematiğin bilgi kuramıyla alakalı değerler; kontrol-ilerleme, gizem-açıklık ve rasyonalizm-objektivizm çiftleriyle alakalıdır. "Pisagor kuramının üç değişik kanıtını bulup kıyaslayın" diyen bir öğretmen, matematiğin rasyonellik değeri ile açıklık değerine göndermede bulunmuştur (Seah ve Bishop 2000). Matematik eğitimiyle alakalı değerler, öğretmen ve onun çalıştığı kurumun belirlediği normlar içerisinde öğretilmesi beklenen matematiksel bilgi ve işlemleri kazandırmaya yönelik değerlerdir. "Yanıtını verirken bütün çalışmalarını göstermeye özen göster", "Hesaplarken yalnızca hesap makinesine bağlı kalmayın", "Tahmin etmeyi deneyin

ve bulduğunuz neticeleri kıyaslayın" şeklinde görevlerle, problem çözebilme kabiliyetiyle etkin ve yargılamaya dayalı matematiksel beceriye ve bilgiye yönelik değerler kazandırılmaktadır. Genel eğitim değerleriyse, matematiğin yanı sıra diğer disiplinler tarafından da bütün öğrencilerin kazanması beklenen değerlerdir.

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Değer ve değerler eğitimi alanlarında yapılan çalışmalar çoğunlukla sosyal bilimler alanında görülmüştür. Bunun sebebi değerlerin, insan tutumlarının ifade edilebilmesinde, insan davranışlarına açıklama getirilebilmesinde ve sosyal hayatın oturmasında yön verici bir öneme sahip oluşudur. Son yıllarda yapılan çalışmalara bakıldığında değerler, eğitim bilimcilerinin de çalışma konusu haline gelmiştir. Durmadan gelişim ve değişime uğrayan dünyamızda da önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemizde ve daha birçok ülkede değer eğitiminin önemi ve eğitiminin gerekliliği giderek daha iyi anlaşılmaya ve ilgi görmeye başlamıştır (Çengelci 2010).

2.2.1. Ülkemizde Yapılan Araştırmalar

Türkiye’de değer ya da değerler eğitimi adına yapılan araştırmalar incelendiğinde değer ve değer eğitimi alanında yapılan çalışmaların yeterli olmaması öncelikle göze çarpmaktadır. Yerli literatüre bakıldığında değerler eğitimi alanında yapılmış araştırmaların son yıllarda giderek arttığı görülmüştür (Keskin 2008). Matematik alanında değer ve değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalarda ise; değer kavramının ve değerler eğitiminin son iki yıl dışında dikkate alınmadığı ve üzerine düşülmediği görülmüştür.

Öztürk ve Özkan (2018) çalışmasında, ilkokul 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alan metin ve görsellerin ilköğretim programında bulunan değerler ve değerler eğitimi ile ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma kuramsal analitik araştırma olarak desenlenmiştir. Yapılan bu çalışmada çözümleyici analizi elde etmek için nitel araştırma yapmaya uyacak şekilde nitel veri toplama yöntemi tercih edilerek doküman incelemesi kullanılmıştır. Çalışmanın verileri 2016-2017 yılları arasında ülkemiz genelinde okutulmuş olan özel bir yayın evine ait 3.sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarından oluşmuştur. İncelenmiş olan kitap üç ayrı fasikülden şeklinde yayımlandığından inceleme üç fasikül üzerine yapılmıştır. MEB tarafından bu yayınevının kitapları 2016-2017 yıllarında ders kitabı olarak okutulmasını kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte bu kitaplar, araştırmacıların görev aldığı eğitim bölgesinde ilkokullarda Hayat Bilgisi

ders kitabı olarak da okutulmaktadır. Bu nedenle, bu kitapların incelemeye alınması daha anlamlı ve uygun görülmüştür.

Araştırma verileri özel bir yayınevine ait 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki metin, örnek ve görsel ifadeler oluşturmaktadır. Bu metin örnek ve görsellerdeki değer yargılarını belirleyebilmek için, öğretim programında yer alan Türk Millî Eğitiminin değer yargılarına yapmış olduğu tanımlardan yola çıkarak Değer İnceleme Formu adı altında bir form hazırlanmıştır. Öğrencilere öğretim programında kazandırılması planlanan 20 değer in ders kitaplarındaki bulunma oranı ve dağılımı, hazırlanan formdan yola çıkarak araştırılmıştır. Görsellerde ve metinlerde bulunan ve değer içeren durumlar tespit edilmiştir. Görsel ifadelerden değer ifadesi taşıyanlar belirlenmiştir. Metin ve görsel içeriklerde hangi değer in ne ölçüde kitaplarda yer aldığı araştırılmıştır. Bulgularda değerler en çok ve en az bulunma durumuna göre sırayla belirlenmiştir. Çalışmada verilerin çözümü aşamasında içerik analizi yaklaşımı esas alınmıştır. Buradan hareketle ders in öğretim programında öğrencilerin kazanması hedeflenen 20 değer esas alınmış ve bu şekilde çalışmanın çerçevesi belirlenmiştir. Adalet, güven, hoşgörü, merhamet, bilimsellik, çalışkanlık, doğa sevgisi, doğruluk, dürüstlük, misafirperverlik, estetik, dayanışma, özgüven, paylaşma, sabır, sorumluluk, yardımlaşma, saygı, sevgi, vatanseverlik değerleri çalışmanın çerçevesini oluşturmuştur. MEB internet sitesinden indirilen ders kitapları NVivo 10 programına aktarılmıştır. Programda yer alan 20 değeri ifade edecek kodlar belirlenmiştir. Ders kitaplarında yer alan metin ve görsel içerik belirlenmiş olan kodlar dikkate alınarak incelenmiştir. Cümle ya da kelimeler belirlenen kodlara yerleştirilmesinde hazırlanmış olan değer inceleme formu esas alınmıştır. Bu şekilde oluşturulmuş olan kodlar, değer inceleme formu, kodlara atılan cümleler ya da kelimeler 3 farklı uzmanın incelenmesine tabi tutulmuştur. Kişisel yanlılık oluşmasın diye de aynı işlem 3 farklı uzmanın görüşü alınarak oluşturulmuştur. Böylelikle yapılmış olan bu nitel çalışmada araştırmacı kişilerin kişisel fikir ya da düşüncelerinin, çalışmada güvenilirlik ve geçerlilik açısından eksi yönde etki etmesinin de engellendiği söylenebilir. Programda yer alan herhangi bir değer içeren yazılı ifadeler önce kodlanmıştır. Daha sonra değer içeren görsel içeriğin kodlaması yapılmıştır. Metin ya da görsel içerik buna göre kodlara yerleştirilerek, belirlenen değerlerin frekans ve yüzde değerlerine ulaşılması sağlanmıştır.

Sonuç olarak İlkokul 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alan metin ve görsellerin değer eğitimi açısından araştırıldığı bu çalışmada ders kitaplarında sevgi değerinin en fazla yer alan

değer olduğu belirlenmiştir. Çalışmada en az yer alan değer ise misafirperverlik olduğu sonucuna varılmıştır.

Yükrük ve Akarsu (2016) çalışmasında, ortaokul müzik dersinde okutulan ders kitaplarındaki müzik dersi kazanımlarının öğretiminde yapılan etkinliklerde yer alan şarkıların seçilirken ya da hazırlanış aşamasında temel evrensel değer yargılarından genel olarak hangi değerlerin tercih edildiğini belirlemeye çalışmışlardır. Bu çalışmada, doküman incelemesi ve betimsel içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmada, ortaokul müzik ders kitaplarında yer alan etkinlik içerikli şarkıların sözleri çıkarılıp çözümlenmiş; MEB'in değerler eğitimi yönergesinde yer alan yirmi yedi başlık altında toplanan değerlerle bir bütün haline getirilmiştir. Araştırma verilerinin analizi sürecinde şarkı notalarından sözler çıkarılarak kodlara dönüştürülmüş ve kodlara dönüştürülmüş olan değer içerikli temalar belirlenmiştir. Kodlara dönüştürülen ve ortaokul müzik öğretim programında 27 başlık halinde yer alan değerler ile ilişkisi saptanan bu verilerin analiz sürecinde içerik analizinden faydalanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda ortaokul müzik dersi kitaplarında incelenmiş olan 101 adet şarkı sözünde MEB ortaokul müzik dersi programında yer alan değerler eğitimi yönergesinde yer alan değerlerin yaklaşık % 88'lik bir bölümünün yeterli düzeyde vurgulanmadığı ve şarkıların bu değerleri yeterince yansıtmadığı saptanmıştır. Programda yer alan 27 değer içerisinde sadece cesaret, liderlik, sevgi ve vatanseverlik değerlerinin yeteri düzeyde vurgulandığı belirlenmiştir. Ayrıca müzik öğretim programında bulunan "Temel Beceri Düzeyleri" bölümünde, kazanıma dönüşmesi beklenen değer yargılarını yeteri düzeyde olmadığı anlaşılmıştır.

Aslan, Keskin ve Önder (2018), "Ortaokul 6. Sınıf İngilizce Ders Kitaplarında Yer Verilen Değerler" başlığındaki çalışmada, MEB 6.sınıf İngilizce ders kitaplarını üniteler bazında incelemişler ve 2018 MEB öğretim programında yer alan değerler ile ne ölçüde örtüştüğünü ve programda yer alan değerlere ne ölçüde yer verildiğini incelemişlerdir. Araştırmanın deseninde tarama model bağlamında doküman analizi yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Çalışmanın veri toplama ve bu verileri analiz etme sürecinde betimsel analiz basamaklarından yararlanılmıştır. Bu basamaklar ise aşağıda belirtilmiştir:

- Bir taslak belirleme
- Verilerin taslağa göre incelenmesi

- Bulguların tanımı
- Bulgulara yorum yapılması

Sonuç olarak yapılan bu çalışmada, 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında 6.sınıf İngilizce derslerinde aktif kullanılan ders kitabında hemen hemen her ünite de değer içeren kazanımlara yer verilmiştir. Ancak öğrencilerin edinmesi beklenen değer ifadelerinin, görsel, metin ya da örneklerin yer aldığı ünitelere çoğunlukla örtük olarak yer aldığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte değer kazanımları içeren görsel, işitsel vb. materyallerin konu bütünlüğünü bozmadan üniteler içerisine yerleştirildiği fark edilmiştir. Kazandırılması planlanan değerlerin geniş bir yelpaze oluşturularak, çoğunlukla basit metinler ve görsellerle desteklenerek seviyeye uygunluk anlamında etkili ve kalıcı bir yöntem izlendiği gözlemlenmiştir. Son olarak da araştırmacılar, kazandırılması hedeflenen değerlerin daha özgün ve dikkat çekici olması gerektiğini ve bu sayede değer eğitiminin İngilizce dersinde de bir bütünlük içinde yürütülebileceğini savunmuşlardır.

Karagöz (2013) çalışmasında; sorumluluk, paylaşım ve hoşgörü değer yargılarının 5.sınıf öğrencilerinde kazanıma dönüşmesinde öğrencilerde farkındalık seviyesinin artıracak şekilde okul şarkılarının etkisi olup olmadığını incelemiştir. Araştırmasında modeli olarak nitel ve nicel araştırma yöntemlerini birlikte kullanmayı tercih etmiştir. Nicel boyutta yarı deneysel bir model olan öntest sontest biçiminde eşleştirme yapılmış kontrol gruplu bir desenden oluşmuştur. Nitel kısımda ise bir araştırma deseni olan durum temelli çalışmayı seçmiştir. Araştırma Malatya ilinde bir devlet okulunda, ekonomik açıdan biraz daha alt seviyede olan bir okul seçilerek 2011-2012 eğitim-öğretim yılı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada deney ve kontrol grupları birbiriyle denk olacak şekilde iki sınıftan seçilmiştir. Veri toplama aşamasında, dersin programında yer alan değerler temel alınmış ve değer ölçeği ile uzman görüşü dikkate alınarak, bireysel bilgi formu ve açık uçlu soru formları kullanılmıştır. Araştırma deney grubuna önceden hazırlanmış olan program dâhilinde araştırmacı gözetiminde uygulanırken, kontrol grubunda ise MEB öğretim programındaki ders programına uygun bir şekilde verilmiştir. Bu şekilde iki grupta yer alan öğrencilerin ölçekten elde ettikleri puanlar ve açık uçlu formdaki yanıtları karşılaştırılmıştır.

Sonuç olarak nicel boyuttaki verilerden sonuçlar ışığında ele alınan sorumluluk, hoşgörü ve paylaşım değerlerinin, seçilen şarkılar ile yapılan öğretimde etkili olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerde değerler adına farkındalık düzeyi artmış ve değerler kazanıma daha rahat

dönüştür. Nitel verilerin sonuçlarına bakıldığında ise ele alınan değerler doğrultusunda kazandırılmak istenen; paylamanın önemi gibi, sorumluluk sahibi olanın faydaları gibi ya da hoşgörü kavramının nerelerde ve nasıl görülmesi gibi konularda, uygulamaya tabii olan öğrenciler üzerinde daha etkili olduğu fikrine ulaşmıştır.

Kuş, Merey ve Karatekin (2013) çalışmasında, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı değer eğitiminde kazandırılması planlanan değerlerin, MEB tarafından yayınlanan ilköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında ne ölçüde yer aldığını tespit etmeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın modeli, nitel araştırma yöntemidir ve doküman incelemesi yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın örneklemi ise MEB yayınevi kitaplarına ait son basılan 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarıdır. Veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmış ve tümevarım analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Verileri açıklayacak amaçlara ve ilişkilere ulaşmayı temel edinen bu yöntem dört basamakta gerçekleştirilmiştir. Birinci basamakta verilerin kodlanmasıdır. İkinci basamakta temaların bulunmasıdır. Üçüncü basamakta veriler kodlara ve temalara göre düzenlenmiş ve tanımlanmıştır. Dördüncü aşamada ise elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Ayrıca kazandırılması amaçlanan 20 değer esas alınarak bir form oluşturulmuştur. İki ayrı araştırmacı tarafından okunan tüm metinler analiz edilerek değer içeren ifadeler kodlanmıştır. İki farklı analiz sonuçları karşılaştırılarak bulgular elde edilmiştir. Sonuç olarak bu çalışmada ilköğretim 4 ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler kitaplarındaki değer içeren kazanımlar beraber değerlendirildiğinde vatanseverlik, sorumluluk, duyarlılık, dayanışma ve sevgi en sık kullanılan değerlerdir. Dürüstlük, hoşgörü ve temizlik ise en az vurgulanan değerlerdir. Bilimsellik değeri gibi bazı değerler 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında çok sık kullanılan değerler iken 4. sınıf ders kitaplarındaki kazanımlarda değer olarak hiç göze çarpmadığı görülmüştür. Ayrıca araştırmacılar için çok dikkat çeken ve eksiklik olarak belirtilmiş bir diğer husus ise her iki ders kitabında da hoşgörü değerinin çok yetersiz bir ölçüde yer almasıdır. Bununla birlikte özellikle kendinden başkasının hakkına saygılı olma, uzlaşma yeteneğine sahip olma, demokratik değerleri anlayarak saygılı olma gibi son zamanlarda toplumda en çok eksikliği hissedilen değerlere çok az yer verilmesi ciddi bir sorun olarak görülmüştür. Çalışmada son olarak araştırmacılar bu sonuçlar doğrultusunda değerlerin ders kitaplarında kazanımlara orantılı paylaşılmasını ve değer eğitimi ile ilgili etkinliklerin daha etkili hale getirilmesi konularında önerilerde bulunmuşlardır.

Keskin (2008) çalışmasında, ülkemizde sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan değer eğitiminin tarihi gelişimini ve değişimini ortaya koymayı amaçlamıştır. Programlarda yer alan değerler eğitiminin değişim ve gelişimini incelerken yayınlanan son iki program esas alınmıştır. Bu araştırmanın çalışma grubunu 2005-2006 ve 2006-2007 eğitim öğretim yılları arasında eğitim gören 5.sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Çalışma grubunda bulunan 33 ilçeden rastgele yöntemle belirlenen 3 ilçe araştırmanın örneklemini oluşturmuş ve bu 3 ilçeden seçilen 15 devlet okulunda çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ülkemizdeki sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerler eğitiminin tarihsel gelişimi, son iki program temel alınarak günümüzdeki durumu değerlendirilmeye çalışıldığı için nitel ve nicel araştırma teknikleri bir arada kullanılmıştır. Nitel boyutta, sosyal bilgiler öğretim programının, ülkemizde II. Meşrutiyet döneminden günümüz sosyal bilgiler dersi öğretim programına kadar yer almış değerleri ve değerler eğitimi analiz edilmiştir. Bu nedenle geçmişten günümüze yer alan belgeler doküman analizi tekniği ile incelenmiştir. Araştırmanın nicel boyutunda ise survey yönteminde bulunan genel tarama modelinden yararlanılmıştır. Nicel boyutta veri toplama aracı olarak anket ve son programları esas alarak geliştirilen ve örneklemdaki 5.sınıf öğrencilerine yönelik olan Değerler Eğitimi Ölçeğidir. Bununla birlikte araştırmacı veri toplama sürecinde, ölçekteki maddelerin geliştirilmesi için belirlenen okullardan birinde 5.sınıfta öğrenim gören 64 kız ve 55 erkek öğrenciye form dağıtmış ve öğrencilerin bunları ciddiye alması için formdaki tanımları verilen her bir değer için en az 3 cümle ya da değer ifadesi yazmasını istemiştir.

Verilerin analizi yapılırken okulların programları kademe kademe ilkokul, ortaokul şeklinde ayrı ayrı ele alınmış, bu programlar içerisinde yer almış sosyal bilgiler dersi öğretim programı kapsamındaki dersler kapsamış oldukları değerler esas alınarak değerlendirilmiştir. Tespit edilen değerler gösterilmiştir. İkinci aşamada ise konu alanına ait son iki program esas alınarak oluşturulmuş değerler eğitimi ölçeğinin öğrenciler birer yıl arayla yapılan uygulamalara ait sonuçlara ayrı ayrı yer verilmiştir. Ölçekler yardımıyla toplanan puanlar değişkenlere (cinsiyet, meslek, eğitim durumu, vb.) göre farklılaşmış durumları incelemiş ve bu uygulamalara ait bulgular oluşturulmuştur.

Araştırmacı bu çalışmanın sonuçlarını nitel ve nicel olmak üzere iki boyutta ele almıştır. Araştırma sonuçlarına genel olarak bakıldığında;

- II. Meşrutiyetten buyana yayınlanmış bütün sosyal bilgiler öğretim programlarını incelediğinde, açık veya örtük, değer kavramının bulunduğu belirlenmiştir. Bu değerde

yıllara göre değişiklikler görölse bile değişmeyen noktanın; değer yargısı ve değer edindirmede yapılan eğitim faaliyetinin bütün programlarda önemli görüldüğünü tespit etmiştir.

- Araştırmacı çalışmasında, Sosyal bilgiler derslerine ait programlarda dönemlere göre ele alınan değerlerde bir değişim tespit etse de her programda ortak olan değerler dayanışma/yardımlaşma, sorumluluk ve duyarlılıktır.
- Araştırmanın bir diğer sonucu olarak değerler eğitimine ilk defa 2004 yılıdaki programda yer verildiğini tespit etmiş; öğrencilere aktarılan değerlerin nasıl gündelik hayata yansıtılması gerektiğini detaylı bir şekilde açıklamıştır.
- Ayrıca araştırmacı çalışmanın nicel boyutunda 5.sınıf öğrencilerine uygulamış olduğu “Değerler Eğitimi Ölçeği”nin birer yıl arayla öğrencilerin aldıkları puanlarını incelemiş ve puanlarda anlamlı bir fark olmadığını tespit etmiştir. 2005 ve 2006 yıllarında yapılan uygulamalardan elde edilen toplam puanlara bakarak aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerinin birbirine çok yakın olduğunu tespit etmiştir. Buradan yola çıkarak araştırmacı, uygulanan iki farklı öğretim programında 5.sınıf öğrencilerine kazandırılması hedeflenen değerler aynı düzeyde olduğunu ve bu duruma tartışılarak dikkat çekilmesi gerekliliğini savunmuştur.

Dilmaç (1999) çalışmasında, ilköğretim 4. ve 5.sınıf öğrencileri için hazırlamış olduğu ahlâkî olgunluk ölçeğini kullanarak insanî açıdan değerler eğitimi verebilmeyi hedeflemiştir. Bu çalışmasını İstanbul’un Kadıköy İlçesindeki Çocuk Esirgeme Kurumunda uygulamıştır.36 kişinin yer aldığı uygulamada 18 deney, 18 kontrol grubu yer almıştır. Yaklaşık otuzaltı oturumda tamamlanan insani değerler eğitimi deney grubu öğrencilerine uygulanırken diğer taraftan kontrol grubu öğrencilerine hiç bir eğitim verilmemiştir. Çalışma neticesinde; deney ve kontrol grubundaki öğrencilerden, deney grubu yararına, sontest puanları arasında anlam içeren bir başkalık olduğu, deney grubundaki öğrencilerin öntest ve sontest puanları kıyaslandığında sontest lehine anlamlı bir ayırım olduğu neticesine varılmıştır. Dilmaç araştırması ile, tatbik ettiği değerler eğitimi adı altındaki bu programın öğrencilere ahlâkî olgunluk seviyesi olarak değer kattığı sonucunu elde etmiştir.

Demirtaş (2009) çalışmasında, çocuk yuvasındaki sevgiden yoksun çocukların yaratıcı dramaya bağlı şekilde değer eğitiminde hazırladığı değer eğitimi programının ne kadar etkili olduğunu tespit etmeyi hedeflemiştir. Araştırmada veri toplama tekniklerinden nitel ile nicel very teknikleri beraber yer almıştır. Öntest-sontest ile kontrol grupsuz deneysel desen kullanılmıştır. Demirtaş

deney grubuna, gelişim sağlayan eğitimde yaratıcı dramayla ilgili bir değer eğitimi programı uygulamıştır. Program 12 oturumdan oluşmuş ve her biri üçer saatliktir. Araştırmada Demirtaş tarafından geliştirilen ön test ve son test olarak çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulardan oluşan iki tane değer analiz ölçeği yapılmıştır. Araştırma neticesinde; uygulanmış olan programın öğrenciler üzerinde pozitif etki meydana getirdiği neticesine ulaşılmıştır. Bunun yanısıra araştırmada değişik seviyelerdeki kurum ve okulların bakımındaki çocuklar için değerler eğitimi programlarının hazırlanıp uygulanması teklif edilmiştir.

Demirhan İşcan (2007) çalışmasında iyilikseverlik ve evrensellik değerlerini kazandırmayı hedefleyerek hazırlanmış eğitim programında, öğrencilerin hem duyuşsal hem de kognitif spesyalitelerine göre, değerleri belirtme seviyelerine tesirini belirlemeyi hedeflemiştir. Araştırmada hem nitel hem nicel araştırma desenlerinin ortak olduğu karma desenden faydalanılmıştır. Ankara'daki bir devlet okulunda 4. sınıf öğrencilerinden seçilen 51 öğrenci bu araştırmanın çalışma grubunu meydana getirmektedir. Değerler eğitimi programı deney grubunda çeşitli derslerle bütünleştirilerek hazırlanmış olup 17 hafta süresince ortaya konmuştur. Bu uygulama neticesinde deney grubunda yer alan öğrencilerin değer yargılarına ait kognitif davranışları kazanma seviyeleri kontrol grubuyla kıyaslandığında daha fazla olduğu görülmüştür. Bunun yanısıra araştırmada gözlem çalışmasında da bulunulmuştur. Bu Gözlemlerin neticesinde deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubu öğrencilere oranla uygulanan program esnasında olumlu davranışları daha çok ortaya koydukları gözlemlenmiştir.

Lalek (2007) yaptığı araştırmada değerlerin örgütsel boyutunu; öğretmenin taşıdığı değerler, genel anlamda değerler ve yöneticilerin üstlenmiş olduğu değerler formatında incelemiş, görev, eğitim kurumu cinsiyet gibi değişkenlere göre inceleme yapmıştır. Araştırmadaki örnek grubu 2006-2007 yıllarında eğitim faaliyetinde olan ve Sakarya'daki ilköğretim türü okullarda çalışan 394 öğretmen ve bu kurumların idarecileri meydana getirmektedir. Araştırmadan elde edilen veriler araştırmacı tarafınca hazırlanan anket vasıtasıyla elde edilmiştir. Araştırma neticesinde öğretmen ve idarecilerin önem verdiği değerler teker teker ele alınmıştır.

Yiğittir (2009) çalışmasında, 4. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programındaki değer içeriğinden rastgele seçilmiş olan; temizlik, sağlıklı olmanın önemini kavrama, bilimsellik, misafirperverlik, yardımseverlik, tabiat sevgisi ile Sosyal Bilgiler dersi 5. Sınıf boyutunda öğretim programında bulunan; dayanışma, estetik, çalışkanlık, doğal çevreye duyarlılık, tarihi mirasa saygı ve akademik olarak dürüstlük değer içeriklerinin kazanıma dönüşme seviyelerini ve farklı değişken içeren değer

türlerinin öğrenilmesinin tesirini bulmayı hedeflemiştir. Araştırmanın nitel boyutunda öğretmenlere görüşme tekniği uygulanırken nicel boyutunda ise öğrencilere anket yapılmıştır. Örneklem grubu ise; Ankara'nın rastgele seçilmiş merkezi ilçelerinde yer alan sekiz farklı okulundan beşinci ve altıncı sınıf düzeyindeki öğrenciler ile daha önceki sene de bu sınıfların dersine girmiş öğretmenler oluşturmuştur.

Araştırma neticesinde; değerlerin kazanıma dönüşmesinde, cinsiyet yönünden birçok değerde kız öğrenciler adına anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Öğretmenlerin, değerler eğitimine, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerisinde yer verilmesini pozitif karşıladıkları; değerlerin eğitiminde, görsel materyal kullanımı, telkin, tartışma, eleştirel yaklaşım ve anlatım methodları kullandıkları; değer eğitiminde daha fazla aile, toplum ve medyanın tesirlerinden kaynaklanan negatif olaylar yaşadıkları, okulda kazandırılmak için uğraşılan değerlerle öğrencinin okul dışındaki yaşamının birbiriyle çelişmesi sebebiyle problem yaşadıkları; öğretmenlerin ders kitaplarında değer eğitimine yeterince değinilmediğini düşündükleri; ünitelerde doğrudan verilen değerlerin pozitif ve doğru tespit edildiğini düşündükleri; değer eğitimi neticesinde öğrencilerde pozitif davranış farklılıkları gördüklerini ve öğretmenlerin değer eğitimiyle ilgili değişik istek ve önerileri olduğu görülmüştür.

Çengelci (2010) çalışmasında beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitiminin ne şekilde oluştuğunu ortaya koymaktır. Araştırmasında gözleme dayalı yapılandırılmamış durum çalışması deseni kullanmıştır. 2008-2009 eğitim yıllarında bir devlet okulunda öğrenim gören 22 tane 5.sınıf öğrencisinden çalışma grubunu meydana getirmiştir. Veri toplama araçları; Kişisel Öğretmen Bilgi Formu, Yapılandırılmamış Gözlem, Öğrenci Kişisel Bilgi Formu, Yarı Yapılandırılmış Görüşme, Video Kayıtları ve Araştırmacı Günlüğü şeklindedir. Araştırma sonucu ulaşılan veriler tümevarım analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Araştırma neticesinde; ilköğretim 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde uygulanan yaklaşımların; soru-yanıt yoluyla değerler eğitimi, telkin yoluyla değerler eğitimi, örtük program yoluyla değerler eğitimi ve değer belirginleştirme yaklaşımı yoluyla değerler eğitimi olduğu ortaya çıkarmıştır. Bunun yanısıra Sosyal Bilgiler dersinin değerlerin kazandırılmasında epey fazla mühim olduğunu belirtilmiştir.

Başçı'nın (2012) çalışmasında hedefi; 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi değer eğitimi incelenirken öğretmen görüşlerine önem verilmesi olarak belirtilmiştir. Tarama modeli kullanılan bu araştırma betimsel nitelik taşımaktadır. Araştırmada nitel ve nicel tekniklerin beraber kullanıldığı karma

yöntem uygulanmıştır. 2011-2012 yıllarında 441 adet 5.sınıf öğrencilerinden oluşan bölüm araştırmanın nicel boyutunu, 27 adet 5.sınıf öğretmeni de nitel kısmın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın nicel verilerin elde edilmesi için değerler eğitimi yönelik görüş ölçeği kullanılırken diğer taraftan nitel verilerini elde etmek için tam yapılandırılmamış görüşme formu kullanılmıştır. Nitel verilerin çözümlemesinde betimsel analiz uygulanmış, nicel verilerin analizinde de t testi yüzde, frekans ve tek yönlü varyans analizinde bulunulmuştur.

Araştırma neticesinde;

- Etkili değerler eğitimi, programda değer ve diğer alt boyutlarda öğretmenlerin değerler eğitimi yönelik görüşlerinde; 26 yıl ve daha fazla görevde bulunan öğretmenlerin, kadın öğretmenlerin, 20-29 yaş arası öğretmenlerin, lisans süresince değerler eğitimi yönelik bilgi alan öğretmenlerin lehine manidar bir netice ortaya konmuştur.
- Öğretmenler değeri, ahlâki kalıplar, toplum düzenini sağlayan, toplum tarafından onaylanmış davranış kalıpları, gelenek, kültürel özellikler ve örf-adet şeklinde tanımlamışlardır.
- Öğretmenler öğrencilere kazandırılması gereken en mühim değer; saygı, dürüstlük ve sorumluluk değerleri olduğunu vurgularken, öğretiminde en fazla zorluk çekilen değer de sorumluluk değeri olduğunu ifade etmiştir.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin 5.sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programını değerler eğitimi açısından yeterli bulmadıkları neticesine ulaşılmıştır.
- Öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecini yönetme, model olma ve aileyle beraber birşeyler yapma gibi mesuliyetleri olduğu ifade edilmiştir
- Araştırma finalinde tesirli bir değerler eğitimi için ailelere seminerler, öğretmenlere hizmetiçi eğitim ve okullarda bu eğitimle alakalı dersler olması gerektiği teklifi sunulmuştur.

2.2.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Whitney (1986), “The Statüs of Values Education in The Middle and Junior High Schools of Tennessee” adlı doktora çalışmasında, Tennessee’de lise seviyesinde değerler eğitiminin durum tespit edilmesini hedeflemiştir. Araştırma 75 kurum ve bu kurumlarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılmıştır. Araştırma içeriğinde yapılan anket aracılığıyla öğretmenlerin düşüncelerine başvurulmuştur.

Araştırmadan elde edilen neticeler;

- Değerler eğitiminde programın içeriğinde en mühim buldukları değerlerin; saygı, dürüstlük, ve sorumluluk olduğu anlaşılmıştır.
- Öğretmenlerin pek çoğunun, okul kavramının ve faaliyetlerinin öğrencilerin değer anlayışları üzerinde tesirli olduğu farkedilmiştir.
- Ders kitaplarındaki içeriğin değer öğretimine pek de uygun olmadığını ifade etmişlerdir.
- Bunun yanısıra çalışma neticesinde Whitney eğitimcilerin değer eğitimi ile fazla alakadar olduklarını, yeterlilik alanında kendilerini iyi düzeyde gördüklerini fakat değerler eğitimine ekstra bir vakit bulamadıklarını ifade etmiştir.

“Values Education in he District of Colombia Public Schools, Reports-Research” adlı çalışmalarında Tuck ve Albury (1990), Colombia’da devlet okullarında uygulanan değer bazlı programları, öğretmen, öğrenci ve aile üçlüsü şeklinde ele almıştır.

Tarama modelinin kullanıldığı bu araştırmada;

- Öğretmenlerin daha fazla ahlâkî, kültürel ve sosyal değerlere önem verdiği,
- Değerler eğitimi programlarının öğrenciler üzerinde pozitif etkileri olduğu,
- Öğrencilerdeki değerlerin akademik başarıları üzerinde de tesirli olduğu
- Öğretmenlerin düşüncelerinden ziyade davranışlarının öğrencilerin değerleri üzerinde tesirli olduğu,
- Aile, öğretmen ve idarecilerin değerler eğitimine destek verdiği neticelerine varılmıştır.

Germaine (2001), “Values Education Influence on Elementary Students’ Self- Esteem” başlıklı doktora tezi ile değerler eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin kendine saygı kavramı üzerine tesirini belirlemeyi hedeflemiştir. Deneysel desen kullanılan bu çalışma Amerika’da gerçekleşmiştir. Deney ve kontrol gruplarından meydana getirilen çalışmada deney grubu öğrencilerine değerler eğitimi programı uygulaması yapılırken kontrol grubu öğrencilerine hiç bir çalışma yapılmamıştır. Uygulamaya konan eğitimin devamında deney grubu öğrencilerinin kendilerine olan iç saygı seviyelerinde değişiklik olup olmadığı takip edilmiştir. Öğrencilerin öz saygısı seviyelerinin ölçülmesi amacıyla Resoner ve Gilbert tarafından geliştirilen "Öz saygı dokümanı kullanılmıştır. Araştırmadaki neticelerin akabinde yapılmış olan bu çalışmanın deney grubu öğrencilerinde

tesirinin olmadığının farkına varılmıştır. Çalışma neticesinde özsaygıyla akademik başarı, tutum ve hareketler arasında olumlu bir alaka olduğu, cinsiyet farklılıklarına bakıldığında da; kız öğrencilerin erkeklere oranla daha eksik özgüvene sahip oldukları anlaşılmıştır.

Yukarıda değerler eğitimi üzerine yapılmış yerli ve yabancı araştırmaların özetle sayılacak bir değerlendirmesi yapılmıştır. Konuya ilişkin literatür araştırıldığında ülkemizde yapılan çalışmaların genellikle eğitim programları veya ders kitapları incelemesi ile öğretmen ve öğrenci kesiminin değerler eğitimiyle ilişkili fikirlerinin söylenmesine dönük çalışmalardan oluştuğu; yurt dışında ise değer eğitiminde yapılan yaklaşımlar ile, program ve modellerin etkililiğini artırmak adına yapılmış çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Ülkemizde uygulanmış çalışmalarda değerler eğitime kesinlikle daha fazla yer verilmesine gerek duyulduğu, yeni nesillerin git gide değerlerimizden uzaklaştığı ifade edilmiştir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, örnekleme, verilerin toplanma sürecine, verilerin analiz sürecine dair açıklamalar yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmada elde edilen veriler, nitel araştırma yaklaşımlarından doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Doküman analizi araştırılması planlanan kavram ve kavramlar hakkındaki yazılmış dokümanların analizini içermektedir (Yıldırım ve Şimşek 2005). Doküman analizi yaparken tespit edilmiş olan çalışmalar belirlenmiş kod sistemi altında incelenmiş olup, sınıflandırılır ve bu sınıflandırma vasıtasıyla veriler, okuyuculara sistemli ve bütün bir şekilde aktarılabilir. Yani bir çalışma için gerekli olan herşeyi topladıktan sonra belirli normlara göre kodlama işlemi olarak ifade edilebilir (Çepni 2009). Dolayısıyla elimizdeki mevcut bilgi ve belgelerin sistematik ve ayrıntılarıyla incelenmesi işidir (Metin 1998). Bu yöntem çalışmanın gerekli incelemeler yapmada amacına uygun olarak ve yararlanılacak bilgileri net bir şekilde belirlemede kolaylık sağlamaktadır. Araştırmamızda bu bağlamda ortaokul matematik ders kitaplarında yer alan metin ve görsel içerik incelenmiştir. Bu incelemeyi daha derin irdeleyebilmek ve açıklayabilmek adına doküman analizi yöntemine başvurulmuştur.

3.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın örneklemini MEB Talim Terbiye Kurulu tarafından onaylanan MEB ve özel yayın evlerine ait ortaokul matematik ders kitaplarından oluşmuştur. Ayrıca bu kitaplar, araştırmacının görev yaptığı bölgede ortaokullarda ders kitabı olarak kullanılmaktadır. Bu sebeple, bu kitapların incelenmesi daha uygun bulunmuştur. İncelenen kitaplar Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 28.05.2018 tarih ve 78 sayılı (ekli sıranın 170'nci sırasında) kurul kararıyla 2018-2019 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders

kitabı olarak kabul edilmiştir. Araştırmada kullanılan ders kitapları ile sınıf düzeyleri ve ait oldukları yayınevi bilgileri aşağıdaki Çizelgede verilmiştir.

Çizelge 3.1 Ders kitapları ile sınıf düzeyleri ve ait oldukları yayınevi

Sınıf Düzeyi	Yayınevi
5.Sınıf Matematik	Dikey Yayıncılık
6.Sınıf Matematik	Berkay Yayıncılık
7.Sınıf Matematik	Koza Yayın
8.Sınıf Matematik	MEB Yayınları

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmanın amacı doğrultusunda TTK'nın ders kitabı olarak okutulmasını önerdiği kitaplar arasından ortaokullarda kullanılan 4 tane matematik kitabı belirlenmiş ve bu kitaplardaki çerçevede belirlenen değerler incelenmiştir. Bu değerlerin tespitinde, daha önceden, programda yer alan ve değerlere yapılan atıflardan yola çıkarak, bir değer inceleme formu hazırlanmıştır. Kazanıma dönüşmesi planlanan ve kök değerlerimiz olarak adlandırılan değerlerin durumu, önceden hazırlanmış form ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Metin ve görsellerde yer alan değer içerikli ifadeler belirlenmiştir. Bu değer içeren ifadelerden değer eğitimi amacı taşıyanlar tespit edilmiştir. Metin ve görsellerde hangi değer ne oranda yer aldığı incelenmiştir. Bulgularda doğrudan değinilmiş, atıfta bulunulan değerler sırayla belirlenmiştir. Bununla birlikte ilgili literatür taranarak çalışmalarında matematiksel değerlere değinen araştırmacıların araştırmalarına yer verilerek bazı matematiksel değerler ve matematik eğitiminde bahsi geçen değerler incelenmiştir.

3.3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan ortaokul matematik ders kitaplarından 3 ayrı uzman görüşünce değer içeren metin ve görseller elde edilen kodlar hazırlanan formda aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

Çizelge 3.2 Değer İnceleme Formu

Değer	Alt Gösterge(kod)
Adalet	Seçme ve seçilme, vatandaşlık görevi, eşit paylaşım, seçim, oy vergi, oylama
Dostluk	En yakın arkadaş, hastaya yardım, arkadaşça
Dürüstlük	Vergi, sorumluluk, vatandaşlık görevi, kanun, zorunluluk
Özdenetim	Gelir ve gider, okul ihtiyaçları, sağlıklı yaşam, zamanı kullanma, olumlu davranış, harçlık, az harcama, bilgilendirmek, trafiği düzene sokmak, yaşam kalitesi
Sabır	Azimle çalışmak, özveri, özen
Sevgi	23 Nisan Çocuk Bayramı, bayram ziyareti, orman yangını, geri dönüşüm, çevreye kazandırma, sorun çözme, ziyaret, vatan sevgisi, vatan, özveri ve özen, milli birlik, ağaç dikmek, fidan dikme, doğa sevgisi, ağacın çevreye kazandırılması
Sorumluluk	Temiz okul projesi, engelliler için düzenleme, ödevleri zamanında yapma, trafik kuralları, orman yangınına müdahale, geri dönüşüm, çevreye kazandırma, okul ihtiyaçları, zamanı kullanma, olumlu davranışlar, yardımlaşma, bağış, engelli, tekerlekli sandalye, bilgilendirmek, trafiği düzene sokmak, plan bilgi beceri kullanma, paramızın değer kazanması, sorumluluk
Vatanseverlik	Ülkeye faydalı olmak, vatandaşlık görevi, vatansever, şehit, kahraman, Çanakkale savaşı, kahraman türk milleti, vatan sevgisi, vatan, anma, Çanakkale zaferi, saygı duruşu, milli birlik, ağaç dikme, paramızın değer kazanması, şehitler için bağış
Yardımseverlik	En yakın arkadaş, hastaya yardım, engelliler için düzenleme, bağışlamak, kimsesiz çocuklar, kermes, yardım kuruluşu, kızılây, sorun çözme, yardımlaşma, yardım, şehit ve bağış, duyarsız kalmama
Bilimsellik	Matematik sabiti, radar, matematik sanat ilişkisi, meridyen, ekvator, fibonacci, algoritma, bilgi ve iletişim, teknoloji, gökdelen, yüksek katlı, plazma teknolojisi, elektronik ürün, veri toplama, doğru bilgi, istatistik, yardımcı araç
Estetik	Mimari kod, matematik sanat ilişkisi
Paylaşım	Eşit pay, herkese eşit pay, adil paylaşım, paylaşırma
Esneklik	Farklı yöntem, diğer bir yol
Eşitlik	Eşit, eşitlik, seçme ve seçilme, kadınlara oy verme hakkı, çocuklara eşit harçlık
Özgürlük	Seçme ve seçilme hakkı, kadınlara seçme ve seçilme özgürlüğü, özgür seçim yapabilme
Tasarruf	Harçlığından arttırmak, tutum, harçlık
Rasyonellik	İspat aşamaları, o halde, böylece, buradan yola çıkarak ifadeleri, görsel tekniklerle formülün verilmesi
İletişim	İş birliği, sınıfça, arkadaşlar ile birlikte, arkadaşlarla beraber, hep birlikte
Bağlantı Kurma	Geometri ve gözlemlerden yararlanma, matematik müzik ilişkisi, negatif sayı borç veya zarar ilişkisi, geometrik ve sayısal oran bağıntısı, pi sembolünün alfabedeki yeri

3.4. VERİLERİN DÖKÜMÜ VE ANALİZİ

Araştırmanın bu bölümünde verilerin çözümünde içerik analizi yöntemi esas alınmıştır. Bu yöntemde hedef, toplanan araştırma verilerini açıklayabilecek ilişkilere ve kavramlara ulaşmaktır. İçerik analizi ile veriler tanımlanmaya, verilerin içinde saklı olabilecek ifadeler ortaya çıkarılmaya ve anlaşılır olmasına çalışılır. İçerik analizinde esas yapılan işlem, birbiriyle benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde buluşturmak ve bunları düzenli hale getirerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek 2013).

Bu bağlamda son yayınlanan iki matematik programı (2017 ve 2018) ile literatürde matematiksel değerler olarak tanımlanan rasyonellik, bağlantı kurma ve iletişim değerleri esas alınarak öğrencilere kazandırılması hedeflenen 20 değer esas alınarak çalışmanın çerçevesi oluşturulmuştur. Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, bilimsellik, estetik, paylaşım, esneklik, eşitlik, özgürlük, tasarruf, rasyonellik, iletişim, bağlantı kurma değerleri çerçeveyi oluşturmaktadır.

Ortaokul matematik ders kitapları pdf formatında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun internet sitesi üzerinden indirilmiştir. Ortaokul matematik ders kitapları MAXQDA 12 programına aktarılmıştır. Kök değerler ile birlikte 20 değeri ifade eden kodlar oluşturulmuştur. Ortaokul matematik ders kitaplarında bulunan metin ve görsellerde oluşturulan kodlara göre incelenmiştir. Cümleler ya da kelimeler kodlara yerleştirilmesi esnasında hazırlanan değer inceleme formu temel alınmıştır. Oluşturulan kodlar, değer inceleme formu, kodlara atılan cümleler ya da kelimeler 3 ayrı uzman tarafından incelenmiştir. Kişisel yanlılığın oluşmasını engellemek adına aynı işlem için üç farklı uzman görüşüne tabi tutulmuştur.

Yapılan bu nitel çalışmada böylelikle araştırmacının kişisel fikirlerinin, çalışmanın geçerliğini ve güvenilirliğini olumsuz anlamda etkilemesine engel olmak amaçlanmıştır. Programda bahsi geçen bir değeri içeren yazılı ifadeler kodlanmış. Örnek, soru ve metinlerdeki belirlenen ifadeler bu şekilde kodlara atılarak, değerlerin frekansının ve yüzdesinin elde edilmesi sağlanmıştır.

3.5. GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİK

Araştırmamızın kod oluşturma bölümünde, Matematik ve Türkçe öğretmeni iki kişi ile Sosyal Bilimler alanında bir öğretim üyesi 3 kişilik bir uzman gurup tarafından ortak bir fikir doğrultusunda oluşturulmuş ve çerçeveyi oluşturacak değerleri yansıtan kelimeler belirlenmiştir. Özellikle de adalet ve eşitlik gibi değerlerin ayrımı yapılırken kod kelime belirlemede daha net ayırım yapılmasına ve değeri belirgin bir şekilde yansıtmasına dikkat edilmiştir. Ortak görüşe sahip olmayan ve üzerinde uzlaşa sağlanamayan matematiksel değerler ve bu değerlere ait kod kelimeler programda yer almamıştır. Bu yüzden literatürde de farklı ele alınan matematiksel değerler sınırlı sayıda tutulmuş ve çerçeveye alınmıştır. İncelenen değerlerin geçerliliği açısından özellikle de MEB tarafından değerlere yapılan atıflardan yola çıkarak, değerlerin kazanım ile ilişkisini ortaya koyacak şekilde kodlar oluşturulmuştur. 2017 yılında yayınlanan programda verilen değerlerin kazanımlarla nasıl ilişkilendirildiği gözetilerek metin ve görsellerin kod kelimelere dönüşümü sağlanmıştır. MEB'in değer kazanım ilişkisini yansıtacak kelimeler metin ve görsellerde taranarak kodlara dönüştürme ve analiz işlemi yapılmıştır.

Çalışmamızın güvenilirlik boyutunda ise TTK' nun sitesinden indirilen ortaokul matematik ders kitapları MAXQDA 12 programına yüklenmiştir. Daha önce uzmanlar tarafından incelenerek çerçevede belirtilen değerler boyutunda belirlenen kod kelimeler program üzerinde tek tek işaretlenerek yüklenen kitapların metin ve görsellerinde ilgili kod ile eşleştirilmiştir. Daha sonra analiz edilerek frekans ve yüzde sonuçları program yardımıyla elde edilmiştir.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde Talim Terbiye Kurulu tarafından incelenmiş olup ortaokullarda ders kitabı olarak okutulması tavsiye edilmiş 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında 5.sınıftan 8.sınıfa kadar toplam dört adet ortaokul matematik ders kitabı araştırılmıştır. Bu kitaplarda yer alan metin ve görsellerin belirlenen değerler açısından analizi yapılarak elde edilmiş veriler bulunmaktadır.

4.1. BEŞİNCİ SINIF MATEMATİK DERS KİTABINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, Ortaokul 5.sınıf Matematik Ders Kitabındaki değerlerin frekans yüzdelere ilişkin bulgular aşağıdaki Çizelgede verilmiştir.

Çizelge 4.1 5.Sınıf ders kitabındaki değerlerin frekans ve yüzdeleri

Değerler	Frekans	Yüzde
VATANSEVERLİK	13	15.12
SORTİMLİLİK	12	13.95
RİİMSİLLİK	12	13.95
ÖZDENETİM	11	12.79
ESİTLİK	11	12.79
YARDIMSEVERLİK	9	10.47
SAYGI	4	4.65
SEVGİ	4	4.65
DÜRÜSTLÜK	4	4.65
SABIR	2	2.33
ÖZGÜRLÜK	2	2.33
ESTETİK	1	1.16
ADALET	1	1.16
PAYLAŞIM	0	0.00
ESNEKLİK	0	0.00
DOSTLUK	0	0.00
TASARRUF	0	0.00
RASYONELLİK	0	0.00
İLETİŞİM	0	0.00
BAĞLANTI KURMA	0	0.00
TOPLAM	86	100.00

Çizelgede görüldüğü gibi ortaokul matematik 5.sınıf ders kitaplarındaki metin ve görsellerdeki değerler incelenmiş ve değerlerin frekanslarına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Bulgulara göre en çok yer alan değer 13 kez (%15,12) tekrar eden "vatanseverlik" ve 12 kez (%13,95) tekrar eden "sorumluluk" ve "bilimsellik" değerleri olduğu tespit edilmiştir. En az yer alan değerler ise 1 kez (%1,16) tekrar eden "estetik" ve "adalet" değerleri olduğu gözlemlenmiştir. Matematiksel değerler olarak tanımlanan "rasyonellik", "iletişim", "bağlantı kurma" ve "esneklik" gibi değerlere yer verilmediği gözlemlenmiştir.

Çizelgede belirtilen her bir değer için analizler aşağıda sırasıyla verilmiştir. Bazı metin ve görsellerde yer alan birden çok değer bulgusu içeren ifadeler birlikte değerlendirilmiştir.

5 Aralık 1934 tarihinde kabul edilen kanunla Türk kadınlarına milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanındı. Ülkemizin ilk kadın başbakanı ise 25 Haziran 1993 tarihinde görevine başladı. İki tarih arasında geçen süreyi hesaplayalım.

Problemi Anlayalım: 5 Aralık 1934 tarihinde Türk kadınlarına seçme seçilme hakkı tanındı. 25 Haziran 1993 tarihinde ise ilk kadın başbakanımız görevine başladı. Verilen iki tarih arasındaki farkı bulacağız.

Çözümü Planlayalım: Yeni tarih üstte, eski tarih altta olacak şekilde tarihleri yıl, ay, gün şeklinde yazacağız. Önce gün, sonra ay, sonra da yıl bölümünde çıkarma işlemi yapacağız.

Şekil 4.1 Eşitlik ve özgürlük değeri

Ortaokul Matematik dersi 5.sınıf ders kitabında (s.248) adalet değeri 5.ünite zaman ölçme konusunu içeren bölümünde, tarihsel hesaplama gerektiren çözümlü problemde, kadınlara seçme seçilme hakkının verildiği tarihe atıfta bulunarak eşitlik ve özgürlük değerleri vurgusu yapılmış ve bu durum görselle de desteklenmiştir.

ONDALIK GÖSTERİMLER

Satışa sunulan ürünlerin ambalajlarında kolaylıkla görülebilir ve okunabilir şekilde etiket konulması kanunla belirlenmiş bir zorunluluktur. Etiketlerin üzerinde ürünle ilgili tüm vergiler dâhil fiyatı, üretim yeri ve ayırıcı özelliklerini içeren bilgiler bulunmalıdır. Etiket konulması mümkün olmayan durumlarda ise aynı bilgileri kapsayan listelerin iş yerinde görülebilecek şekilde uygun yerlere asılması zorunludur.

Fiyat etiketlerindeki virgülle yazılan sayılar nasıl okunmaktadır? Fiyat etiketlerindeki virgülden önceki ve sonraki sayılar neyi ifade etmektedir? Açıklayınız.

Şekil 4.2 Dürüstlük değeri

Ortaokul Matematik dersi 5.sınıf ders kitabında (s.119) Ondalık Gösterim ve Yüzdeler ünitesinde, konu bölümüne giriş amaçlı açıklayıcı bölümünde gündelik hayattan bir metin görselle birlikte verilmiştir. Bu yazılı metinde ürünlere etiket konulmasının ve bu etiketlerin üzerinde fiyat, üretim yeri gibi bilgilerin kanunla belirlenmiş olması dürüstlük değer yargısına değinildiğini göstermektedir.

Örnek

Sorumluluk sahibi olan ve kitap okumayı çok seven Ahmet, her gün mutlaka kitap okumaktadır. Yeni aldığı kitabın 18 sayfasını pazartesi günü okuyan Ahmet, sonraki günlerde ise her gün on ikişer sayfa kitap okumuştur. Beşinci günün sonunda Ahmet kitabın kaç sayfasını okumuştur. Bulalım.

Şekil 4.3 Özdenetim ve sorumluluk değeri

5.S.M.D.K'da (S.23) Doğal Sayılar ve Doğal Sayılarla İşlemler ünitesi, doğal sayılarla toplama ve çıkarma konusunda Ahmet'in her gün düzenli kitap okuduğu ve bunu çok severek yaptığı bir sorumluluk duygusuna dönüştürdüğü ifade edilmiştir. Vurgulanan bölümlerle öz denetim değerine değinildiği tespit edilmiştir. Ayrıca sorumluluk sahibi olması ifadesi ile de sorumluluk değerine yer verildiği tespit edilmiştir.

5.S.M.D.K'da (S.74) Doğal Sayılar ve Doğal Sayılarla İşlemler Ünitesinde bir problemde kullanılan destek kredisinin sorumluluğu altında modern bir sera kurma ifadelerine yer verilmiş, sorumluluk ve öz denetim değerlerine vurgu yapılmıştır.

BİR ÇOKLUĞUN BİR BASİT KESİR KADARI

Aşçılık, besinlerin çeşitli yöntemlerle yemeye hazır duruma getirilmesidir. Aşçı, günlük olarak hazırlanması gereken yiyecekleri, belli bir plan içinde bilgi ve becerisini kullanarak hazırlar. Temizlik kurallarına uygun biçimde servise hazır hâle getirir.

Aşçı, yemeklerin hazırlanışı sırasında gerekli malzemelerin eksiksiz ve taze olup olmadığını kontrol eder.

Aşçıların günlük olarak kullanılacak malzemelerini kontrol etmeleri, ihtiyaç olan malzemeleri hazır bulundurmaları neden önemlidir? Açıklayınız.

Şekil 4.4 Dürüstlük, sorumluluk ve özdenetim değerleri

5.S.M.D.K'da (S.103) Kesirler ve Kesirlerle İşlemler Ünitesinde konuya giriş metninde, bir aşçının günlük belli bir plan dahilinde, temizlik kurallarına uygun, kontrolünü ve bilgi becerisini bu yönde kullanır ifadeleri ile dürüstlük, sorumluluk ve özdenetim değerlerine değinildiği tespit edilmiştir.

Problem

Elif'in dedesi dört yıl önce tarlasının $\frac{1}{3}$ 'üne portakal, $\frac{1}{4}$ 'üne mandalina ve $\frac{4}{12}$ 'sine ise limon ağacı diyor. Özveri ve özenle baktıkları ağaçlar dört yılın sonunda ilk meyvelerini vermiştir. Elif ve dedesi bu durumdan çok mutlu olmuştur. Bu tarlanın ağaç dikilmeyen kaçta kaçlık bölümü kaldığını bulalım.

Şekil 4.5 Sevgi, sabır, özdenetim değeri

5.S.M.D.K'da (S.111) Kesirler ve Kesirlerle İşlemler Ünitesinde Elif ve dedesinin özveri ile baktıkları ağaçlara, bunun karşılığında meyve aldıklarına ve mutlu olduklarına değinerek; (doğa) sevgi, sabır, özdenetim değerlerine değinildiği tespit edilmiştir.

ONDALIK GÖSTERİMLERLE TOPLAMA VE ÇIKARMA İŞLEMLERİ

Dengesiz beslenme, obeziteye sebep olmaktadır. Obezitede bedenın yağ kütleşinin aşırı artması sonucu, boy uzunluğuna göre vücut ağırlığı, arzu edilen düzeyin üstüne çıkmaktadır.

Şişmanlık olarak da tanımlanabilen obezite, yaşam kalitesini ve süresini olumsuz yönde etkileyen bir hastalık olarak kabul edilmektedir.

Kütlesi 161,8 kg olarak ölçülen bir obezite hastasının, 85 kg'a düşmesi için bir tedavi programına başlanmıştır. Obezite hastasının belirtilen tedavi süresince kaç kg zayıflaması gerektiğini nasıl hesaplayabiliriz?

Şekil 4.6 Özdenetim değeri

5.S.M.D.K'da (S.135) Ondalık Gösterim ve Yüzdeler ünitesinde obezite kavramından ve nedenlerinden bahsedilmiş; yaşam kalitesini olumsuz etkileyen bir durum ifadelerine yer vererek özdenetim değerine ve tedavi süreci ile de sabır değerine vurgu yapılmıştır.

NOKTANIN KONUMU, DOĞRU PARÇASI ÇİZİMİ VE AÇI ÇEŞİTLERİ

Gemi yolculuğu dendiğinde akla önce rota gelir. Çünkü bir gemi yola mutlaka varış noktası belli olmak üzere çıkar. Güzergâh bellidir. En kısa ama emniyetli yoldan gidilir. Hava durumu sürekli takip edilir, an gelir beklenmeyen fırtınalar çıkar. İşte bu esnada geminin gücünden çok kaptanın deneyimi devreye girer.

Gemi kaptanının rotasını önceden belirlemesi ve bunun için yardımcı araçlar kullanması hem o gemiye hem de diğer gemilere ne gibi kolaylıklar sağlar? Açıklayınız.

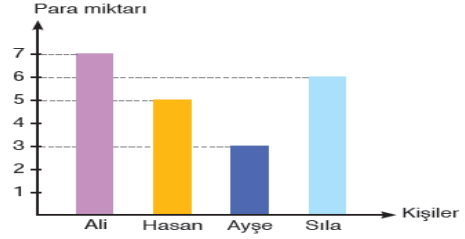
Şekil 4.7 Özdenetim ve bilimsellik değeri

5.S.M.D.K'da (S.172) Temel Geometrik Kavramlar, Üçgen ve Dörtgenler ünitesinde, konu giriş bölümü metninde, rota, güzergah ve deneyim ifadeleri ve kaptanın hazırlık aşamasında rotasını önceden belirlemesi ifadeleri yer almıştır. Bilimsellik ve öz denetim değerlerine vurgu yapılmış, bilimsellik değeri görselle desteklenmiştir.

Örnek

Bir babanın 4 çocuğu vardır. Baba hafta başında her bir çocuğuna 15 TL harçlık veriyor. Hafta sonunda çocukların ellerinde kalan paralar aşağıdaki grafikte belirtilmiştir. Grafiği yorumlayalım.

Grafik: Kardeşlerin kalan paraları

Çözüm

Grafiğe göre en az harcama yapan Ali'dir. Ayşe en az paraya sahiptir. Ayşe'nin belirlenen haftadaki ihtiyaçları fazla olabilir. Hasan ve Sıla, Ali'ye göre daha çok, Ayşe'ye göre daha az harcama yapmışlardır.

şekil 4.8 Adalet ve özdenetim değerleri

5.S.M.D.K'da (S.226) Veri Toplama ve Değerlendirme Ünitesinde, verileri yorumlama konusunda her bir çocuğun babasından aldığı haftalık harçlık ifadesi ile adalet değerine ve ödeme sırasına göre kalan miktarlara dönüşüm yapılarak öz denetim değerine vurgu yapılmıştır.

ZAMAN ÖLÇME BİRİMLERİ

Yüksek hızlı trenler, zamana karşı yarışıyor. Bu trenlerdeki gecikmeler şikâyetlere sebep oluyor. Japonya'da trenlerin kalkış saatlerinde ortalama olarak 24 saniye geciktiği tespit edilmiştir. İspanya'da trenlerin beş dakika gecikmesi ise biletlerin iade edilmesi anlamına geliyor.

Dünyada 400-800 km arası mesafelerde hızlı trenin rakibi yoktur. Hızlı trenle rekabette 200 kilometreye kadar kara yolu, 800 kilometreden sonra ise uçak devreye girmektedir.

Okula sürekli geç kalan bir öğrencinin zamanı kullanma konusunda yapabileceği olumlu davranışlar neler olabilir? Açıklayınız.

şekil 4.9 Özdenetim, sorumluluk ve dürüstlük değerleri

5.S.M.D.K'da (S.244) Zaman Ölçme konusu giriş metninde okula sürekli geç kalan bir öğrencinin zaman kullanma konusunda olumlu davranış geliştirmesi gerekliliği üzerinden öz denetim ve sorumluluk değerine, iade etme ifadesi ile dürüstlük değerine vurgu yapıldığı tespit edilmiştir.

15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü'nde arkadaşlarımızla okul bahçesine diktiğimiz 48 ağacın $\frac{6}{8}$ 'i çam ağacıdır. Okulumuzda kaç tane çam ağacı olduğunu bulalım.

Şekil 4.10 Vatanseverlik, saygı, sevgi, sorumluluk değerleri

5.S.M.D.K'da (S.105) Kesirler ve Kesirlerle İşlemler ünitesinde bir soruda geçen 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü temalı örnekte vatanseverlik, saygı, sorumluluk değerlerine vurgu yapılırken, doğa sevgisi temalı ağaç dikme etkinliği ile sevgi değerine vurgu yapılmıştır.

10) 18 Mart Çanakkale Zaferi anma programında şehitler için 324 kişi saygı duruşunda bulunmuştur. Saygı duruşuna katılanların $\frac{9}{12}$ 'si erkektir. Buna göre saygı duruşuna katılan kadınların sayısını bulunuz.

Şekil 4.11 Vatanseverlik, saygı, sorumluluk, özdenetim değerleri

5.S.M.D.K'da (S.115) Kesirler ve Kesirlerle İşlemler ünitesinde soruda geçen 18 Mart Çanakkale Zaferi vurgusu ve şehit ifadeleri, saygı duruşu ifadeleri ile vatanseverlik, saygı, sorumluluk, özdenetim değerlerine vurgu yapılmıştır.

Çanakkale Savaşları deyince akla ilk gelen, bu savaşların simgesi olan kahraman Nusret Mayın Gemisi, 18 Mart Deniz Savaşı'nda müttefik donanmasını dağıtmış ve Türk milletinin sevinç kaynağı olmuştur. Bu gemi kıyıya paralel, yüzer metre aralıklarla ve suyun 4,5 metre altında 26 adet mayın döşemiştir. Bir savaşın kaderini değiştirmiştir.

Buna göre ilk mayın ile son mayın arasındaki uzaklığın kaç metre olduğunu hesaplayalım.

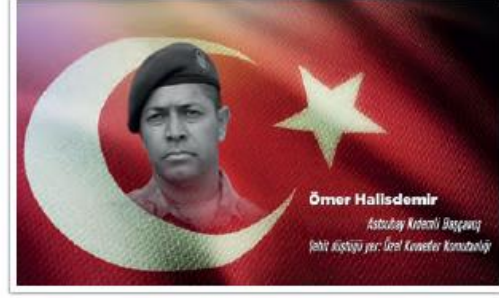
Şekil 4.12 Vatanseverlik ve saygı değeri

5.S.M.D.K'da (S.235) Uzunluk ve Zaman Ölçme Ünitesinde, problem metninde geçen Çanakkale Savaşları ve kahraman Nusret Mayın Gemileri ifadeleri ile vatanseverlik değerine vurgu yapılmıştır. Ayrıca Türk Milleti adına sevinç kaynağı olması ifadesi ile de saygı değerine vurgu yapıldığı tespit edilmiştir.

15 Temmuz 2016 tarihinde ülkemizde hain bir darbe girişiminde bulunulmuştur. 04 Mart 1974 tarihinde doğan vatansever Astsubay Kıdemli Başçavuş Ömer Halisdemir, bu hain darbe girişiminde ülkemiz adına büyük kahramanlık göstermiş şehitlerimizden biridir.

Ömer Halisdemir'in 15 Temmuz 2016 tarihinde kaç yaşında şehit olduğunu bulalım.

Şekil 4.13 Vatanseverlik, saygı, sorumluluk değerleri

5.S.M.D.K'da (S.247) Uzunluk ve Zaman Ölçme ünitesinde bir örnekte 15 Temmuz darbe girişimi ve kahramanlık ifadeleri ile vatanseverlik değerine ve Ömer Halisdemir'in şehit olarak yâd edilmesi ifadesi ile de saygı ve sorumluluk değerlerine vurgu yapılmıştır.

"İlçe Tarım Müdürlüğümüze her birinde 256 tane fidan olan 38 kamyonla ağaç fidanı getirildi. Bu ağaç fidanlarından bir miktarı komşu ilçemizdeki Tarım Müdürlüğüne gönderildikten sonra 6272 tane ağaç fidanı kaldı. Kalan fidanlar ise ilçemizdeki 16 ayrı bölgede oluşturulan fidanlıklara eşit miktarda dikildi. Buna göre;

- İlçemize toplam kaç ağaç fidanı getirilmiştir?
- Komşu ilçedeki Tarım Müdürlüğüne gönderilen ağaç fidanı sayısı kaçtır?
- 16 ayrı bölgenin her birine dikilen fidan sayısı kaçtır?"

Şekil 4.14 Eşitlik, vatanseverlik, sevgi değerleri

5.S.M.D.K'da (S.75) Doğal Sayı Problemleri ünitesinde bir problemde ağaç fidanı dikme ifadeleri ile doğa sevgisi üzerinden vatanseverlik ve sevgi değerinin, eşit miktarda ifadeleri ile de eşitlik değerinin vurgulandığı tespit edilmiştir.

TAM SAYILI KESİRLER VE BİLEŞİK KESİRLER

Alışverişlerde büyük tutarlar için kâğıt para kullanılır. Ülkemizin para birimi, Türk lirasıdır. Türk lirasının, diğer ülkelerin para birimleri karşısında değer kazanması için yatırımlarımızı kendi para birimimiz üzerinden yapmalıyız.

Yapılan alışverişlerde kâğıt paranın yanında küçük tutarlar için madenî paralar da kullanılır. Alışverişlerde, para iadelerinde kullanılan bu paralara bozuk para da denilmektedir.

Ülkemizde 1 Türk lirasının altındaki tutarlar kuruş ile ifade edilmektedir.

Fotoğrafta verilen ortası eskiden kullanılan delikli kuruşların üzerindeki sayıları okuyunuz. Bu sayılar neyi ifade etmektedir? Açıklayınız.

1 Türk lirası kaç kuruştur? Bu değeri kesir olarak nasıl ifade edebilirsiniz? Açıklayınız.

Şekil 4.15 Sorumluluk ve vatanseverlik değerleri

5.S.M.D.K'da (S.87) Kesirler ve Kesirlerle İşlemler ünitesinde, tam sayılı ve bileşik kesirler konusuna giriş metninde, Türk lirasının başka para birimleri karşısında değer kazanması ifadeleri ile sorumluluk ve vatanseverlik değerlerine vurgu yapılmıştır.

3) Aşağıdaki tabloda bir okuldaki 5. sınıf öğrencilerinin, engelli bir vatandaşa tekerlekli sandalye alabilmek için topladıkları plastik kapak sayıları yer almaktadır. Tablodaki verileri kullanarak sütun grafiği çiziniz.

Tablo: Toplanan plastik kapak sayısı

Sınıflar	Toplanan Kapak Sayısı (adet)
5A	150
5B	130
5C	180
5D	230

Şekil 4.16 Sorumluluk ve yardımseverlik değeri

5.S.M.D.K'da (S.224) Veri Toplama ve Değerlendirme ünitesinde, engelli bir vatandaşa tekerlekli sandalye alabilmek için ifadeleri üzerinden engelli bir vatandaşa yardımcı olmak için yapılması gerekenler adına, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine vurgu yapılmıştır.

4) Bir okulda sosyal yardımlaşma kapsamında 5A sınıfı 200 TL, 5B sınıfı 120 TL, 5C sınıfı 200 TL ve 5D sınıfı 150 TL bağış toplamıştır. Bu verilerle sıklık tablosu oluşturularak sütun grafiğini çiziniz.

Şekil 4.17 Sorumluluk ve yardımseverlik değeri

5.S.M.D.K'da (S.224) Veri Toplama ve Değerlendirme ünitesinde, bir soruda bağış toplamak ve bunu sosyal yardımlaşma kapsamında yerine getirmek ifadeleri üzerinden sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine vurgu yapılmıştır.

Bir futbol takımı yaptığı iki maçının gelirini şehit ailelerine bağışlıyor. Bu futbol takımının birinci hafta yaptığı maçı 58 439 kişi izlerken aynı futbol takımının bir sonraki maçını 27 868 kişi seyretmiştir. Bu futbol takımının yaptığı iki maçı seyreden toplam kişi sayısını tahmin edelim. Tahminimiz ile işlem sonucunu karşılaştıralım.

Şekil 4.18 Vatanseverlik ve yardımseverlik değeri

5.S.M.D.K'da (S.37) Doğal Sayılar ve Doğal Sayılarla İşlemler ünitesinde geçen bir örnek soruda, bir futbol takımının yaptığı maçların gelirini bağış yapmaları ve bunu da şehit ailelerine yapacak olmaları ifadeleri ile şehitlerin ardından ailelerinin unutulmadığı vurgu yapılmıştır. Bu ifadelerden yola çıkarak vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine vurgu yapıldığı tespit edilmiştir.

Seval, savaş mağduru çocuklara duyarsız kalmayarak kumbarasında para biriktirmeye başlıyor. Kumbarasına her hafta 10 TL koyarak para biriktirmeye devam ediyor. Seval'in 7 hafta sonunda kumbarasında kaç TL biriktirdiğini bulalım.

Şekil 4.19 Yardımseverlik değeri

5.S.M.D.K'da (S.23) Doğal Sayılarla İşlemler ünitesinde, bir örnek soruda, savaş mağduru çocukların durumlarını gözeterek bu duruma duyarsız kalmayan ve para biriktiren Seval'in göstermiş olduğu davranış üzerinden yardımseverlik değerine vurgu yapılmıştır.

11) Bir sosyal yardımlaşma derneği, 3 aileye para yardımında bulunacaktır. 15 000 TL bu ailelere eşit şekilde paylaşılacaktır.

a) Her bir ailenin alacağı parayı hesaplayınız.

b) Yardım alacak ailelerdeki birey sayısı sırası ile 3, 5 ve 2'dir. Bu para her bir birey eşit para alacak şekilde paylaşılırsa kişi başına kaç TL düşeceğini hesaplayınız.

c) a ve b seçeneklerindeki paylaşımlarla ilgili tartışınız.

Şekil 4.20 Yardımseverlik ve eşitlik değerleri

5.S.M.D.K'da (S.61) Doğal Sayılarla İşlemler ünitesinde bir problemde ailelere yardım adına sosyal yardımlaşma derneğinin faaliyetine değinerek ve her bireye eşit ifadesi ile yardımseverlik ve eşitlik değerlerine vurgu yapılmıştır.

VERİLERİ YORUMLAMA

İstatistik, herhangi bir konu ile ilgili olarak veri toplama, değerlendirme ve sonuç çıkarma olarak tanımlanabilir. Doğru bilgi, doğru yorum ve doğru karar sürecinde araştırmacılar, politikacılar, karar alıcılar ve tüm bireyler istatistik bilgileri kullanmaktadırlar.

Devlet İstatistik Enstitüsü, Cumhuriyet Dönemi'nde ilk kez 1926 yılında "Merkezî İstatistik Dairesi" adıyla hizmete başlamıştır. TÜİK, "<http://www.tuik.gov.tr/TuikCocuk/Start.do>" Genel Ağ adresinde siz çocuklara yönelik güzel uygulamalar hazırlamıştır.

Veri toplama ve eldeki veriyi değerlendirme işleminin önemi nedir?

Şekil 4.21 Bilimsellik değeri

5.S.M.D.K'da (S.225) Veri toplama ve Değerlendirme ünitesinde, verilerin yorumlanması doğrultusundaki bu konuya giriş örnek metni verilmiştir. Metinde geçen istatistik kavramının günümüzdeki işlevi ve ülkemizdeki çocuklara yönelik uygulama durumu üzerinden bilimsellik değerine vurgu yapılmıştır.

ALAN ÖLÇME

Plazma teknolojisi ile ilgili çalışmalar 1960'lar- da başlamış ve ilk örnek 1964'te üretilmiştir. İlk ticari ürün 1990'larda Japonya'da piyasaya sunulmuştur. Günümüzde dünyanın büyük elektronik eşya üreticilerinin tamamı plazma ekranlar üretmektedir. Plazma ve LCD televizyonların ekranları dümdüzdür ve dikdörtgensel bölgelerdir. Geleneksel televizyonların bombeli ekranlarının kenar bozumları bu tür televizyonlarda söz konusu değildir. Onun için plazma ekranlar tüm açılardan aynı kalitede seyredilebilir. Plazma teknolojisinin esası piksele dayanır. Pikseller ise subpiksellerden oluşur. Ekranı oluşturan her bir subpiksel kırmızı, yeşil ve mavi renklerden birini yayan mikroskobik tüpler gibi davranır. Bu tüplerin içerisindeki yoğunluklar değiştirilerek farklı renk tonları elde edilir.

Plazma televizyonların ekranlarının alanları (kapladığı yer) nasıl hesaplanıyor olabilir?

Şekil 4.22 Bilimsellik değeri

5.S.M.D.K'da (S.259) Alan Ölçme ve Geometrik Cisimler ünitesinde, plazma teknolojisinin geçmişten günümüze gelişimi ve değişimi ile LCD kavramıyla karşılaştırmasını bilimsel methodlarla ilişkilendirerek bilimsellik değerine vurgu yapılmıştır.

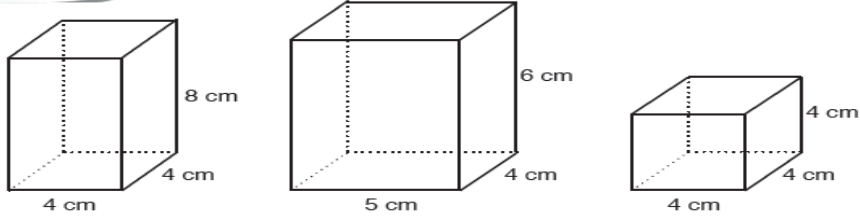
Örnek

Çevremizde sıkça görmeye başladığımız üç boyutlu kristal fotoğraf veya plakette lazer adıyla anılır. Özel (X-line) lazer işleme teknolojisine sahip cihazlarla istenen desen veya fotoğraflar üç boyutlu olarak vitrin veya masalarımızı süslemektedir. Yandaki fotoğrafta üç boyutlu kristal plaketteğin 6 yüzü vardır ve her yüzü dikdörtgen şeklindedir.

Aşağıda verilen cisimleri tanımlayalım.

Çözüm

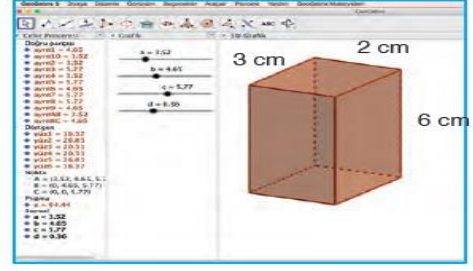
Bu cisimlerin altışar tane yüzü vardır. Tabanları ve yan yüzleri dikdörtgendir.

Şekil 4.23 Bilimsellik değeri

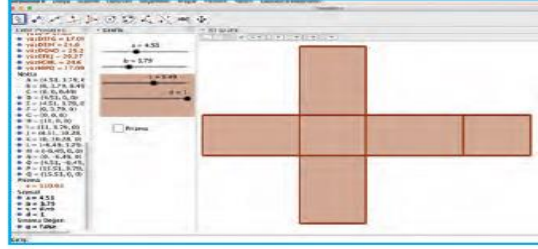
5.S.M.D.K'da (S.273) Alan Ölçme ve Geometrik Cisimler ünitesinde, Geometrik Cisimler konusunda üç boyutlu cisimlere dikkat çekmek adına üç boyutlu kristal fotoğraf teknolojisi ile ilişkilendirme yoluna gidilmiş ve bilimsellik değerine vurgu yapılmıştır.

Örnek

Bilgi ve iletişim teknolojisi yardımıyla çizmiş olduğumuz dikdörtgenler prizmasının farklı yüzey açınımlarını çizelim.

Çözüm

Şekil 4.24 Bilimsellik değeri

5.S.M.D.K'da (S.275) Alan Ölçme ve Geometrik Cisimler ünitesinde, Geometrik Cisimler konusunda üç boyutlu cisimlere dikkat çekmek adına özellikle teknoloji destekli matematik dersinde çok tercih edilen geogebra programına değinilmiştir. Ancak bu yalnızca görsel anlamda desteklenmiş, metinlerde iletişim teknolojisi adıyla genelleme yapılmış ve dolayısıyla bilimsellik değerine vurgu yapılmıştır.

SAYI VE ŞEKİL ÖRÜNTÜLERİ

Genellikle tarihî yapılarda, halı ve kilim desenlerinde, seramik ve çini işlemlerinde belirli bir düzen ve sayıda geometrik şekiller kullanılmıştır. Tarihî ve kültürel eserlerimizde bu geometrik şekillere fazlaca rastlamak mümkündür.

1, 3, 5, 7, 9 şeklinde verilen sayı dizisindeki kuralı nasıl açıklayabilirsiniz?

Şekil 4.25 Estetik değeri

5.S.M.D.K'da (S.21) Sayı ve Şekil Örüntüleri konusunda, tarihi ve kültürel eserler halı motifi bir görselle desteklenerek ilişki kurulmuş ve estetik değerine vurgu yapılmıştır.

Hatice teyzenin bir ineği ve bir koyunu vardır. Hatice teyze kovadaki 10 kilogram yemi iki hayvanına eřit olarak paylaştırıyor. Her bir hayvanın payına dūřen yem kaç kilogramdır?

şekil 4.26 Eşitlik ve paylaşım değerleri

5.S.M.D.K'da (S.79) Kesirler ve kesirlerle işlemler konusunda soru metninde, pay ve eşitlik ifadeleri ile eşitlik ve paylaşım değerlerine vurgu yapılmıştır.

Pizza; domates, zeytin, peynir, mantar, çeşitli et ve sebze tūrlerinin üzerine konulmasıyla hazırlanıp fırında pişirilen bir çeşit pidedir.

Ömer, sipariř verdiđi pizzayı herkese 1 dilim dūřecek řekilde 8 eřit parçaya bölerek arkadaşlarıyla birlikte yedi.

Ahmet ise aynı büyüklükteki pizzayı yine herkese 1 dilim dūřecek řekilde 4 eřit parçaya bölerek arkadaşlarıyla birlikte yedi.

şekil 4.27 Eşitlik ve paylaşım değerleri

5.S.M.D.K'da (S.82) Kesirler ve kesirlerle işlemler konusunda soru metninde, pay ve eşitlik ifadeleri ile eşitlik ve paylaşım değerlerine vurgu yapılmıştır.

Bir sosyal yardımlaşma derneği, 3 aileye para yardımında bulunacaktır. 15 000 TL bu ailelere eşit şekilde paylaştırılacaktır.

a) Her bir ailenin alacağı parayı hesaplayınız.

b) Yardım alacak ailelerdeki birey sayısı sırası ile 3, 5 ve 2'dir. Bu para her bir birey eřit para alacak şekilde paylaştırılırsa kiři başına kaç TL dūřeceđini hesaplayınız.

c) a ve b seçeneklerindeki paylaşımlarla ilgili tartışınız.

şekil 4.28 Eşitlik, Paylaşım ve yardımseverlik değerleri

5.S.M.D.K'da (S.61) Doğal sayılar ve doğal sayılarla işlemler konusunda soru metninde, pay, eşitlik, sosyal yardımlaşma derneği ifadeleri ile eşitlik, paylaşım ve yardımseverlik değerlerine vurgu yapılmıştır.

4.2.ALTINCI SINIF MATEMATİK DERS KİTABINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, Ortaokul 6.sınıf Matematik Ders Kitabındaki değerlerin frekans yüzdelerine ilişkin bulgular aşağıdaki Çizelgede verilmiştir.

Çizelge 4.2 6.Sınıf ders kitabındaki değerlerin frekans ve yüzdeleri

Değerler	Frekans	Yüzde
BAĞLANTI KURMA	10	20,83
SORUMLULUK	9	18,75
BİLİMSELLİK	7	14,58
VATANSEVERLİK	5	10,42
YARDIMSEVERLİK	4	8,33
SEVGİ	4	8,33
EŞİTLİK	3	6,25
SAYGI	2	4,17
ÖZDENETİM	2	4,17
DÜRÜSTLÜK	1	2,08
ESTETİK	1	2,08
SABIR	0	0,00
ÖZGÜRLÜK	0	0,00
ESNEKLİK	0	0,00
PAYLAŞIM	0	0,00
İLETİŞİM	0	0,00
DOSTLUK	0	0,00
RASYONELLİK	0	0,00
TASARRUF	0	0,00
TOPLAM	48	100,00

Çizelgede görüldüğü gibi ortaokul matematik 6.sınıf ders kitaplarındaki metin ve görsellerdeki değerler incelenmiş ve değerlerin frekanslarına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Bulgulara göre en çok yer alan değer 10 kez (%20,83) tekrar eden "bağlantı kurma" değeri olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra en çok tekrar eden değer ise 9 kez (%18,75) ile "sorumluluk" değeri olmuştur. Özellikle matematiksel değerler başta olmak üzere birçok değere hiç yer verilmemiştir.

Çizelgede belirtilen her bir değer için analizler aşağıda sırasıyla verilmiştir. Bazı metin ve görsellerde yer alan birden çok değer bulgusu içeren ifadeler birlikte değerlendirilmiştir.

Bölme İşlemi ile Kesir İlişkisi

Emre, kendisini ziyarete gelen arkadaşlarına elma ikram ediyor. Emre'nin getirdiği tabakta 5 elma vardır. Tabaktaki elmalar 4 arkadaş arasında eşit bir şekilde paylaşılacaktır.

Buna göre her birinin payına ne kadar elma düşer?

Şekil 4.29 Eşitlik değeri

6.S.M.D.K'da (S.144) Ondalık Gösterim Ünitesinde, kesir konusun bölme ile ilişkilendirilebilmesi adına verilen örnek amaçlı metin yer almaktadır. Metinde eşit paylaşım ilkesi gözetilerek matematiksel işlemle ilişkilendirilerek eşitlik değeri vurgusu yapılmıştır.

Bir doğum günü partisinde, birbirine eş 3 pasta 8 çocuğa eşit olarak paylaşılacaktır. Her birinin alacağı pasta miktarını bulalım.

Şekil 4.30 Eşitlik değeri

6.S.M.D.K'da (S.146) Ondalık Gösterim Ünitesinde, kesir konusun bölme ile ilişkilendirilebilmesi adına verilen örnek amaçlı metin yer almaktadır. Metinde eşit paylaşım ilkesi gözetilerek matematiksel işlemle ilişkilendirilerek eşitlik değeri vurgusu yapılmıştır.

Yapılan alışveriş sonucu satıcı müşteriye mutlaka fiş ver- melidir. Fiş almak bizim vatandaşlık görevimizdir.	TARİH: 11.01.2017
Yanda, alışverişten sonra alınan bir fiş örneği gösterilmiş- tir. Fişteki ürünlerin paket, adet, kg veya kutu fiyatını öğren- mek istediğimizde bunları nasıl hesaplayabiliriz?	SAAT: 11.30
Ürünlerin birim fiyatlarını tahmin ediniz.	FIŞ NO: 0116
Fişten örnek vererek tahmin stratejilerini tartışınız.	KASİYER: Neriman 299662
	PORTAKAL MERSİN %08 4,79 5 kg
	PEÇETE %08 3,49 3 paket
	HALI ŞAMPUANI %08 2,10 2 adet
	2922141
	KUTU SÜT %08 7,8 4 kutu
	BİSKÜVİ %08 4,45 5 paket

Şekil 4.31 Adalet, dürüstlük, vatanseverlik, sorumluluk değerleri

6.S.M.D.K'da (S.165) Ondalık Gösterim Ünitesinde, ondalık gösterim içeren bir bölme işleminde, alışverişte mutlaka fiş alınması gerektiği ve bunun vatandaşlık görevi olup ürün fiyatlarının hesabında dürüstçe bir yargıya varılabilmesi doğru bir yöntem olduğundan bahsedilmiştir. Tüm bu ifadelerden yola çıkarak dürüstlük, adalet, sorumluluk ve vatanseverlik değer yargılarına vurgu yapıldığı tespit edilmiştir.

Aysun Hanım, sağlıklı yaşam için her gün yürüyüş yapmaya karar veriyor. Birinci gün 5 dakika, ikinci gün birinci günün 2 katı, üçüncü gün birinci günün 3 katı, dördüncü gün birinci günün 4 katı olacak şekilde yürümeye başlıyor. 5, 6 ve 7. günlerde de birinci günün 5, 6 ve 7 katı olacak şekilde yürüyor. Buna göre;

- Aysun Hanım'ın 1 haftada toplam kaç dakika yürüdüğünü bulalım.
- Bir haftadaki toplam yürüyüş süresi, Aysun Hanım'ın ilk gün yürüdüğü sürenin kaç katıdır? Hesaplayalım.

Şekil 4.32 Öz denetim değeri

6.S.M.D.K'da (S.41) Çarpanlar ve Katlar Ünitesinde bir soruda geçen sağlıklı yaşam için her gün yürüyüş yapmaya karar veren yani kendi adına denetim kontrolü planlama ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadeyle öz denetim değerine vurgu yapılmıştır.

Elif, okul ihtiyaçlarını almak için mahallelerinde bulunan kırtasiyeye gidiyor.
Kırtasiyeden fiyatı 2,25 TL olan kaleminden 3 tane alıyor.
Elif, 3 kalem için toplam kaç lira ödemiştir?

Şekil 4.33 Öz denetim ve sorumluluk değeri

6.S.M.D.K'da (S.157) Ondalık Gösterim ünitesinde, ondalık sayıları verilen sayıları çarpma konusu giriş metnindeki bir örnekte, okul ihtiyaçlarını almak için kendi harcamalarının sorumluluğunu alması ve denetimini elinde tutmasından söz edilmiştir. Bu ifadelerle öz denetim ve sorumluluk değerlerine vurgu yapılmıştır.

Teyze çocukları olan İlkin ile Burcu bugün dedelerini ziyarete gittiler. İlkin, dedesini her 6 günde bir, Burcu ise her 9 günde bir ziyaret etmektedir. İlkin ile Burcu'nun 3 ay içinde kaçınıcı günlerde dedelerini tekrar birlikte ziyaret edeceklerini bulalım.

Şekil 4.34 Saygı ve sevgi değerleri

6.S.M.D.K'da (S.58) Çarpanlar ve Katlar ünitesinde ortak katlar ve bölenler konusundaki bir problemde akraba iki çocuğun dedelerini ziyarete gittikleri ifadeleri yer almıştır. Saygı ve sevgi değerlerine vurgu yapılan bu ifadelerin geçtiği problem bir görselle de desteklenmiştir.

Şehir merkezinde yıllar önce kurulmuş, hâlâ çalışmakta olan bir fabrika bulunuyor. Fabrika çevre kirliliğine neden olduğundan fabrikanın şehir dışına taşınması için bir kampanya başlatılıyor. Bu sorunun çözülebilmesi için valilik bir anket hazırlıyor. Anket, fabrika çalışanlarına ve şehirde yaşayan ailelere uygulanıyor. İki grubun cevaplarını karşılaştırarak problemin çözülmesini sağlayacak şekilde anket soruları oluşturunuz.

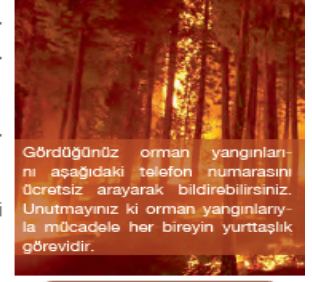
Şekil 4.35 Sevgi, yardımseverlik ve sorumluluk değerleri

6.S.M.D.K'da (S.210) Veri Toplama ve Değerlendirme ünitesinde bir örnekte çevre kirliliğine neden olan bir fabrikanın şehir dışına taşınması için yapılan kampanya ve sorun çözme adına yapılan girişimlere değinildiği bu ifadelerde yardımseverlik ile sevgi değerlerine ve kampanya başlatılması ifadesi ile de sorumluluk değerine vurgu yapılmıştır.

İstatistiklere göre 1937 yılından beri ülkemizde yanıp yok olan ormanlarımızın alanı 2 milyon hektar civarındadır. Bu yangınların %94'ünün insan hatasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Yüz ölçümü 814 578 km² olan ülkemizin $\frac{1}{4}$ 'ini kaplayan oksijen kaynağı ormanlarımızın alanı 20,2 milyon hektardır.

Yukarıda verilenlerden yararlanarak hektar ile km² arasındaki ilişkiyi belirleyelim.

Şekil 4.36 Vatanseverlik, sevgi ve sorumluluk değerleri

6.S.M.D.K'da (S.265) Açılar ve Alan Ölçme ünitesinde bir örnekte, orman yangınları ile yok olan alan miktarından ve görsel ifadede yer alan orman yangınına mücadelenin yurttaşlık görevi ifadeleri ile vatanseverlik, doğa sevgisi ve sorumluluk değerlerine vurgu yapılmıştır.

Fatih Ortaokulunda atık kâğıtların geri dönüşümü için kâğıt toplama kampanyası başlatıldı. Kampanyaya ait 5 günlük veriler yandaki tabloda gösterilmiştir.

- Tablodan yararlanarak günlük ortalama kaç kg atık kâğıt toplandığını bulunuz.
- Aylık ve yıllık ortalama kaç kg kâğıt toplanabileceğini tahmin ediniz.
- "Yaklaşık 17 ağaçtan 1 ton (1000 kg) kâğıt üretilmektedir." Buna göre bu okulda başlatılan kampanya sayesinde 1 yılda kaç ağacın çevreye kazandırılmış olabileceğini hesaplayınız.

Tablo: Kampanyamız

Günler	Kâğıt miktarı (kg)
1.	45
2.	30
3.	38
4.	47
5.	40

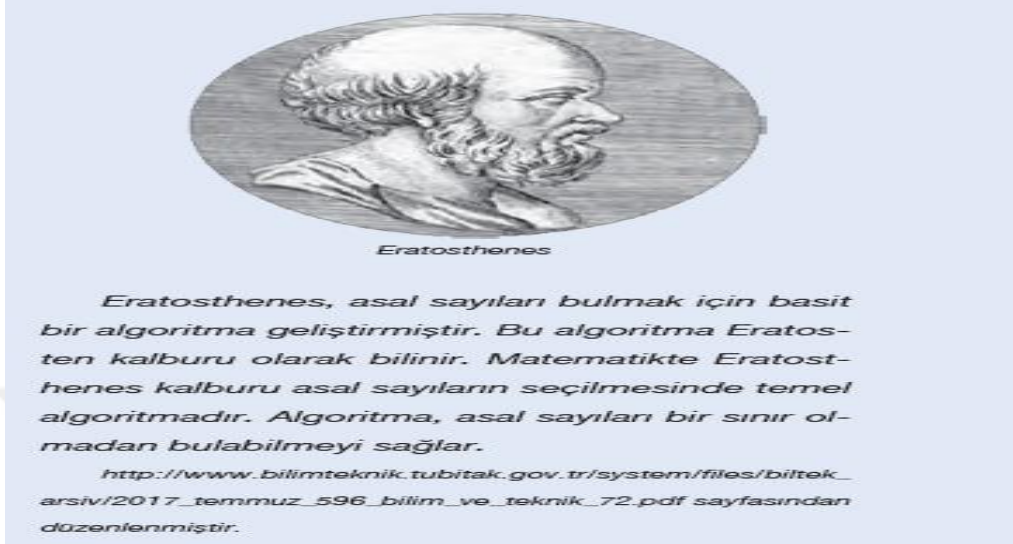
Şekil 4.37 Vatanseverlik, sevgi ve sorumluluk değerleri

6.S.M.D.K'da (S.221) Veri Analizi ünitesinde bir alıştırmada geçen geri dönüşüm kampanyası ve atık toplayarak ağaçların çevreye kazandırılması ifadeleri ile vatanseverlik, sevgi ve sorumluluk değerlerine vurgu yapılmıştır.

Suyu bol ve temiz olan bir köyde yaşıyorsunuz. Köyünüzün bağlı bulunduğu ilçe ise susuzluk çekiyor. Belediye bu sorunu çözebilecek öneriler almak için bir anket düzenliyor. Anket, köy halkına ve şehirde yaşayan bir gruba uygulanıyor. Bu problemi çözmek ve iki grubun önerilerini karşılaştırabilmek için gereken araştırma soruları hazırlayınız.

Şekil 4.38 Yardımseverlik ve sorumluluk değerleri

6.S.M.D.K'da (S.210) Veri Toplama ve Değerlendirme ünitesinde bir örnekte, susuzluk çekilen bir ilçede bu problemi çözebilmek adına atılabilecek adımları belirleme ifadeleri ile yardımseverlik ve sorumluluk değerlerine vurgu yapılmıştır.

Şekil 4.39 Bilimsellik ve bağlantı kurma değerleri

6.S.M.D.K'da (S.38) Çarpanlar ve Katlar ünitesi tanıtım şemasında Eratosthenes'in bilimsel çalışmalarına, algoritma kavramına ve bilimsel gelişmelere değinerek bilimsellik değerine ve basit bir algoritma ifadesi ile bağlantı kurma değerine vurgu yapılmıştır.

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- Tam sayıları ve sayı doğrusunda göstermeyi,
- Tam sayıları karşılaştırmayı ve sıralamayı,
- Bir tam sayının mutlak değerini belirlemeyi ve anlamlandırmayı öğreneceğiz.

Terimler ve Semboller

• tam sayı	• Z
• pozitif tam sayı	• Z^+
• negatif tam sayı	• Z^-
• mutlak değer	• $ a $

Negatif sayılar, ilk kez MÖ 100 ile 50 yılları arasında Çin'de görülmüştür. Hindistan'da Brahmagupta'nın 628'de yayımladığı Brahmasphuta Siddhanta adlı eserinde borç anlamına gelmek üzere negatif sayılardan bahsettiği görülür. Orta Doğu'da muhasebe kayıtlarında borç veya zarar yerine negatif sayıların kullanılması da aynı zamanlara rastlamaktadır. Avrupa'da negatif sayıları ilk kez Fibonacci'nin Liber Abaci'sinde görüyoruz. 1202 yılında yayımlanan bu eser, Arap matematiğini Avrupa'ya taşımakta öncülük etmiştir. Negatif tam sayıların Avrupa matematiğinde tam olarak yerleşmesi ise 18. yüzyılı bulur.

http://www.bilimteknik.tubitak.gov.tr/system/files/biltek_arsiv/S-532-87.pdf sayfasından düzenlenmiştir.

Şekil 4.40 Bilimsellik ve bağlantı kurma değerleri

6.S.M.D.K'da (S.82) Tamsayılar ünitesi tanıtım şemasında Fibonacci'nin bilimsel çalışmalarından negatif sayıların geçmişten günümüze farklı topraklardaki kullanım amaçlarına değinerek bilimsellik ve negatif yerine borç ifadesi ile bağlantı kurma değerine vurgu yapılmıştır.

Bir Tam Sayının Mutlak Değeri

Dünya'nın şeklinden dolayı meridyenler arasındaki uzaklık, Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe küçülür ve kutup noktasında sıfır olur. Ekvator üzerinde iki meridyen arası 111 km'dir.

Yandaki haritada Ekvator üzerinde bulunan A ve B noktalarının "0" başlangıç meridyenine olan uzaklıkları kaç km'dir? A ve B noktaları gibi aynı paralel üzerinde verilen K ve L, M ve N noktalarının 0 başlangıç meridyenine göre uzaklıklarını ayrı ayrı karşılaştırınız. Dünya haritasında paralellerden birini sayı doğrusu, 0 başlangıç meridyenini de sayı doğrusunun sıfır noktası gibi düşünerek aynı renk noktaların temsil ettiği tam sayıların, başlangıç noktasına olan uzaklıklarının anlamını tartışınız.

Şekil 4.41 Bilimsellik ve bağlantı kurma değerleri

6.S.M.D.K'da (S.92) Tamsayılar ünitesinde bir tam sayının mutlak değerini bulma konusunda mutlak değer konusu ile ilişkilendirilen ekvator, kutup ve meridyenlerin mesafeleri üzerinden bilimsellik ve başlangıç noktasına uzaklık ifadesi ile bağlantı kurma değerine vurgu yapılmıştır.

Altın oran; matematik ve sanatta bir bütünü parçaları arasında gözlemlenen, uyum açısından en iyi boyutları verdiği sanılan geometrik ve sayısal bir oran bağıntısıdır.

Altın oran = 1,618

233 / 144 = 1,618

377 / 233 = 1,618

610 / 377 = 1,618

987 / 610 = 1,618

1597 / 987 = 1,618

2584 / 1597 = 1,618

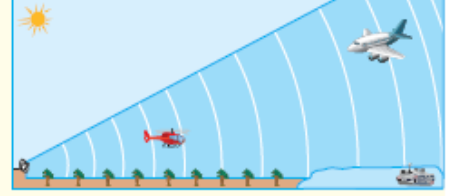
1,618'e eşit sabit bir sayı olan altın oran; Mısır piramitlerinde, Mimar Sinan'ın eserlerinde, ayçiçeğinde, salyangozun kabuğunda, insan vücudunda, kar kristalleri üzerinde olmak üzere doğada birçok yerde kendini gösterir.

Şekil 4.42 Bilimsellik, estetik ve bağlantı kurma değerleri

6.S.M.D.K'da (S.142) Ondalık Gösterim ünitesinde tanıtım şemasında Altın Oran kavramının tarihsel durumu ve pek çok nesnede var olması ifadeleri üzerinden görsellerle desteklenerek estetik ve bilimsellik değerine, altın oran benzetmesi ile de bağlantı kurma değerine vurgu yapılmıştır.

Radar; cisimlerin mesafe, istikamet veya yükseklikleri hakkında bilgi sağlayan hedef bulma cihazıdır.

Radar sistemleri, cisimlerin radar istasyonuna olan mesafelerini ve konumlarını, radarlardan çıkan sinyallerin cisme çarpıp geri dönmesindeki hızını hesaplayarak bulur.

Yukarıdaki resimde bir radar istasyonunun yaydığı sinyallerle oluşturduğu bölgeler gösterilmiştir. Görüş açısına göre radar, bu varlıklardan hangilerini tespit edebilir?

Şekil 4.43 Bilimsellik ve bağlantı kurma değerleri

6.S.M.D.K'da (S.236) Açılar ünitesinde, açı gösterimi ve çizimi konusu giriş metninde, radar sistemleri ve işlevsel tanımları geçen ifadeler üzerinden bilimsellik, radar sistemi benzetimi ile de bağlantı kurma değerine vurgu yapılmıştır. Ayrıca bir görselle de desteklenmiştir.

Pi sayısı, bir matematik sabitidir.

Pi sayısı adını çevre uzunluğu anlamına gelen Yunancadaki "perifer" sözcüğünden alır. Yunan alfabesindeki p harfinin sembolü ile gösterilir. Bu harf Latin alfabesinde "pi" ile sembolize edilir. Ayrıca pi sayısı, Arşimet sabiti ve Ludolph sayısı olarak da bilinir.

Pi sayısının ilk 15 basamağa kadar olan ondalık açılımı şöyledir:

3, 141592653589793

Şekil 4.44 Bilimsellik ve bağlantı kurma değerleri

6.S.M.D.K'da (S.280) Çember ünitesinde çemberin uzunluğu ve çap ilişkisi kurulabilmesi adına pi sayısı ve matematiksel tanımının yer aldığı ifadeler ile bilimsellik ve görsel benzetimle de bağlantı kurma değerine vurgu yapılmıştır.

Matematik ve müzik birbirleriyle ilişkilidir. Matematikğin müzik üzerindeki etkisini müzik parçalarının yazımında görebiliriz. Bu yüzden beste yapabilmek için kesir sayılarını iyi bilmek gerekir. Bir müzik parçasında birlik, ikilik, sekizlik gibi notalar bulunur. $\frac{1}{16} + \frac{1}{16}$ işlemine karşılık gelen nota, $\frac{1}{16} + \frac{1}{16} = \frac{1}{8}$ 'lik nota olur.

	Nota	Duraklama	Değer
tam			$\frac{1}{1}$
yarım			$\frac{1}{2}$
çeyrek			$\frac{1}{4}$
sekizde bir			$\frac{1}{8}$
on altıda bir			$\frac{1}{16}$
otuz ikide bir			$\frac{1}{32}$

Siz de $\frac{1}{8} + \frac{1}{8} + \frac{1}{8} + \frac{1}{8}$ matematik cümlesine karşılık gelen notayı gösteriniz. Bu toplam kaçlık nota olur?

Şekil 4.45 Bağlantı kurma değeri

6.S.M.D.K'da (S.96) Kesirlerle İşlemler ünitesi tanıtım şemasında yer alan ve daha önceki programlarda disiplinler arası ilişki yöntemi diye de geçen bir ifade yer almıştır. Müzik dersinde kullanılan nota kavramının şemalarının kesirsel karşılığı ifade edilerek bağlantı kurma değerine vurgu yapılmıştır.

Şekil 4.46 Bağlantı kurma değeri

6.S.M.D.K'da (S.180) Oran ünitesi tanıtım şemasında birçok tarihi eser ve belli bir oranda küçültülerek yer aldığı minyatürk maket alanına değinilmiş ve örnek resimlerle bağlantı kurma değer vurgusu yapılmıştır.

4.3. YEDİNCİ SINIF MATEMATİK DERS KİTABINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, Ortaokul 7.sınıf Matematik Ders Kitabındaki değerlerin frekans yüzdelere ilişkin bulgular aşağıdaki Çizelgede verilmiştir.

Çizelge 4.3 7.Sınıf ders kitabındaki değerlerin frekans ve yüzdeleri

<i>Değerler</i>	Frekans	Yüzde
DÜRÜSTLÜK	4	14,81
SORUMLULUK	4	14,81
YARDIMSEVERLİK	4	14,81
SEVGİ	3	11,11
ÖZDENETİM	3	11,11
VATANSEVERLİK	3	11,11
SAYGI	3	11,11
SABIR	1	3,70
TASARRUF	1	3,70
ADALET	1	3,70
DOSTLUK	0	0,00
EŞİTLİK	0	0,00
ESNEKLİK	0	0,00
BİLİMSELLİK	0	0,00
ESTETİK	0	0,00
PAYLAŞIM	0	0,00
ÖZGÜRLÜK	0	0,00
RASYONELLİK	0	0,00
İLETİŞİM	0	0,00
BAĞLANTI KURMA	0	0,00
TOPLAM	27	100,00

Çizelgede görüldüğü gibi ortaokul matematik 7.sınıf ders kitaplarındaki metin ve görsellerdeki değerler incelenmiş ve değerlerin frekanslarına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Bulgulara göre en çok yer alan değer 4 kez (%14,81) tekrar eden "dürüstlük", "sorumluluk" ve

"yardımseverlik" değerleri olduğu tespit edilmiştir. Matematiksel değerler başta olmak üzere birçok değere hiç yer verilmemiştir.

Çizelgede belirtilen her bir değer için analizler aşağıda sırasıyla verilmiştir. Bazı metin ve görsellerde yer alan birden çok değer bulgusu içeren ifadeler birlikte değerlendirilmiştir.

6. Bir işçinin aylık ücreti 3900 TL'dir. İşçi, aylık ücretinin % 20'sini gelir vergisi olarak ödemektedir. Bu işçinin bir ayda ödediği gelir vergisinin kaç Türk lirası olduğunu tahmin edelim. Sonra vergi miktarını bularak tahminimizle karşılaştıralım:

Şekil 4.47 Vatansızlık ve dürüstlük değeri

7.S.M.D.K'da (S.155) Sayılar ve İşlemler ünitesi yüzdeler konusunda bir soruda, işçinin aylık ücretinin belirli bir yüzdesini vergi olarak devlete ödemesi ifadelerine yer verilmiştir. Gelir vergisi olarak ifade edilen bu metinde vatansızlık ve dürüstlük değerine vurgu yapılmıştır.

7C sınıf başkanlığı seçimine katılan 4 adayın almış oldukları oy yüzdeleri yandaki tabloda verilmiştir. Bu verileri uygun grafikte gösterelim:

Tablo: Alınan Oy Yüzdeleri

Adaylar	Ayşe	Bahar	Cenk	Doğa
Alınan oy (%)	30	40	20	10

Şekil 4.48 Adalet değeri

7.S.M.D.K'da (S.255) Veri Analizi ünitesinde, grafik oluşturma kazanımında geçen bir örnekte sınıf başkanlığı için seçim ve oy kavramlarına yer verilmiş; adalet değerine vurgu yapılmıştır.

Çetin ailesi, her ay 240 TL olmak üzere 6 taksitte ödeyeceği bir buzdolabı satın alıyor. Bu aile, sözünde durarak 6 ay boyunca ödemelerini düzenli olarak yapıyor.

Çetin ailesinin buzdolabı için kaç Türk lirası ödediğini hangi işlemi yaparak gösterebileceğinizi açıklayınız.

Şekil 4.49 Dürüstlük ve sorumluluk değeri

7.S.M.D.K'da (S.28) Sayılar ve İşlemler ünitesi, tam sayılarla çarpma işlemi açıklayıcı örnekte geçen; bir ailenin sözünde durarak ödemelerini düzenli yapması ifadeleri ile dürüstlük ve sorumluluk değerlerine vurgu yapılmıştır.

Yukarıdaki oyuncuğun KDV (Katma Değer Vergisi) hariç satış fiyatı 200 TL'dir. Bu oyuncuğun %18 KDV'li satış fiyatı ise 236 TL'dir.

Oyuncağın KDV'li fiyatını hangi yollarla bulabileceğinizi açıklayınız.

Şekil 4.50 Dürüstlük ve vatanseverlik değeri

7.S.M.D.K'da (S.161) Sayılar ve işlemler ünitesi, yüzdeler konusunda yer alan bir soruda katma değer vergisine kavramına değinerek vergi ifadesi üzerinden vatanseverlik ve dürüstlük değerine vurgu yapılmıştır.

Ayça, akşam yemeğini ailesi ile birlikte bir lokantada yedi. Yemek sonunda getirilen hesap fişinde yemek bedeli 150 TL, KDV %8 olarak yazılı iken toplam kısmı silik olduğundan okunamıyordu. Toplam yemek bedelini Ayça ile babası aşağıdaki gibi hesapladılar. Yapılan hesaplamaları inceleyelim:

..... Lokantası
01.05.2017 Fiş no.: 002
Yemek Bedeli: 150 TL
KDV : %8
Toplam :

Ayça'nın yaptığı hesaplamaya göre;

$$150 \text{ TL'nin } \%8\text{'i (KDV'si), } 150 \cdot \frac{8}{100} = \frac{120}{100} = 12 \text{ TL eder.}$$

Toplam yemek bedeli, $150 + 12 = 162 \text{ TL eder.}$

Babanın yaptığı hesaplamaya göre;

Toplam yemek bedeli,

$$\begin{array}{r} 150 \\ \times 1,08 \\ \hline 1200 \\ + 150 \\ \hline 162,00 \text{ TL'dir.} \end{array}$$

Ayça ile babasının yaptığı hesapların sonuçları aynıdır.

Siz de yaptığınız alışverişlerde KDV (Katma Değer Vergisi) fişi alma sorumluluğunu yerine getiriyor musunuz?

Şekil 4.51 Dürüstlük ve vatanseverlik değerleri

7.S.M.D.K'da (S.161) Sayılar ve işlemler ünitesi, yüzdeler konusunda yer alan bir soruda katma değer vergisi vurgusu ve alışveriş fişi ile yapılan hesaplamaların tutarlılığına ilişkin fiş alma ifadelerine değinilmiştir. Dolayısıyla dürüstlük ve vatanseverlik değerlerine vurgu yapılmıştır.

Bir ailenin aylık geliri 2875 TL'dir. Bu ailenin aylık giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo: Aylık Giderler

Giderler	Kira	Gıda	Giyim	Eğitim	Diğerleri
Gider miktarı (TL)	600	950	450	300	425

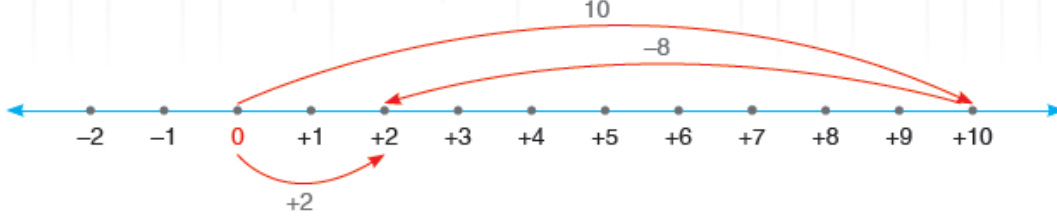
Ailenin gelir ve giderlerini tam sayılarla gösteriniz. Bu ailenin ay sonundaki gelir ve gider farkını ifade eden matematik cümlesini nasıl yazabileceğinizi açıklayınız.

Şekil 4.52. Öz denetim değeri

7.S.M.D.K'da (S.12) Sayılar ve İşlemler ünitesinde, tam sayılar konusuna ilişkin bir örnekte, maaş, gelir gider farkı kavramları ile öz denetim değerine vurgu yapılmıştır

Arif harçlığından 10 TL artırdı. Arif, artan parasının 8 TL'si ile yardım kuruluşu Kızılayın pullarından aldı. Arif'in kaç Türk lirasının kaldığını bulalım:

Arif'in artan parasını +10, Kızılaya verdiği para miktarını -8 tam sayısı ile gösteririz. Arif'in kaç Türk lirası kaldığını sayı doğrusunda inceleyelim:

Şekil 4.53 Öz denetim, tasarruf ve yardımseverlik değerleri

7.S.M.D.K'da (S.13) Sayılar ve İşlemler ünitesinde, tam sayılar konusuna ilişkin bir örnekte, harçlığını artırarak biriktirmesi ifadesi ile öz denetim ve tasarruf, yardım kuruluşu Kızılay'a para aktarması ifadesi ile de yardımseverlik değerine vurgu yapılmıştır.

Şule, 1. dönemde matematik dersindeki sınavlarda beklediği başarıyı elde edemedi. 2. dönemde azimle dersine çalışarak notlarını yükseltti. Şule'nin matematik dersinden birinci ve ikinci dönemde 100 üzerinden aldığı puanlar aşağıdaki grafikte gösterilmiştir. Bu grafiği yorumlayalım:

Şekil 4.54 Öz denetim ve sabır değerleri

7.S.M.D.K'da (S.238) Veri İşleme ünitesinde yer alan bir soruda, azimle ders çalışma ifadesiyle öz denetim ve sabır değerlerine vurgu yapılmıştır.

Deniz, hastanede yatan ilköğretmenini ziyaret etmek için hastanenin giriş katından asansöre binerek 3. kattaki dâhiliye bölümüne çıktı. Ziyaretini tamamlayıp asansöre binerek 5 kat aşağıdaki otoparka indi. Otoparkın hastanenin kaçınıcı katında olduğunu bulalım:

$$\begin{aligned} (+3) - (+5) &= (+3) + (-5) \\ &= -2 \text{ olur.} \end{aligned}$$

Hastanenin otoparkı -2. kattadır.

Şekil 4.55 Saygı ve sevgi değerleri

7.S.M.D.K'da (S.14) Tam Sayılarla İşlemler ünitesinde ele alınan konu açıklayıcı bir örnekte, hastanede yatan öğretmenini ziyaret etmesi ve bu ifadenin şekilde görselle ifadesi ile saygı ve sevgi değerlerine vurgu yapılmıştır.

Şekil 4.56 Saygı, sevgi ve yardımseverlik değerleri

7.S.M.D.K'da (S.22) Tam Sayılarla İşlemler ünitesinde ele alınan konu açıklayıcı bir örnekte, bayram ziyareti ve yardım kuruluşu Yeşilaya bağış kavramıyla saygı, sevgi ve yardımseverlik değerlerine vurgu yapılmıştır. Ayrıca bir görsel ile de bu durum ayrıca desteklenmiştir.

Şekil 4.57 Saygı, sevgi ve sorumluluk değerleri

7.S.M.D.K'da (S.109) Örüntüler ve İlişkiler Konusunda konuya giriş bölümünde, bir görsel de içeren bir örnek metinde geçen 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ifadesi ile saygı ve sevgi değerine vurgu yapılmıştır. Ayrıca prova ifadesi ile de sorumluluk değerine vurgu yapılmıştır.

7.S.M.D.K'da (S.19) Tam Sayılar konusunu içeren ünite de yer alan bu görsel destekli problemde maden işletmedeki işçilerin işleri için aldığı sorumluluk değerine vurgu yapılmıştır.

Nüfusu 5 000 000 civarında olan bir ilde trafik kazalarının nedenleri araştırılıyor. Araştırma sonucunda trafik kazalarının nedenleri ile ilgili aşağıdaki tablo oluşturuluyor. Tablodaki verileri uygun grafiklerle gösteriniz. Aynı verileri başka hangi grafiklerle gösterebileceğinizi belirleyiniz. Buna göre bir grafik çiziniz. Grafiği inceleyerek en çok kaza nedeninin trafik kurallarına uyma ile olan ilişkisini açıklayınız.

Tablo: Trafik Kazalarının Nedenleri

Kaza nedenleri	Sürücü	Yol	Yolcu	Taşıt	Yaya
Yüzdesi (%)	60	10	4	8	18

Şekil 4.58 Sorumluluk değeri

7.S.M.D.K'da (S.258) Veri toplama ve uygun grafiğe çevirme basamaklarını içeren ilgili soruda, trafik kurallarına uyma kavramı ile sorumluluk değeri vurgulanmıştır.

Eda Hanım, kimsesiz çocuklar yararına düzenlenen kermeste satmak için limonata yapmaya karar verdi. Bunun için 1 bardak limon suyu ile 4 bardak suyu karıştırmaktadır. Eda Hanım, limonları sıkarak 5 bardak limon suyu elde etmiştir. Buna göre Eda Hanım'ın limonata yapabilmesi için bu limon suyuna kaç bardak su eklemesi gerektiğini bulalım:

1 bardak limon suyunun, 4 bardak suya oranı $\frac{1}{4}$ 'tür. Bunun anlamı, limonata elde etmek için 1 bardak limon suyu ile aynı bardaklarla 4 bardak suyu karıştırılmasıdır.

Limonata yapmak için 5 bardak limon suyuna kaç bardak su eklemesi gerektiğini bir tablo düzenleyerek bulalım:

Şekil 4.59 Yardımseverlik değeri

7.S.M.D.K'da (S.134) Oran kavramını içeren konu açıklayıcı örnekte kimsesiz çocuklar yararına düzenlenen kermes ifadesiyle yardımseverlik değerine vurgu yapılmıştır.

Nurşen Hanım, mezun olduğu ortaokulun kütüphanesine 360 roman, 540 öykü, 72 ansiklopedi, 92 şiir ve 376 tane diğer alanlarla ilgili kitap bağışladı. Bu verileri bir sıklık tablosunda gösteriniz. Tablodaki verileri uygun olan grafiklerle gösteriniz.

Şekil 4.60 Yardımseverlik değeri

7.S.M.D.K'da (S. 258) Veri işleme konusunda verilere uygun Çizelge oluşturma kazanımı içeren bir soruda yer alan, kitap bağışlamak kavramı ile yardımseverlik değerine vurgu yapılmıştır.

Uygulama Basamakları

- İkişer kişilik gruplar oluşturunuz.
- Her grup üyesi rasyonel sayılarla, işlem önceliğini ayraçlar kullanarak belirteceği birer çok adımlı işlem yazsın.
- Her grup üyesi, diğer üyenin yazdığı çok adımlı işlemi, işlem önceliklerine dikkat ederek yapsın.
- Gruplar yapılan işlemlerin doğruluğunu kontrol etsin.

Şekil 4.61 İletişim değeri

7.S.M.D.K'da (S. 91) Rasyonel sayılarla işlemler uygulama bölümünde yer alan, grup oluşturma ifadesi ile işbirliği benzetimi yapılarak iletişim değerine vurgu yapılmıştır.

Araç ve Gereç

- Karton
- Makas
- Boya kalemleri

Uygulama Basamakları

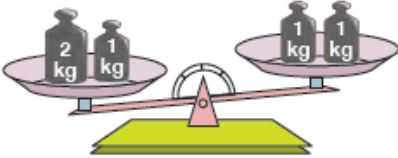
- İkişer kişilik gruplar oluşturunuz.
- Gruplar, sabit terimi de olan birer cebirsel ifade yazsın.
- Gruplar $\rightarrow x$, $\rightarrow +1$ olacak şekilde kartonlarından cebir karoları kessin (Makası dikkatli kullanınız.).
- Gruplar, cebirsel ifadelerinin belirledikleri doğal sayı kadar katını modelleyerek bulsun.
- Gruplar yaptıkları çalışmaları sınıfa açıklasın.
- Yapılan çalışmaların doğruluğuna sınıfça karar veriniz.

Şekil 4.62 İletişim değeri

7.S.M.D.K'da (S. 107) Cebirsel ifadelerle işlemler uygulama bölümünde yer alan, grup oluşturma, sınıfça karar verme ifadeleri ile işbirliği benzetimi yapılarak iletişim değerine vurgu yapılmıştır.

Uygulama Basamakları

- Yandaki terazinin denge durumunu inceleyiniz.
- Terazinin dengede olabilmesi için sağ kefeye konulacak kütlenin miktarını x ile belirtiniz. Terazinin denge durumunu gösteren denklem ifadesini yazınız.
- Yazdığınız denklemi çözünüz.
- Bulduğunuz kütle miktarını denklemdaki bilinmeyenine yerine yazarak çözümün doğruluğunu kontrol ediniz.
- Çalışmanızı sınıfa açıklayınız.
- Yapılan çalışmaların doğruluğuna, her arkadaşınızın çalışmasını dikkate alarak sınıfça karar veriniz.

Şekil 4.63 İletişim değeri

7.S.M.D.K'da (S. 123) Eşitlik ve Denklem konusu uygulama bölümünde yer alan sınıfça karar verme ifadesi ile işbirliği benzetimi yapılarak iletişim değerine vurgu yapılmıştır.

4.4. SEKİZİNCİ SINIF MATEMATİK DERS KİTABINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, Ortaokul 8.sınıf Matematik Ders Kitabındaki değerlerin frekans yüzdelere ilişkin bulgular aşağıdaki Çizelgede verilmiştir.

Çizelge 4.4 8.Sınıf Ders Kitabındaki Değerlerin Frekans ve Yüzdeleri

Değerler	Frekans	Yüzde
BAĞLANTI KURMA	6	13,95
EŞİTLİK	6	13,95
YARDIMSEVERLİK	6	13,95
SORUMLULUK	5	11,63
RASYONELLİK	4	9,30
ÖZDENETİM	4	9,30
DOSTLUK	2	4,65
İLETİŞİM	2	4,65
ESNEKLİK	2	4,65
VATANSEVERLİK	2	4,65

Çizelge 4.4 (devam ediyor)

Değerler	Frekans	Yüzde
ADALET	2	4,65
SEVGİ	1	2,33
SAYGI	1	2,33
TASARRUF	0	0,00
ÖZGÜRLÜK	0	0,00
DÜRÜSTLÜK	0	0,00
PAYLAŞIM	0	0,00
SABIR	0	0,00
BİLİMSELLİK	0	0,00
ESTETİK	0	0,00
TOPLAM	43	100,00

Çizelgede görüldüğü gibi ortaokul matematik 8.sınıf ders kitaplarındaki metin ve görsellerdeki değerler incelenmiş ve değerlerin frekanslarına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Bulgulara göre en çok yer alan değer 6 kez (%13,95) tekrar eden "bağlantı kurma", "eşitlik" ve "yardımseverlik" değerleri olduğu tespit edilmiştir. Matematiksel değerlerden rasyonellik değeri bazı teoremlerin uygulama aşamalarında incelenerek ilk defa yer almıştır.

Çizelgede belirtilen her bir değer için analizler aşağıda sırasıyla verilmiştir. Bazı metin ve görsellerde yer alan birden çok değer bulgusu içeren ifadeler birlikte değerlendirilmiştir.

Sevinç ve arkadaşları, hafta sonu sinemaya mı yoksa tiyatroya mı gidecekleri konusunda karar verememişlerdir. Sevinç, oylama yapmayı önermiştir. Oylama sonucunda sinemaya gidelim diyenlerin sayısının 3 katının 2 eksiği, arkadaş grubunun sayısından fazladır. Grupta 4 kişi olduğuna göre sinemaya mı yoksa tiyatroya mı gidilmiştir?

Şekil 4.64 Adalet değeri

8.S.M.D.K'da (S. 208) ünite değerlendirme sorularında yer alan problemde sinema etkinliği yer almış ve yapılacak olan etkinliğin oylama ile yapılmasında eşitlik ilkesi gözetilmiştir. Dolayısıyla metindeki bu ifadede adalet değerine vurgu yapılmıştır.

Merve, hastalandığı için 1 hafta okula gidememiştir. Merve'nin en yakın sınıf arkadaşı olan Ayşe, okul çıkışında okulu ile evi arasındaki mesafenin 3 katının 150 m eksik kadar yolu yürüyerek Merve'yi evinde ziyaret etmiş ve ona eksik kaldığı ders konularını anlatmıştır. Merve'nin evi ile okulu arası mesafe 1,5 km'den fazla olduğuna göre Ayşe'nin evi ile okulu arasındaki mesafenin en küçük tam sayı değeri kaç metre olur?

- A) 551 B) 550
C) 549 D) 545

Şekil 4.65 Sevgi, dostluk ve yardımseverlik değerleri

8.S.M.D.K'da (S. 208) ünite değerlendirme sorularında yer alan problemde, metinde en yakın arkadaş ve ziyaret ile ödevlerinde yardım kavramları yer almıştır. Bu ifadelerle sevgi, dostluk ve yardımseverlik değerlerine vurgu yapılmıştır.

Örnek

Beyza'nın bir gün boyunca yapmış olduğu etkinlikler ve bu etkinlikler için ayırdığı süreler yandaki tabloda verilmiştir.

Beyza'nın etkinliklerini ve bu etkinlikler için ayırdığı süreleri daire grafiği ile gösterelim. Grafiği yorumlayalım.

Tablo: Gün içinde yapılan etkinlikler

Etkinlikler	Süreler
Okul	6 saat
Uyku	8 saat
Ders çalışma	4 saat
Temizlik ve kişisel bakım	1 saat
Diğer	5 saat

Şekil 4.66 Öz denetim ve sorumluluk değerleri

8.S.M.D.K'da (S. 82) Denklemler ve Eşitsizlikler ünitesi, daire grafiği oluşturma amaçlı Çizelge şeklinde düzenlenen ve dönüşümü istenen örnekte yer alan gün içi etkinlik planlama sorumluluk değeri ile ilişkilendirilmiştir. Etkinliklerin gün ve saatler ile planlanması ifadelerinde ise öz denetim değerine vurgu yapılmıştır.

Mert, kendisi için günlük ders çalışma planı hazırlamıştır. Çalışma planında günlük belirli bir ders çalışma süresi belirlemiştir. Matematik dersi sınavına hazırlanmak için günlük ders çalışma süresinin 2 katından 1 saat fazlası süreyle ders çalışmıştır. Matematik sınavı için 5 saatten fazla ders çalıştığına göre Mert'in günlük ders çalışma süresinin en küçük tam sayı değeri kaçtır?

Şekil 4.67 Öz denetim değeri

8.S.M.D.K'da (S. 208) Denklemler ve Eşitsizlikler ünitesinde yer alan bir örnekte yer alan günlük ders çalışma planı hazırlama ifadeleri ile öz denetim değerine vurgu yapılmıştır.

Bir belediye otobüsünde oturan yolcuların sayısının 2 katının 5 fazlası kadar ayakta yolcu vardır. Otobüse bir yaşlı çift bindiğinde iki kişi onlara oturmaları için yer vererek ayakta yolculuk yapmıştır. Bu durumda ayaktaki yolcuların sayısı 25'den fazla ise oturan yolcuların sayısı en az kaçtır?

A) 9

B) 10

C) 11

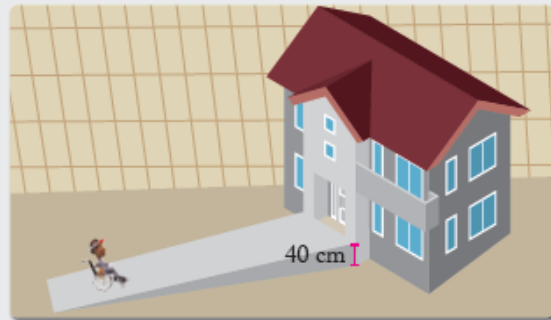
D) 12

Şekil 4.68 Saygı ve Yardımseverlik değerleri

8.S.M.D.K'da (S. 208) Denklemler ve Eşitsizlikler ünitesinde yer alan bir örnekte geçen olayda yaşlı çiftte yer verme ifadeleri ile saygı ve yardımseverlik değerlerine vurgu yapılmıştır.

Örnek

Çevremizde engelliler için bazı düzenlemeler yapıldığını görürüz. Bunlardan biri tekerlekli sandalye kullanan engelliler için yapılan rampalardır. Standartlara göre rampanın eğimi en fazla 0,08 olmalıdır. Buna göre resimdeki rampanın yüksekliği 40 cm ise yatay uzunluğunun en az kaç santimetre olması gerektiğini bulalım.

Şekil 4.69 Sorumluluk ve yardımseverlik değerleri

8.S.M.D.K'da (S. 208) Denklemler ve Eşitsizlikler ünitesi, eğitim hesaplama amaçlı oluşturulan bir düzenekte, engelliler için düzenleme yapılması ifadeleri ile sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine vurgu yapılmıştır.

Serhat, "Temiz okul temiz çevre" adlı bir proje hazırlamıştır. Bu projede kendisine yardımcı olan gönüllü sınıf arkadaşlarının sayısının 5 katının 7 fazlası, sınıf mevcudundan fazladır. Sınıf mevcudu 32 kişi olduğuna göre Serhat'a yardımcı olan gönüllü arkadaşlarının sayısı en az kaçtır?

A) 3

B) 4

C) 5

D) 6

Şekil 4.70 Sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri

8.S.M.D.K'da (S. 208) Denklemler ve Eşitsizlikler ünitesi, denklem kurma içeren soruda geçen temiz okul temiz çevre projesi adına gönüllülük ifadeleri ile sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine vurgu yapılmıştır.

Mühendis Ahmet Bey, yurt dışında köprü yapımı konusunda eğitim almış ve ülkesine faydalı olmak için geri dönmüştür. Ahmet Bey, yurt dışında eğitim gördüğü sürenin 3 katından 2 yıl fazlası kadar yurt içinde çalışmıştır. Ahmet Bey, yurt içinde 17 yıldan az bir süre çalıştığına göre Ahmet Bey'in yurt dışındaki eğitim süresinin en büyük tam sayı değeri kaçtır?

A) 4

B) 3

C) 2

D) 1

Şekil 4.71 Vatanseverlik ve özdenetim değeri

8.S.M.D.K'da (S. 208) Denklemler ve Eşitsizlikler ünitesinde, eşitsizlik içeren bir problemde geçen ülkesine faydalı olmak için geri dönmek ifadeleri ile vatanseverlik ve özdenetim değerine vurgu yapılmıştır.

Bilgi

Kareköklü ifadelerle toplama işlemi yapılırken karekök içindeki sayıların eşit olması gerekir. Karekök içindeki sayılar eşit ise katsayılar toplamı, eşit olan kareköklü ifadeye katsayı olarak yazılır.

$$a\sqrt{x} + b\sqrt{x} = (a + b)\sqrt{x}$$

Şekil 4.72 Eşitlik değeri

8.S.M.D.K'da (S. 60) Kareköklü sayılar konusunda, eşitlik ifade ve gösterimi ile eşitlik değerine vurgu yapılmıştır.

Etkinlik

1) Yandaki çarpma işlemine ait tabloyu inceleyerek verilmeyen sayıları bulunuz.

2) Verilmeyen sayıları bulmak için hangi işlemlerin yapılması gerektiğini söyleyiniz.

3) Kareköklü ifadelerle bölme işlemi yapılırken nasıl bir yöntem kullanılacağına arkadaşlarınızla beraber karar veriniz.

.		$\sqrt{3}$		$\sqrt{7}$
$\sqrt{2}$	$\sqrt{4}$	$\sqrt{6}$	$\sqrt{10}$	$\sqrt{14}$
	$\sqrt{6}$	$\sqrt{9}$	$\sqrt{15}$	$\sqrt{21}$
$\sqrt{5}$	$\sqrt{10}$	$\sqrt{15}$	$\sqrt{25}$	$\sqrt{35}$
	$\sqrt{14}$	$\sqrt{21}$	$\sqrt{35}$	$\sqrt{49}$

Şekil 4.73 Bağlantı kurma ve iletişim değerleri

8.S.M.D.K'da (S. 69) Kareköklü sayılar konusunda, nasıl bir yöntem ifadesi ve beraber ifadeleri ile bağlantı kurma ve iletişim değerlerine vurgu yapılmıştır.

Verilerin Grafik ile Gösterimi

Deney, gözlem veya anket sonucunda elde edilen verilerin temsil edilmesi (gösterilmesi) için kullanılan nokta, şekil, resim veya çizgilere **grafik** denir.

Grafikler, ekonomide, meteorolojide ve fen bilimlerinde sıkça kullanılır. Grafikler, sayısal verileri görsel hâle getirerek onları daha hızlı anlamamızı sağlar. Veriler arasındaki ilişkileri ve bir verinin bütün veri grubu içindeki yerini görerek birtakım sonuçlara ulaşmamıza yardımcı olur. Bu sonuçlara dayalı olarak tahminde bulunmamızı sağlar.

Verilerin gösteriminde amaca yönelik çeşitli grafik türleri kullanılabilir.

Şekil 4.74 Bağlantı kurma değeri

8.S.M.D.K'da (S. 75) Veri işleme konusunda, grafik ekonomi ilişkisi ifadeleri ile bağlantı kurma değerine vurgu yapılmıştır.

Örnek

30 kişilik bir sınıftaki öğrencilere uygulanan başarı durumunu belirleme anketinde bulunan "Ödevlerinizi zamanında yapar mısınız?" sorusuna verilen cevaplara ait veriler yandaki tabloda verilmiştir. Tablodaki verilerin gösterimi için en uygun grafik türünü belirleyerek çizelim.

Tablo: Anket sonuçları

Cevap seçenekleri	Verilen cevaplar
Her zaman	12
Genellikle	10
Bazen	6
Hiçbir zaman	2

Şekil 4.75 Esneklik değeri

8.S.M.D.K'da (S. 87) Veri işleme konusunda, en uygun grafik türü ifadeleri ile esneklik değerine vurgu yapılmıştır.

Örnek

Hava sıcaklığındaki değişimi inceleyen bir meteoroloji uzmanı, 5 saatlik süre içinde hava sıcaklıklarını ölçerek yandaki tabloyu hazırlamıştır. Tablodaki verilerin gösterimi için en uygun grafik türünü belirleyerek çizelim.

Tablo: Sıcaklık değişimi

Süre	Sıcaklık
Başlangıç	2 °C
1. saat	10 °C
2. saat	8 °C
3. saat	4 °C
4. saat	-2 °C
5. saat	-4 °C

Şekil 4.76 Esneklik değeri

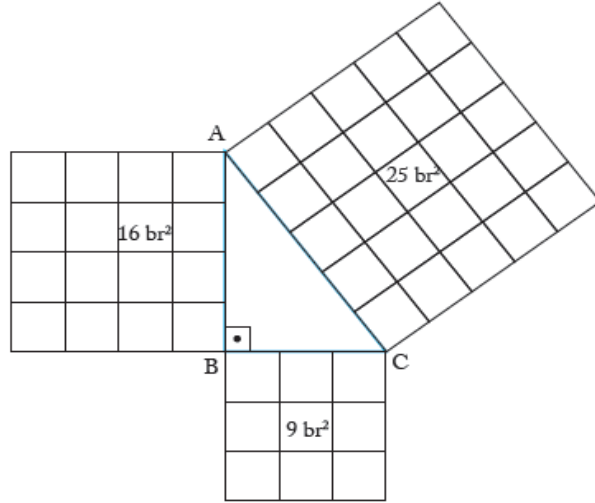
8.S.M.D.K'da (S. 88) Veri işleme konusunda, en uygun grafik türü ifadeleri ile esneklik değerine vurgu yapılmıştır.

Eski Mısır'da bahar aylarında Nil Nehri'nin taşması sonucunda ekin alanlarının sınırlarını belirten işaretler sürekli kayboluyordu. Bu nedenle tekrar tekrar ölçümler yapıp sınırlar yeniden belirleniyordu. O günlerde günümüzün teknolojik ölçüm aletleri olmadığından Mısırlılar, kendilerine göre bazı yöntemler geliştirmişlerdi. Bu yöntemlerden biri de dik üçgenin özelliklerini kullanarak yapılan ölçümdür. Resimdeki gibi 12 br uzunluğunda olan iple iki kenarı 3 br ve 4 br olan üçgen oluşturulduğunda bu kenarlar arasındaki açının ölçüsü 90° olur.

Yandaki şekilde alanları 9 br^2 , 16 br^2 ve 25 br^2 olan kareler ABC dik üçgenini oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir.

Dikkat edilirse bir kenarı ABC dik üçgeninin hipotenüsünü oluşturan karenin alanı, dik kenarları oluşturan karelerin alanlarının toplamına eşittir.

Sizce ABC dik üçgeninin kenar uzunlukları olan 3, 4 ve 5 sayıları arasında nasıl bir ilişki vardır?

Şekil 4.77 Rasyonellik değeri

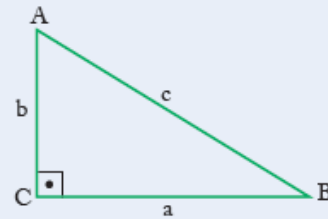
8.S.M.D.K'da (S. 237) Pisagor Bağıntısı konusunda, kendilerine göre ve görsel ifadeleri ile rasyonellik değerine vurgu yapılmıştır.

Bilgi

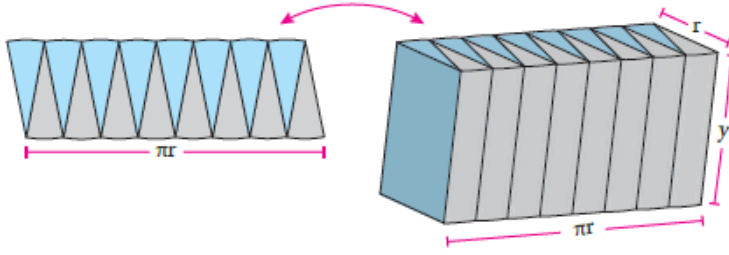
Bir dik üçgende dik kenar uzunluklarının karelerinin toplamı, hipotenüs uzunluğunun karesine eşittir.

ACB dik üçgeninde $a^2 + b^2 = c^2$ dir.

Şekil 4.78 Rasyonellik değeri

8.S.M.D.K'da (S. 238) Pisagor Bağıntısı konusunda, hipotenüse uzunluğunun formüsel gösterimi ve görsel ifadeleri ile rasyonellik değerine vurgu yapılmıştır.

! Uyarı

Dikdörtgenler prizmasının hacmi, taban alanı ile yüksekliğinin çarpımına eşittir.

Dikkat edilirse silindir parçalarının sayısı arttıkça parçaların birleştirilmesiyle oluşan cismin tabanı giderek dikdörtgene benzer. Cismin tabanını kenar uzunlukları r ve πr olan dikdörtgen olarak kabul edelim. Bu durumda silindirin hacmini dikdörtgenler prizmasının hacminden hareketle

$$\underbrace{\pi r^2}_{\text{Taban alanı}} \cdot \underbrace{y}_{\text{Yükseklik}} = \pi r^2 y$$

olarak tahmin edebiliriz.

Şekil 4.79 Rasyonellik değeri

8.S.M.D.K'da (S. 335) Geometrik cisimlerin hacmi konusunda, kabul edelim ki ve görsel ifadelerden ispat yöntemleri ile rasyonellik değerine vurgu yapılmıştır.

4.5. MATEMATİK ÖĞRETİM PROGRAMLARINDAKİ DEĞERLERİN DEĞİŞİMİNE AİT BULGULAR

Geçmişten günümüze matematik öğretim programlarını incelediğimizde değer kavramının ve değerler eğitiminin yayınlanan öğretim programlarında ne ölçüde yer aldığı görülmektedir. 2005 yılında yürürlüğe giren 'Yapılandırmacı Eğitim' adı altında öğrenci merkezli ve doğrudan öğrenciyi sistemin merkezinde gören öğretim programından son yayınlanan öğretim programına kadar olan süreç incelenmiştir. Bu süreçte öğretim programlarındaki değer kavramının ve değerler eğitiminin açık ya da örtük değişimi ve gelişimi sunulmuştur.

2005 yılında yayınlanan programda değer kavramına doğrudan ya da dolaylı olarak değinilmemiştir. Ancak öğretim programının kazanımları ile eşleşen ara disiplinlerle ilişkilendirme bölümünde bazı toplumsal rollerden bahsedilmiştir. Bunlara örnek verecek olursak:

- ‘İnsan Hakları Ve Vatandaşlık Kazanımları’ adı altında seçme seçilme, her durumda yasal olan yöntemlere başvurma gibi kavramlara,
- ‘Kariyer Bilincini Geliştirme Kazanımları’ adı altında tutumlu olmaya,
- ‘Girişimcilik Kazanımları’ adı altında gündelik hayatında planlı olma yöntemlerine, matematiksel ilişkiler kurarak nasıl ulaşılabilir olduğuna yer verilmiştir.

2009 matematik öğretim programında değer kavramına yer verilmemiştir. Programın genel amaçlar bölümünde; ruhsal, bedensel, ahlâki sağlıklı fertler yetiştirebilme üzerinde durulmuştur. Ayrıca özgür bir kişilik anlayışına, karakterli, bilimsel düşünebilen, toplumun hassasiyetlerine karşı sorumlu, yaratıcı fikirler sunabilen bireyler yetiştirilmesi gibi düşüncelere programın genel amaçlar metninde değinilmiştir. Bazı etkinliklerde yer alan metinlerinde geçen ara disiplin kavramı altında vatandaşlık ve insan hakları kavramlarına atıfta bulunulmuştur. Dolayısıyla disiplinler arası ilişki kurma adı altında ders planında yer alan bölümde daha çok ilişkilendirme boyutu esas alınmış ve değer kavramına doğrudan yer verilmemiştir.

2013 ve 2015 matematik öğretim programlarında değer kavramına doğrudan ya da dolaylı olarak değinilmemiştir.

2017 yılında yayınlanan program ile değer kavramı ilk defa doğrudan değer kavramına yer verilmiştir. Bu değerlerden bir kısmının günlük yaşamda doğrudan yer aldığını ve bunları özümseyebilmek ve matematiksel kazanımlarla ilişkilendirerek yaşantımıza değer kavramını doğru bir şekilde dahil etmek adına açıklamalar getirilmiştir (MEB 2017).

Adalet ve paylaşım: Bütün faaliyetler boyunca öğrencilerin sürece dahil edilmesi ve fikir beyan ederek tartışılması bu değerlerin kazanıma dönüşmesinde oldukça önemlidir. Özellikle de problem çözümünde, denklem kurmada yani katılımın etkin olması gerektiği durumlarda daha önemlidir. Eşit paylaşımın anlatıldığı durumlarda adil bir şekilde paylaşımın her zaman eşit paylaşım ile eşdeğer olmadığı durumlar da dikkate alınmalıdır. Kesir ve bölme içeren etkinliklerde matematiksel paylaşımın toplumsal paylaşım ile ilişkisi kurulabilir.

Bilimsellik: Bu değer öğrencilerin bilimsel bir bakış açısı kazanabilmesini dikkate alır. Teknoloji ve bilimde var olan gelişmelerin incelenmesi, buradan elde edilmiş tüm verilerin toplanıp düzene girmesi, yorumlanabilmesi ve anlam içeren bir bütün biçiminde

değerlendirilebilmesi gibi bilimsel süreçler verilerin işlenmesi konusu başlığında kazandırılmalıdır.

Esneklik: Sonuç anlamında matematik belirli bir kesinlik içerse de süreçte gerçekleşeni ortaya çıkarmada değişik metotlar denenebilir. Problem çözme ve problem kurma sürecinde birkaç farklı yöntem süreçte fayda sağlayabilir. Öyle ki bazen sonuçlar bile farklı çıkabilir. İşte burada standart olmayan ölçü birimleri kazanımları işaret edilerek bu değer bir kazanıma dönüştürülebilir.

Estetik: Daha çok karşımıza sayı veya şekil olarak çıkan örüntü kavramı matematikte temel unsurlardan biridir. Geometrik şekillerle inşa edilmiş öteleme, simetri, yansıma gibi kavramlar yer alır. Dolayısıyla bu oluşumlardaki sistematik yapı matematik dersinde incelenir. Bu süreçte simetri temel konu olarak bakılarak geometrik şekiller aracılığıyla öğrencilerin estetik değer algı ve düzeyinde gelişim sağlanabilir.

Eşitlik: Matematiksel anlamda düşünebilmenin gelişmesi sırasında sonuç olarak aynı olan ama farklı şekillerde gösterilen ifadeler incelenir. Örneğin 4.2 , $1+7$, 64 , $16:2$, 2^3 gibi farklı temsil durumları aynı çokluğu belirttiği, yani 8 'e karşılık geldiği örneği verilebilir. Aynı çokluk belirten ama farklılık içeren gösterimlerde, anlam, kavram, görünüm vb. farklılıkların gerçekte bir farklılık değil aynı durumun farklı görüntüleri olduğu bu şekilde düşünülebilir. Farklılıklar buradan yola çıkarak eşitlik değerinin matematik öğretiminde yer alan eşitlik kavramıyla benzerliği gösterilebilir.

Tasarruf: Günümüzde büyük bir hızla çoğalan nüfusla beraber kaynaklarımızın daha dikkatli kullanımı önem arz etmektedir. Programın ölçme bölümünde bulunan kazanımlar bu değer içerdiği kapsamda dikkate alınabilir.

2018 yılında yayınlanan matematik öğretim programında ise değerlerimiz kök değerler adı altında birleştirilmiş ve genel anlamdaki aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

Kök Değerler: Disiplin alanlarının her birinde öğrencilere aktarılması planlanan 10 kök değer ve bu değerlere ilişkin tutum ve davranışlar belirlenmiştir. Okul ve öğretmenlerin, değerleri programların tamamlayıcı bir parçası gibi ele alması ve uygun yöntemleri seçerek açık veya örtülü olarak öğrencilere kazandırması önemlidir. Değerleri okul içinde ve dışında pratiğe

dönüştürmeleri için öğrencilere uygun ve etkili fırsatlar sunulmalıdır. Öğrencilere akıl yürütme, yorum yapma, sorgulama, araştırma, bağlantı kurma ve değerlendirme becerilerini kullanabilecekleri çalışmalarla değer aktarımının gerçekleştirilmesi eğitimin esas amacına ulaşmasına çok önemli bir katkı sağlayacaktır. Kök değerler şunlardır: Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik (MEB 2018)

Çizelge 4.5 Değerlerin öğretim programlarına göre durumu

2005	2009	2013	2015	2017	2018
➤ --	➤ --	➤ --	➤ --	➤ Adalet	➤ Adalet
➤ --	➤ --	➤ --	➤ --	➤ Paylaşım	➤ Dostluk
➤ --	➤ --	➤ --	➤ --	➤ Bilimsellik	➤ Dürüstlük
➤ --	➤ --	➤ --	➤ --	➤ Esneklik	➤ Öz denetim
➤ --	➤ --	➤ --	➤ --	➤ Eşitlik	➤ Sabır
➤ --	➤ --	➤ --	➤ --	➤ Özgürlük	➤ Saygı
➤ --	➤ --	➤ --	➤ --	➤ Sabır	➤ Sevgi
➤ --	➤ --	➤ --	➤ --	➤ Saygı	➤ Sorumluluk
➤ --	➤ --	➤ --	➤ --	➤ Sorumluluk	➤ Vatanseverlik
➤ --	➤ --	➤ --	➤ --	➤ Tasarruf	➤ Yardımseverlik

BÖLÜM 5

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan birçok araştırmada görülmüştür ki değer kavramı ve buna bağlı olarak değerler eğitimi günümüz eğitiminde ve dolayısıyla toplum hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Bugün toplumsal ve kültürel açıdan değerlerin yaygın hale gelmesi sadece ülkemizin sorunu değildir. Bu yüzden birçok önemli kurum ya da kuruluş önemli projeler üreterek, insanlığın ortak dünya değerlerini ortaya çıkarma çabasına girmişlerdir. Bu araştırmada ortaokul düzeyinde Talim ve Terbiye Kurulu tarafından önerilmiş ortaokul matematik ders kitaplarındaki metin ve görseller, değerler açısından incelenmiş, sınıf düzeylerine göre ne ölçüde yer aldığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada öncelikle Türk Milli Eğitim sisteminde yer alan ve öğretim programında değerlere yaptığı tanımlardan yola çıkarak bir “Değer İnceleme Formu” hazırlanmıştır. Talim Terbiye Kurulu tarafından okutulması planlanan ve araştırmacının aktif olarak kullandığı özel yayınevlerine ait dört matematik ders kitabı araştırma için uygun görülmüştür. Kitaplar sınıf düzeyine göre sınıflandırılarak kitaplarda yer alan metin ve görsellerdeki değer içerikli ifadeler kodlara dönüştürülüp MAXQDA 12 programına aktarılmış ve elde edilen veriler ayrı ayrı ele alınmıştır.

5.1.1. Matematik Ders Kitaplarının İncelenmesinden Elde Edilen Sonuçlar

Beşinci sınıf matematik ders kitabındaki metin ve görsellerde en çok yer alan değer 13 kez (%15,12) tekrar eden “vatanseverlik” değeri olduğu tespit edilmiştir. Matematiksel değerlere yer verilmemiştir. Daha çok sorumluluk, bilimsellik ve öz denetim, eşitlik değerleri yer almıştır.

Altıncı sınıf matematik ders kitabındaki metin ve görsellerde en çok yer alan değerin 10 kez (%20,83) tekrar eden “bağlantı kurma” değeridir. Matematiksel bir değer olup kazanımlarda ilişkilendirme boyutuna önem verilmiştir. Birçok değere hiç yer verilmemiş olup metin ve görsellerde bazı değerlerle sınırlı kalmıştır.

Yedinci sınıf matematik ders kitabındaki metin ve görsellerde en çok yer alan değerin 4 kez (%14,81) tekrar eden dürüstlük, sorumluluk ve yardımseverlik değerleridir. Matematiksel değerlere yer verilmemiştir.

Sekizinci sınıf matematik ders kitabındaki metin ve görsellerde en çok yer alan değerin 6 kez (%13,95) tekrar eden bağlantı kurma, eşitlik ve yardımseverlik değerleridir. Matematiksel değerler sınıf düzeyi ve konu dağılımı nedeniyle daha çok yer almıştır. Ancak yine de çok sınırlıdır.

5.1.2. Matematik Öğretim Programları ve Matematiksel Değerlerin İncelenmesinden Elde Edilen Sonuçlar

2005, 2009, 2013 ve 2015 matematik öğretim programlarında değerlere yer verilmediği, buna karşılık 2017 programında değerler adı altında yeni bir bölüm ele alınarak on tane değere yer verildiği tespit edilmiştir. 2018 matematik öğretim programında değerler “Kök Değerler” adı altında tanımlanmıştır. 2017 matematik öğretim programında yer alan bilimsellik, estetik, eşitlik, özgürlük tasarruf gibi değerler 2018 matematik öğretim programında yer almamıştır. Fakat bazı kök değerler etrafında eş değer anlamlara gelecek şekilde dönüşmüştür. Vatanseverlik değeri ilk defa 2018 matemaatik öğretim programında yer almıştır.

Literatürde matematiksel değer kavramına değinen araştırmacıların tanımlamaları incelendiğinde, matematiksel değerler kategorisini üç alt kategoriye ayırdıkları görülmüştür. Bunlardan Genel Eğitimsel Değerler; doğruluk, dürüstlük gibi değerlerdir ve kök değerlerle benzerlik gösterir. Ancak matematiksel değerlerin olarak tanımlanan değerler; genel anlamda matematiğin doğası ve bilimsel disiplini ile ilgili olduğu yargısına varılmıştır.

5.2. ÖNERİLER

Bu bölümde; araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak bazı önerilere yer verilmiştir.

Matematik ders kitaplarının birer önemli araç olarak kullanıldığı, değerlerin kazanımına yönelik bu tür çalışmalar zenginleştirilmelidir.

Değer kavramı, 2017 matematik öğretim programında olduğu gibi kazanımlarla ilişkilendirildiği gibi derslerde de planlanarak kazanımlarla ilişkili olmalıdır ve ders kitaplarında etkinliklerde bu şekilde yer almalıdır.

Değerler eğitiminin kök değerlerle sınırlı kalmadan matematik öğretim programında ortak bir görüş çerçevesinde matematiksel değerleri de yansıtması ve kök değerlerimizle harmanlanarak öğrencilerde kazanıma dönüşmesi gerekmektedir.

Değerler eğitimine sadece Sosyal Bilgiler, Türkçe gibi derslerde değil, yaşamın her alanında ihtiyaç duyulan matematik dersinde de gerektiği kadar yer verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akbaba Altun S** (2003). Eğitim Yönetimi Ve Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1): 7-18
- Akbaş O** (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Dyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. 310 s.
- Anderson T** (2001). *The Hidden Curriculum in Distance Education: An Updated View*. *Change*. 33 (6). 28 – 35.
- Aslan H İ, Keskin S, C ve Önder Ş** (2019), “Ortaokul 6. Sınıf İngilizce Ders Kitaplarında Yer Verilen Değerler.” *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 4 (2): 355-371
- Aydın M** (2003). *Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği*. *Değerler Eğitimi Dergisi*. İstanbul: EDAM. C. 1 (3):121–144.
- Başçı Z** (2012). Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Erzurum örneği). *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum. 258 s.
- Beill B** (2003). *İyi Çocuk, Zor Çocuk “Doğru Davranışlar Çocuklara Nasıl Kazandırılır?”* (Çev. Cuma Yorulmaz). Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Bilgi Bülteni** (2007-2008) *Ailede Değerler Eğitimi*. Terakki Vakfı Özel Şişli Terakki Anaokulu. 2007-2008 Eğitim Yılı. Sayı: 2. Ankara: Müzik Eğitimi Yayınları No. 17. Kültür Kitapları Serisi No.3.
- Bishop A and Diane C** (1993). Report of the Task Force on Values in Education for the State of Arizona, Arizona Department of Education. www.eric.ed.gov, ERİC Document: ED 386 270.
- Bolay S H** (2007) Değerlerimiz ve Günlük Hayat. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi, Değerler Eğitimi Merkezi*. 1 (1): 12-19.
- Canatan A** (2008) *Toplumsal Değerler ve Yaşlılar*. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi. (1): 62-71.
- Çakmak G** (2007). *Oluşturmacı Kurama Dayalı Öğrenme Etkiliklerinin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Demokrasi Serüveni Ünitesindeki Değerleri Kazandırma Bakımından Etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. 129 s.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

- Çengelci T** (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleşmesinde İlişkin Bir Durum Çalışması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir. 273 s.
- Çepni S** (2003). “Üstün Yetenekli Çocuklara Verilen Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü”. *Değerler Eğitimi Dergisi*. İstanbul: EDAM. C.1(2):93–103.
- Çiftçi N** (2003). Kohlberg’in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. I (1):(43–47).
- Demirhan İşcan C** (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 377 s.
- Demirtaş S** (2009). *Çocuk Yuvasında Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Değer Eğitiminde Yaratıcı Dramanın Etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 185 s.
- Dilmaç B** (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul. 211 s.
- Dilmaç B** (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencilerine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği ile Sınanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya. 194 s.
- Evin İ ve Kafadar O** (2004). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının ve Ders Kitaplarının Ulusal ve Evrensel Değerler Yönünden İçerik Çözümlemesi*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2 (3), Yaz. ss. 293-304.
- Germaine R W** (2001). *Values education influence on elementary students' self esteem* (Doctoral dissertation, University of San Diego). AAT 9636945
- Haris E L** (1991). *Identifying Integrated Values Education Approaches in Secondary Schools*. Pro Quest Dissertations and Thesis. AAT. 9133943.
- Hunt B S** (1981). *Effects of Values Activities on Content Retention and Attitudes of Students in Junior High Social Studies Calasses*. ProQuest Dissertations and Thesis. AAT. 8117171.
- Kağıtçıbaşı Ç ve Kuşdil M E** (2000). Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45): 59–76.
- Karagöz B** (2013). *İlköğretim Öğrencilerine Değerlerin Okul Şarkıları Yoluyla Kazandırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya. 206 s.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

- Keskin Y** (2008). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1994 ve 2007 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 571 s.
- Keskinoğlu Ş M** (2008). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Mesnevi Temelli Değerler Eğitimi Programının Ahlaki Olgunluğa ve Saldırganlık Eğilimine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 200 s.
- Kluckhohn C ve Others** (1951). “Values and Value-Orientations in the Theory of Action”, Toward A General Theory of Action, Ed.: T. Parsons ve E. A. Shils Harvard University Press. 388-433.
- Kuş Z, Meray Z ve Karatekin K** (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (25): 183-214.
- Lalek M** (2007). *Resmi ve Özel İlköğretim Okullarında Örgütsel Değerler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya. 136 s.
- Mariani L** (1999). *Probing The Hidden Curriculum: Teachers’ Students’ Beliefs and Attitudes* Paper Given at the British Council 18th National Conference for Teachers of English. Palermo.
- MEB** (2019). *Matematik Dersi Öğretim Programı*. 16 Haziran 2019 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden alınmıştır.
- Mehmedoğlu A U** (2007). *Üniversite Öğrencilerinin Değer Yönelimleri ve Dindarlık*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. İstanbul: DEM Yayınları, s. 799–818.
- Metin Y** (1998). Doküman İncelemesi. education.ankara.edu.tr
- Michaelis U J** (1988). *Social Studies for Children (A Guide to Basic Instruction) (Ninth Edition)* New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Özensel E** (2003) “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3): 217–239
- Özkul A S** 2007. *Yaşam ve Çalışma Değerlerini Etkileyen Faktörler SDÜ Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta. 146 s.
- Öztürk T ve Özkan Z S** (2018). Hayat bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi Journal of Qualitative Research in Education*, 6 (1): 172-204.
- Rokeach M** (1973) *The Nature of Human Values*. New York: Free Press.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

- Sabuncuoğlu Z ve Tüz M** (2003) *Örgütsel Psikoloji*. Bursa: Furkan Ofset, 37 s.
- Sağnak M** (2005). *İlköğretim Okullarında Görevli Yönetici ve Öğretmenlerin Değer Uyum Düzeyleri*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi. 5 (1): 207-228.
- Sarı E** (2005). *Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri*. Değerler Eğitimi Dergisi, 3:10 73–88.
- Schwartz S H** (1992) *Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries*. Advances in Experimental Social Psychology, (25): 1–65.
- Schwartz Shalom H** (1994) “Are There Universal Aspects in the Structure and Contents of Human Values?”, Journal of Social Issues, 50 (4): 19-40.
- Şen Ü** (2007) *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Eğitimi Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 415 s.
- Taşdemir M** (2009). *İlköğretimde Değerler Eğitimi ve Bu Değerlerin Alevi-Bektaş Değerleri ile İlişkiliği*. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi. Sayı 51.
- TDK** (2017). Türkçe Sözlük, URL: <http://www.tdk.gov.tr/>
- Tuck K D and Albury A A** (1990) *Values Education in The District of Columbia Public Schools*. Washington: District of Columbia Public Schools, Reports Research.
- Tuck K D, Albury A A** (1990). *Values Education in The District of Columbia Public Schools*. Washington: District of Columbia Public Schools, Reports Research.
- Turan S ve Aktan D** (2008) Okul Hayatında Var Olan ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6 (2): 227–259.
- Turan S, Aktan D** (2008). *Okul Hayatında Var Olan ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. Bahar. 6 (2). 227-259
- Whitney I B** (1986) *The Status of Values Education in The Middle and Junior High Schools of Tennessee*. ProQuest Dissertations and Thesis. 154 p.
- Yalın H İ, Hedges L ve Özdemir S** (1996) *Her Yönüyle Öğretmen Olabilme*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Yaman H ve Taflan Ç** (2009) *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler*. Değerler Eğitimi Dergisi. 7 (18): 107-120.
- Yapıcı M, Yapıcı Ş** (2005). *Çocukta Ahlaki Gelişim*. Üniversite ve Toplum. C. 5; 3 (1-9). Erişim Tarihi: 10.05.2019. URL: <http://www.universite-toplum.org/text.php?id=243>.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

- Yıldırım A ve Şimşek H** (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık San.ve Tic. A.Ş.
- Yıldırım A ve Şimşek H** (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (5. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım A ve Şimşek H** (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz S** (2017) *Şahsiyet ve Değerler Eğitimi*. (2.Baskı), ISBN: 978-605-9278-08-0, Vize Basın Yayın Eğitim Öğretim Pazarlama Sanayi Tic. Ltd. Şti. Aksaray, 23-83
- Yiğittir S** (2009) İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4 ve 5. Sınıf Değerlerinin Kazanılma Düzeyi. Yayımlanmamış *Doktora Tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 298 s.
- Yükrük S, Akarsu S** (2017) Ortaokul (5-8) Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan Şarkıların Değerler Bakımından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 25:3 1171-1186

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet YILDIZ, 1985 yılında KIRŞEHİR’de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini KIRŞEHİR’de tamamladı. 2005 yılında Gazi Üniversitesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği Bölümü’ne yerleşti. 2009 yılında mezun oldu ve 2016 yılında Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen ve Matematik Eğitimi Anabilim Dalında tezli yüksek lisans eğitimine başladı.

ADRES BİLGİLERİ:

Adres: Süleymanlar Mah. Mehmet Ali Yılmaz Sok. No:32

Ereğli/ZONGULDAK

Tel: 0506 335 1845

E-posta: mehmettyildiz@gmail.com